

**RIIGIKOGU KULTUURIKOMISJON * KULTUURIMINISTEERIUM
RINGHÄÄLINGUNÕUKOGU
EESTI TELEVISIOON * EESTI RAADIO
ESITAVAD ALGMATERJALI DISKUSSIOONIKS**

AVALIKU RINGHÄÄLINGU TULEVIK EESTIS

**12 + 1 PÕHIKÜSIMUST, TEESE JA FAKTE DISKUSSIOONIKS
AVALIK-ÕIGUSLIKUST RINGHÄÄLINGUST**

TEKSTI AUTOR HAGI ŠEIN

TALLINN 1996

AVALIKU RINGHÄÄLINGU TULEVIK EESTIS

95% Eesti elanikest kasutab iga päev televiisorit ja raadiot, et saada osa poliitika-, kultuuri- ja ühiskondlikust elust, olla informeeritud ja lahutada meelt. Ringhäälinguajamade, tele- ja raadio-, eetri-, kaabel- ja satelliitprogrammide arv kasvab kiiresti, auditooriumi valikuvõimalused avarduvad. Digitaalse infotehnoloogia areng suurendab võimalusi veelgi. Tehniline areng ja kanalite arvu kasv peaks kaasa tooma tele- ja raadioprogrammide mitmekesisuse ja kvaliteedi tõusu rahvuslikus ringhäälingus. Uues meediakeskkonnas peab arenema eestikeelne televisioon ja raadio, säilima ja kasvama originaalloomingu maht ja tõusma tase.

Eesti ringhäälingupoliitikat tuleb täiustada. Tee me ettepaneku täpsustada avalikus diskussioonis Eesti ringhäälingu tulevikumudelit, avaliku ja komertsringhäälingu arengusuunda.

Avaliku ringhäälingu põhiküsimus on selles, kas ja millises ulatuses on riik kohustatud tagama kõigile elanikele kättesaadava avaliku ringhäälinguteenuse, milles see kohustus täpsemalt seisneb, millistel tingimustel ja millistele subjektidele selle kohustuse täitmine pannakse, kuidas tagada ringhäälinguteenuse kõrge tase.

Ringhäälinguseaduse alusel kannavad Eestis avaliku ringhäälingu kohustusi Eesti Televisioon ja Eesti Raadio. Aastakümnete jooksul on ETV ja ER olnud lahutamatu osa Eesti kultuurist. ETV ja ER on arendanud eestikeelset ringhäälingut, selle professionaalset baasi ja kaadrit, loonud, vahendanud helis ja pildis riigi ja rahva elu ning säilitanud seda informatsiooni oma arhiivides.

Muutuvas ajas ei jää muutumatuks ka avalik ringhääling. Milline on avaliku ringhäälingu roll ja tulevik? Millised on avaliku teenuse põhjendatud eesmärgid uutes oludes? Kuidas arendada edasi neid eesmäärke elluviivat elektroonilise meedia süsteemi? Kas see peaks sündima turusuhetes või nõuab see teatud põhimõtetest lähtuvat meediaregulatsiooni ja avalikkuse aktiivset kontrolli? Mis iseloomustab avalik-õiguslikku tele- ja raadioprogrammi? Kas avaliku teenuse osutamise kohustus peab olema pandud ainult ühele tele- ja ühele raadioorganisatsioonile? Kas selle kohustuse täitmisel peaks osalema üheaegselt nii avalik-õiguslikud

kui eraringhäälinguajamad? Kas seda kohustust on vaja jagada ja kui jagada, siis kuidas seda teha? Kuidas peaks avalikku ringhäälingut finantseerima? Millist finantseerimismudelit kasutada, et avalik ringhääling saaks edukalt täita oma kohustusi, toota kvaliteetset programmi ja areneda ning seejuures oleks garanteeritud arenguruum ka eraringhäälingule? Kuidas tagada raha ratsionaalne ja efektiivne kasutamine ringhäälingus? Kuidas lahendada vastutuse küsimused avalikus ringhäälingus? Kuidas tagada tele- ja raadioprogrammide mitmekesisus, kõrge ajakirjanduslik ja teostuslik tase?

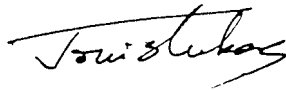
Neile küsimustele peaksid vastama poliitikud, meediaprofessionaalid, kultuuriinimesed, ühiskonnateadlased, vaatajad-kuulajad. Loodame, et avatud diskussioon avaliku ringhäälingu tuleviku üle toob esile uusi kaalukaid seisukohti ja arenguvariante, mida saab arvestada ringhäälingu täiustamisel.

Ringhäälingupoliitika väljatöötamisel peab arvesse võtma majandusprognoose ning riigi ja maksumaksjate võimet kanda avaliku teenuse finantsilist koormust. Tuleb toetuda avaliku ringhäälingusektori analüüsile maailmas, konkreetset Euroopas, silmas tuleb pidada elektroonilise meedia tehnilise arengu vajadusi ja võimalusi. Eriti oluline on arvesse võtta asjaolusid, mis tulenevad Eesti kui väikese keele- ja kultuuripiirkonna arengutingimustest ja eesmärkidest. Need on olulised küsimused ka Euroopa kultuuripoliitika seisukohalt. Ringhäälingu arendamine ei tohi ohtu seada sõnavabaduse ja desentraliseerimise printsiipe, millele toetub moodne liberaalne meediapoliitika. Ootame konkreetseid ettepanekuid sammudeks, mida valitsus ja seadusandja peaksid astuma lühemas ja pikemas perspektiivis.

Käesolev dokument esitab koordinaatide süsteemi diskussiooniks avaliku ringhäälingu üle. Arvamustevahetus peaks tooma selgust avaliku ringhäälingu põhiküsimustesse, avaliku ringhäälinguteenuse põhimõtetes, Eesti ringhäälingupoliitikasse sajandi lõpuaastatel ja 21. sajandi alguses. Konsensuslik seisukoht võimaldaks argumenteeritult muuta ja täiendada ringhäälinguseadust. Riigikogu kultuurikomisjon, Kultuuriministeerium, ja ringhäälingunõukogu loodavad, et

vaatajad ja kuulajad, ringhäälinguga seotud organisatsioonid, teadusasutused, erakonnad, loomeliidud ja -ühendused, poliitiline, majandus- ja kultuuriavalikkus võtab osa arvamuste avaldamisest Eesti ringhäälingupoliitika üle. Oleme tänulikud kõigi

vastuste, kommentaaride, ideede ja kontseptuaalsete seisukohtade eest, mis väljendavad teie seisukohta kas kogu esitatava aine või selle üksikküsimuste kohta. Avaldame lootust, et arutus osaleb lai avalikkus.

Tõnis Lukas
Riigikogu kultuurikomisjoni esimees

Jaak Allik
kultuuriminister

Rein Veidemann
Ringhäälingunõukogu esimees

Hagi Šein
ETV peadirektor

Peeter Sookruus
ER peadirektor

4. märtsil 1996

SISUKORD

Autorilt

1. osa. Diskussiooni võtmeküsimused

Kas riik peab vastutama televisiooni ja raadio eest?
 Mille eest peaks riik vastutama?
 Millised peaksid olema avaliku ringhäälingu eesmärgid
 Milline peaks olema avalik-õigusliku programmi struktuur?
 Milliseid muid funktsioone võiks avalik ringhääling täita?
 Kas avalik ringhääling peaks konkureerima kommertsringhäälinguga?
 Millised peaksid olema avaliku ringhäälingu finantseerimisallikad?
 Kas reklaam tuleks avalikus ringhäälingus keelata?
 Kuidas suurendada avaliku ringhäälingu vastutust?
 Milline on avaliku ringhäälingu koht infoühiskonnas?
 Millist omandivormi peaks avaliku ringhäälingu puhul eelistama?
 Kuidas saavutada ringhäälingupoliitika süsteemsus?
 Millise eestikeelse sõnaga võiks asendada mõistet "avalik-õiguslik"?

2. osa. Avalik ringhääling

Klassikalised argumendid
 Mis on avalik ringhäälinguteenus?
 Nõuded avalik-õiguslikule tele- ja raadioprogrammile
 Avalik ringhääling Eestis
 Alternatiivide paljus
 Liberaalne väljakutse
 Konservatiivne alternatiiv — rahvusliku ringhäälingu tasakaalumudel
 Küsimused aruteluks

3. osa. Riigi vastutus

Avalik-õiguslik ringhäälingu institutsioon ühiskonnas
 Riikliku vastutuse põhjendus
 Vastutus demokraatia eest
 Rahvusvaheline infovahetus
 Programmide kättesaadavus
 Programmide mitmekesisuse ja valikuvõimaluste tagamine
 Vähemuste vajaduste rahuldamine
 Regionaalprogrammide edastamine
 Nõuded programmide erapooletuse, tasakaalustatuse ja taseme kohta
 Küsimused aruteluks

4. osa. Avalik-õiguslik programm

Programmide seadusega kehtestatavad nõuded

Programmi reguleerimine
 Euroopalik raamistik
 Avaliku ringhäälingu programmide arv
 Avaliku ringhäälingu programmide maht
 Avaliku ringhäälingu programmi struktuur
 Avaliku ringhäälingu auditoorium
 Kultuuri- ja kunstiorganisatsioon
 Väikese kultuuripiirkonna iseärasused
 Täisteenus ja piiratud teenus
 Uudised, publitsistika, avatud mõttevahetus
 Kultuur
 Hariduse, harituse ja õppimise tugi
 Regionaalprogramm
 Infovahetus välismaaga
 Rahvusvaheliste suursündmuste vahendamine
 Muukeelse auditooriumi teavitamine
 Saated vähemusrühmadele
 Lisateenused ja innovatsioon
 Tegutsemise kriisilukorras
 Mille eest maksab maksumaksja?
 Küsimused aruteluks

5. osa. Avalik-õiguslik ringhäälingorganisatsioon

Polüfunktsionaalne meediaettevõtte
 Avaliku teenuse organisatsioonilised mudelid
 Programmide tootmine
 Programmide edastamine
 Rahvusvahelised sidemed
 Riigi tugi teel Euroopasse
 Pikaajalised investeeringud ringhäälingu arengusse
 Koolitus
 Kultuuri- ja kunstiorganisatsioon
 ETV ja ER arhiivid — rahvuskultuuri püsiväärtus
 Majandus- ja äritegevus
 Personal
 Struktuur
 Omandi- ja õigusküsimused
 Küsimused aruteluks

6. osa. Avaliku ringhäälingu finantseerimine

Avaliku ringhäälingu rahaallikad
 Avalik-õigusliku programmi maksumus
 Otsene toetusmaks (litsentsimaks, loamaks)
 Riigi toetus
 Tinglik toetusmaks
 Reklaam
 Tellimus (abonementmaks)
 Segafinantseerimine
 Alternatiivsed finantseerimismudelid
 Raha otstarbekas kasutamine

Riiklik tellimus ja avaliku ringhäälingu stabiilsus
Leping riigiga
Küsimused aruteluks

7. osa. Avaliku ringhäälingu vastutus

Vastutus auditooriumi ees
Ringhäälingupoliitika poliitikas
Ringhäälingunõukogu
Rahvuslik Ringhäälingunõukogu
Valitsuse kohustused
Vastutus Riigikogu ees
Küsimused aruteluks

8. osa. Kokkuvõtte küsimustikust

9. osa. Lisad

Lisa 1. 4. Euroopa Ministrite Ringhäälingukonverentsi
(Praha, 1994) deklaratsioon avalik-õiguslikust
ringhäälingust (kokkuvõtte)
Lisa 2. Allikmaterjalid
Lisa 3. ETV ja ER struktuuriskeem
Lisa 4. Edastamisnimekiri

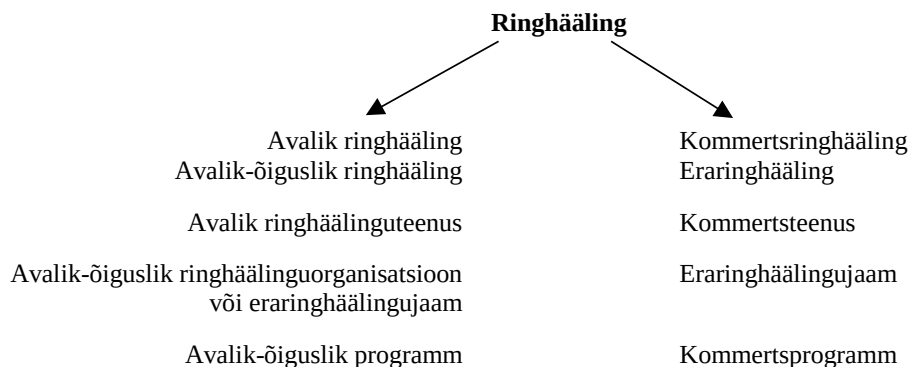
Diagrammid:

Eesti Televisiooni oma programmi ja esmaesituste
maht tundides 1955–1996
ETV 1994. aasta saatemahu struktuur EBU
klassifikatsiooni põhjal

ETV 1994. aasta saatemahu struktuur
ETV 1995. aasta saatemahu jaotus toimetuste kaupa
Keskmine telerivaatamise aeg päevas Euroopas
(1994)
Telekanalite osakaal eestlastest vaatajate
telerivaatamisele kulunud ajast (22.11–
19.12.1995)
Euroopa avalik-õiguslike teleorganisatsioonide
osakaal kogu vaatamisajas (1994)
Keskmine raadiokuulamise aeg Euroopas ja avalik-
õigusliku raadio osakaal (1994)
Vaadatavamad saated Eesti telekanalites eestlastest
vaatajate seas (22.11.–19.12.1995)
Eesti Televisiooni koosseisuliste töötajate keskmine
arv 1992–1996
Töötajate keskmine arv Euroopa avalik-õiguslikes
teleorganisatsioonides (1994)
Toodangu maht töötaja kohta Euroopa avalik-
õiguslikes teleorganisatsioonides (1994)
Euroopa avalik-õiguslike teleorganisatsioonide
eelarvetulud (1994)
Saatetunni maksumus Euroopa avalik-õiguslikes
teleorganisatsioonides (1994)
Reklaamitulude osakaal Euroopa avalik-õiguslike
teleorganisatsioonide eelarves (1994)
Avaliku ringhäälingu litsentsimaks Euroopas (1994)
Litsentsimaksu osakaal Euroopa avalik-õiguslike
teleorganisatsioonide eelarves (1994)

AUTORILT

Märkus mõistete kasutamise kohta

Terminoloogiast

Terminite “**public broadcasting**” või “**public service broadcasting**” mõistemahu edasiandmiseks eesti keeles on seni kasutatud mitmeid vasteid — avalik ringhääling, avalik-õiguslik ringhääling, ühiskondlik ringhääling, rahvaringhääling. Järgnevas esituses olen kasutanud mõisteid “**avalik**” ja “**avalik-õiguslik**” enamasti samatähenduslikena, teatud erisust siiski silmas pidades.

- Terminit “**avalik**” kasutan seoses ringhäälingu kui massiteabelevi institutsionaalsesse struktuuri kuuluva meediavormiga (“**avalik ringhääling**”), samuti ühiskondlikus sektoris loodava ringhäälinguteenus — audiovisuaalse teabe loomise, hankimise ja edastamisega seotud sotsiaalkultuurilise tegevuse tähistamiseks (“**avalik ringhäälinguteenus**”).
- Terminit “**avalik-õiguslik**” kasutan teatud tüüpi ringhäälinguorganisatsiooni (“**avalik-õiguslik ringhäälinguorganisatsioon**”), juriidilise isiku (“**avalik-õiguslik juriidiline isik**”), omandivormi (“**avalik-õiguslik omand**”) või teatud omadustega tele- või raadioprogrammi (“**avalik-õiguslik tele- või raadio-programm**”) tähistamiseks.
- Terminit “**kommertsringhääling**” kasutan avaliku ringhäälingu kõrval massiteabelevi institutsionaalsesse struktuuri kuuluva teise meediavormi tähistamiseks. Samatähenduslikuna on tekstis kasutusel ka termin “**eraringhääling**”.

Ringhäälinguorganisatsioonide tüübid

Valitsusorganisatsioon — tele- või raadioorganisatsioon, kelle tegevust korraldab täitevvõim.

Avalik-õiguslik organisatsioon — seadusega moodustatud avalik-õiguslik või eraõiguslik juriidiline isik, kes on kohustatud osutama (enamasti rahvusliku tasandi ja tähtsusega) avalikku teenust kindlaksmääratud auditooriumile. Avalik teenuse osutamine tähendab kohustust luua ja edastada mitmekesist ja tasakaalustatud programmi kõigile elanikkonna gruppidele, sealhulgas õiglast osa erija vähemusgruppidele, sõltumata sellest, milline on vähemuse osa teenuse eest tasumisel, samuti täielikku toimetuskontrolli omatoodangu ja tellitud programmi üle, mis peab moodustama olulise osa edastatavast programmist.

Kommertsorganisatsioon — tele- või raadioorganisatsioon, millel puudub avaliku teenuse osutamise kohustus ning mis jagab (võib jagada) kasumit omanike vahel.

Avaliku ringhäälinguteenus idee tuleb hästi tundma õppida. See on üks euroopaliku demokraatia põhimõistetest. Avaliku ringhäälingu käsitlemisel on olulisim määratleda riigi vastutuse ulatus objektiivse informatsiooni leviku eest ühiskonnas. Järgnevat teksti koostades olen taotlenud eesmärgi anda arutelule avaliku ringhäälingu tuleviku üle põhjalik ja õiglane lähtekoht.

1. DISKUSSIOONI VÕTMEKÜSIMUSED

Diskussioon riikliku ringhäälingupoliitika ja avaliku televisiooni ja raadio alal puudutab laia küsimusteringi. Need võib taandada järgmistele võtmeküsimustele.

1. Kas riik peaks vastutama televisiooni ja raadio eest?

Kas riik peaks üldse vastutama televisiooni ja raadio eest? Miks ja kuidas peaks riik seda tegema? Milliseid nõudeid peaks riik ringhäälingule seadma? Kas on mõeldav, et riik ei esitaks ringhäälingule mingeid nõudeid? Kas uued tehnilised võimalused, eraaamade arvu ja auditooriumi valikuvõimaluste suurenemine vähendab riigi vastutust?

2. Mille eest peaks riik vastutama?

Kas riik peaks vastutama ringhäälinguprogrammide tehnilise kättesaadavuse eest? Kas riik peaks vastutama ringhäälinguprogrammide sisuliste valikuvõimaluste paljususe eest? Kas ja mille poolest peaksid erineva avalikule ja eraringhäälingule esitatavad nõuded? Kas on muid küsimusi, milles riik peaks võtma vastutuse ja kehtestama tingimusi?

3. Millised peaksid olema avaliku ringhäälingu eesmärgid?

Millised peaksid olema riigi eesmärgid, mille täitmist ta taotleb avaliku ringhäälingu kaudu? Kas avaliku ringhäälingu eesmärgid on saavutatavad vabades turutingimustes või peab nende ülesannete täitmise kehtestama ja garanteerima seadus? Millised peaksid olema avaliku ringhäälingu kui meedia eesmärgid? Milliste ülesannete, eesmärkide ja omaduste poolest peaks avalik ringhääling erineva teistest ringhäälinguvormidest?

4. Milline peaks olema avalik-õigusliku programmi struktuur?

Vastavalt ringhäälinguseadusele kannavad ETV ja ER avaliku ringhäälingu kohustusi ning peavad looma ja edastama avalik-õiguslikku programmi — mitmekesisest informatsiooni-, kultuuri-, haridus- ja meelelahutusprogrammi kõikidele ühiskonna gruppidele, huvi- ja etnilised vähemused kaasa arvatud. Kas avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid peaksid arendama tegevust ulatuslikul programmilal paljudes valdkondades ja žanrites või tuleks neil teha valdkondades ja žanrites mingeid valikuid?

5. Milliseid muid funktsioone võiks avalik ringhääling täita?

Avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid loovad, tellivad, hangivad ja väljastavad tele- ja raadioprogramme. Kas need organisatsioonid peaksid täitma ka muid kohustusi — arendama kunsti- ja kultuurielu, hoidma raadio- ja televideoarhiive, arendama edastamisvahendeid ja saatjatevõrku, tegema tele- ja raadioala tehnilisi, ajakirjanduslikke ja auditoorseid uuringuid, tegelema koolituse, kirjastustegevuse, heli- ja videokassettide väljaandmise, muu majandustegevusega? Kas nende funktsioonide täitmiseks peaks rakendama koosseisulisi töötajaid? Kas avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide äri- ja majandustegevusele peaks seadma piiranguid?

6. Kas avalik ringhääling peaks konkureerima kommertsringhäälinguga?

Avalik ringhääling edastab mitmekesisest programmi. Kas selline programmipoliitika peaks jätkuma ka tulevikus? Riigi toetuse taga on maksumaksjad, kelle vajadusi avalik ringhääling peab rahuldama. Seetõttu ei saa avalik ringhääling pidada tähtsusetuks oma osakaalu auditooriumi vaatamis- ja kuulamisajas. Avalik ringhääling püüdleb 40–50% osakaalu poole, et riigi toetus (või otsene toetusmaks) oleks põhjendatud. ETV-l ja ER-l on see seni õnnestunud. Kas avalik ringhääling peaks edaspidi:

- edastama peamiselt saateid, millest kommertsringhääling ärilistel kaalutlustel loobub;
- püüdma saavutada suurt osakaalu auditooriumis;
- konkureerima kommertsringhäälinguga ka meelelahutuslikkuse osas?

7. Millised peaksid olema avaliku ringhäälingu finantseerimisallikad?

Avalik-õiguslike programmide peamiseks finantseerimisallikateks Eestis on ringhäälinguseaduse kohaselt riigi toetus ja reklaamitulud, väiksem osa on sisetulekul majandustegevusest, väga väike osa on spon-sortuludel. Kas avaliku ringhäälingu finantseerimisel tuleks eelistada üht allikat või peaks finantseerimine edaspidigi olema kombineeritud? Kuidas tagada avaliku ringhäälingu finantseerimise stabiilsus pikema perioodiks ja vältida finantseerimise liigset sõltuvust poliitilistest teguritest, valitsusest ja Riigikogust? Kas ja millisel viisil rakendada otsest toetusmaksu avaliku ringhäälingu finantseerimiseks?

8. Kas reklaam tuleks avalikus ringhäälingus keelata?

Reklaamitulu kasutatakse avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide tegevuse finantseerimiseks 31 Euroopa riigis. Vastavalt ringhäälinguseadusele on Eesti avalik-õiguslikel ringhäälinguorganisatsioonidel õigus müüa reklaamiks kuni 5% päevasest eetriajast, eraringhäälingul kuni 20%. 1995. aastal moodustas tulu ETV ja ER eetriaja müügist kokku ligi 39 miljonit krooni, reklaami kasumist kaeti oluline osa programmi tootmise kuludest. Kas reklaamitulumise kasutamisest avaliku ringhäälingu finantseerimisallikana tuleks loobuda? Millistel põhjustel peaks avalikus ringhäälingus reklaami keelama? Kui seda teha, siis millal? Kas reklaam tuleks keelata kohe täielikult või vähendades järk-järgult lubatud reklaami mahtu? Millised oleksid reklaami piiramise või keelamise tagajärjed avalikule ringhäälingule ja ringhäälingule kui majandusharule Eestis üldse? Kuidas kompenseerida sel juhul avaliku ringhäälingu eelarvevahendite puudujääki?

9. Kuidas suurendada avaliku ringhäälingu vastutust?

Vastavalt ringhäälinguseadusele ei sekku seadusandlik ega täitevvõim avalik-õiguslike organisatsioonide iga-päevasesse juhtimisse. Saadete ja programmide loomisel on ETV ja ER sõltumatud, lähtudes üksnes seaduse nõuetest. Avaliku ringhäälingu kõrgeim organ on ringhäälingunõukogu. ETV ja ER kui avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid peavad kandma vastutust auditooriumi ees programmide kvaliteedi, teenuste taseme, raha efektiivse kasutamise eest. Kuidas seda saavutada viisil, mis ei piiraks toimetuste iseseisvust?

10. Milline on avaliku ringhäälingu koht infoühiskonnas?

Eesti suundub kiiresti infoühiskonda. Infotehnoloogia revolutsioon toob aga kaasa ka probleeme. Kuidas tagada kõigile võrdne ligipääs infoallikatele? Millised probleemid tulenevad sellest, et osa ühiskonna liikmetest hakkab elama globaalses küberruumis, teised jäävad osalemisvõimetutena väljapoole seda ühiskonda? Millised on sellise kihistumise tagajärjed? Mis ootab piirkondi, millel puudub Interneti võimalus ning kus virtuaalsed ettevõtted ei leia tegutsemisvõimalust? Kuidas saaks avalik ringhääling vähendada infoühiskonda integreerumisest tulenevat ebavõrdsust ja tagada sotsiaalne tasakaal?

11. Millist omandivormi peaks avaliku ringhäälingu puhul eelistama?

Vastavalt ringhäälinguseadusele on ETV ja ER avalik-õiguslikud juriidilised isikud, kes kasutavad ja käsutavad riigi vara vastavalt kehtivatele seadustele ja põhikirjadele. Kas ETV ja ER omandivormi peaks muutma? Kas avaliku ringhäälingu kasutuses ja kasutuses olev riigi vara peaks üle minema avalik-õiguslikku omandisse? Kas ETV ja ER vara tuleks privatiseerida ja sellega loobuda senisest avaliku ringhäälingu korraldamise mudelist?

12. Kuidas saavutada ringhäälingupoliitika süsteemsus?

Kõik eespoolnimetatud avaliku ringhäälingu tegevuse aspektid on vastastikku seotud. Otsuseid programmi, funktsioonide, omandivormi, organisatsioonilise ülesehituse, finantseerimisviisi, vastutuse ja sõltumatuse küsimustes peab tegema süsteemselt. Tuleb arvestada iga otsuse mõju teiste ringhäälinguajamade tegevusele. Tuleb silmas pidada, et avaliku ringhäälingu kohta tehtud otsused mõjutavad erinevate auditooriumigruppide valikuvõimalusi. Oluline on ette näha, milline on kavandavate muutuste mõju eestikeelse programmi loome mahule ja kvaliteedile, Eesti ringhäälingule üldse. Lõpuks tuleb arvesse võtta muutuste laiemaid poliitilisi, kultuurilisi ja sotsiaalseid tagamaid, ringhäälingu võimet mõjutada ja tagada demokraatlikku arengut ja rahvuslikku identiteeti. Ringhäälingupoliitika on vaja kannatlikult otsida kooskõla poliitilise ja professionaalse otsusetasandi vahel.

13. Millise eestikeelse sõnaga võiks asendada mõistet "avalik-õiguslik"?

Sõnapaar "avalik-õiguslik" koosneb kahest mõistest. "Avalik" tähistab suunatust kõigile, kogu rahvale, kohustuslikult mitmekesise ja suure hulga eestikeelsete originaalsaadetega programmi erinevate inimrühmade huvi ja vajaduste rahuldamiseks. Seepärast on pakutud kasutusele võtta termin "rahvaringhääling". Mõiste teine komponent — "õiguslik" — viitab sellele, et avalik-õigusliku ringhäälingu kohustused ja tegevus põhineb õiguslikul, seadusega reglementeeritud alusel. Väljendid "riiklik televisioon" ja "riigitelevisioon" või "riigiradio" tähistavad omandivormi ja staatust, on aga ebatäpsed, sest neis ei peegeldu avalik-õiguslikule ringhäälingule tunnuslik sõltumatus. Sobiva eestikeelse termini leidmine, mis annaks täpsemalt edasi mõiste "public service broadcasting" mõtet, võiks 12 põhiküsimuse kõrval olla 13. probleem, millele mõttevahetus võiks vastuse anda.

Austatud lugejad!

Avaliku ringhäälinguteenuse tähendus on Eestis täpselt teadvustamata. Kogu maailmas on digitaal tehnoloogia ning kaabel- ja satelliitside areng ühelt poolt ning audiovisuaalse turu kasv teiselt poolt toonud kaasa peamiselt eraomandusel baseeruva ja kasumit taotleva kommertsringhäälingu tekke ja plahvatusliku kasvu. Auditoorium aga on sama. Võistluses auditooriumi pärast on kommertsringhääling asunud end vastandama avalik-õiguslikule ringhäälingule, väites, et ta suudab luua odavamat programmi ja pakkuda seda auditooriumile tasuta. Nõnda on majanduslike argumentidega asunud võistleva valdkonnas, mis nõuab ennekõike sotsiaalfilosoofilist käsitlust. Diskussioon käib selle ümber, kes ja kas suudab efektiivsemalt majandada, mitte selle ümber, milliseid sisulisi valikuvõimalusi on vaja luua ühiskonna liikmetele (ja

ka tarbijatele). **Ka Eestis on avalik-õiguslikku ringhäälingut rünnatud eeskätt küsimusega: mida ja miks see maksumaksjale maksma läheb? Tagaplaanile on jäänud Eesti kui riigi ning ühiskonna arengu seisukohalt esmajärguline küsimus: mida on Eesti maksumaksjale vaja?** On põhjust karta, et niikaua, kui ei asuta tegelema avalik-õigusliku ringhäälingu kui poliitiliselt, sotsiaalselt ja kultuuriliselt strateegilise kommunikatsioonivahendi sisuliste ülesannetega, ei liigugi see vaidlus paigast. Selgete professionaalsete ja ringhäälingupoliitiliste lahendusteta võib avaliku ringhäälinguteenuse jätkuv destabiliseerimine seada ohtu ja lagundada ühiskondliku televisiooni ja raadio.

Käesolev materjal on koostatud kontseptuaalsetest lausungitest, alternatiivsetest seisukohtadest, mida saab diskussiooni käigus täpsustada, täiendada ja edasi arendada, omaks võtta või ümber lükata. Esitatud on ringhäälinguprobleemide olulisemad tahud ja erinevad vaated. Riigikogu kultuurikomisjon moodustab töögrupi, kes kogub, üldistab ja avaldab laekunud arvamused ja diskussiooni tulemused. **Kirjalikud arvamused ja kommentaarid palume saata hiljemalt 15. aprilliks aadressil:** Töögrupp "Avaliku ringhäälingu tulevik Eestis", Tallinn EE0100, Lossi plats 1A. Riigikogu kultuurikomisjon.

2. AVALIK RINGHÄÄLING

Klassikalised argumendid

2.1. Avaliku ringhäälingu põhiidee sündis veendumusest, et ringhäälingusagedusi kui piiratud ressursi peab riik kasutama ühiskondliku kohustuse täitmiseks rahva ees. Avalik ringhääling peab osutama ringhäälinguteenust, mis võimaldab inimestel saada eluks vajalikku informatsiooni, end harida, saada osa kultuurist, olla kursis ühiskonna oluliste probleemide, ideede ja mõttevahetusega, laiendada teadmisi ja lahutada meelt. Avaliku ringhäälinguteenuse osutamise kohustus kehtestatakse seadusega ja ringhäälinguorganisatsiooni(de)le antava tegevusloaga. Avaliku ringhäälingu finantseerimises on olnud oluline roll loamaksul (litsentsimaksul) või riigieelarve kaudu ümberjaotatud ressursidel. Euroopa riikides osutavad avalikku ringhäälinguteenust valdavalt avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid. Eestis on see kohustus Eesti Televisioonil ja Eesti Raadiol.

2.2. Avalik ringhäälinguteenus ei ole otseselt seotud ringhäälinguorganisatsiooni omandivormi ja finantseerimisviisiga. Erinevalt avalikust ringhäälingust ei seata eraringhäälingule laiaulatuslikke programmi-alaseid kohustusi. Kommertsjaamade tegevust mõjutavad ennekõike tarbija huvid ja vajadus saada kasumit. Ka kommertsjaamade programmidel võivad esineda avalik-õigusliku programmi tunnused. Euroopas on mõningaid eraringhäälingujaamu, mille programmi koostamisel osaliselt arvestatakse avalik-õigusliku programmi nõudeid. Siiski ei saa seda muuta kohustuslikuks ja neile peab jääma alati vabadus turgu arvestades oma programm ümber profileerida. Peamine erinevus avaliku ja kommertsringhäälingu vahel seisnebki nende kohustuste erinevuses.

Mis on avalik ringhäälinguteenus?

2.3. Milliseid tingimusi peab täitma ringhäälinguorganisatsioon, et seda võiks käsitada avalikku ringhäälinguteenust osutava subjektina? Mis iseloomustab avalikku ringhäälingut? Avalikku ringhäälinguteenust määratletakse programmile esitatavate nõuete ja programmi ning auditooriumi suhete kaudu. Küsimuse tuum on selles, et riik kohustab (seaduse, tegevusloa, lepingu kaudu) avalikku teenust osutavat

ringhäälinguorganisatsiooni edastama teatud spetsiifilistele nõuetele (kättesaadavus, valdkondade paljusus, mitmekesisus, kvaliteet, erapooletus, tasakaalustatus, originaalprogrammi maht, enamuse ja vähemuste huvid arvestamine jms.) vastavat tele- või raadioprogrammi. See nõue on vaadeldav ühiskondliku ülesandena, mille täitmiseks antakse organisatsiooni(de)le vastavad õigused, vahendid ja garantiid programmide tootmise finantseerimiseks ja edastamiseks, näiteks riigi toetus, otsene toetusmaks (loamaks), tulu elektriaktsiisist, eetria ja müük reklaamiks jms.

2.4. Peamised nõuded avalikule ringhäälinguteenusele seisnevad järgnevas:

1. programmi loomine peab olema sõltumatu välisest poliitilisest ja finantssurvest;
2. programm peab olema kõigile kättesaadav, oluline, mitmekesine, kvaliteetne, enamuse ja vähemuste huvid arvestav;
3. info- ja publitsistikaprogrammid peavad edastama usaldusväärset ja erapooletut teavet;
4. programm peab tagama inimestele olulise sotsiaalse informatsiooni ja erinevate vaadete leviku;
5. programm peab võimaldama osa saada rahvuslikult kultuurist ja kunstist.

2.5. Kohustades ringhäälinguorganisatsiooni osutama avalikku ringhäälinguteenust, peab riik tagama:

1. programmi kvaliteetse edastamise ja kättesaadavuse kõigile elanikele;
2. kvaliteetse originaalprogrammi (informatsiooni-, ühiskonnaelu-, kultuuri-, spordi-, laste-, haridus-, draamasaadete) loomiseks vajalikud vahendid;
3. võimaluse järgida ajakirjanduseetikat, mis välistab muu hulgas poliitiliste või finantshuvigruppide võimaluse programmi mõjutada;
4. sõltumatuse programmiülesannetega kindlaks määratud piirides.

2.6. Tunnused, millest ei sõltu avaliku ringhäälinguteenuse määratlus

2.6.1. Omandivorm.

Avalikku ringhäälinguteenust võib osutada nii riiklikus, avalik-õiguslikus või eraomandis olev ringhäälingujaam.

2.6.2. Finantseerimisviis.

Avalikku ringhäälinguteenust võib finantseerida kas ainult ühest allikast — näiteks riigi toetusest; otsesest toetusmaksust (loamaksust); elektriaktsiisist; reklaamitulust; muust majandustegevuse tulust; mitmest allikast üheaegselt. Tähtis on see, et oleksid tagatud piisavad ressursid püstitatud programmiülesannete täitmiseks.

2.6.3. Organisatsiooni struktuur.

Avaliku ringhäälingu organisatsioonilisi lahendusi on mitmeid. Avalikku ringhäälinguteenust võivad osutada nii eraldiseisvad televisiooni- ja raadiojaamad kui ka ühendatud teleraadioorganisatsioonid. Suurtel riikides esineb ringhäälingujaamu, kes vaid hangivad ja tellivad programme ega tooda neid ise (nn. kirjastaja-tüüpi organisatsioon). Valdav osa avalik-õiguslikest ringhäälinguorganisatsioonidest toodab suurema osa edastatavast programmist ise.

2.6.4. Muu meediaalane tegevus.

Pole oluline, milliseid teenuseid organisatsioon avaliku ringhäälinguteenuse kõrval veel osutab (näiteks kaabel-TV, tasulised audiovisuaalsed teenused, video-rent ja -müük, filmialased teenused, kirjastamine, teenused muudes valdkondades). Meediakontsentatsioon on tavaliselt siiski piiratud.

2.6.5. Avaliku programmi allikad.

Avalik-õigusliku programmi nõuded laienevad programmile tervikuna. Pole tähtis, mil viisil avalikku teenust osutav ringhäälinguorganisatsioon hangib ja tagab avalik-õigusliku programmi struktuuris vajalikud programmelemendid, oluline on nõue, et valdav osa programmist toodetakse ja hangitakse ringhäälinguorganisatsiooni toimetuskontrolli all.

2.6.6. Programmi üksikelemendid.

Ei saa olla ettekirjutust, mis liiki saated peaksid avalik-õiguslikus programmis tingimata olema või tingimata sellest puuduma või kas teatud saateliigid või -žanrid on rohkem või vähem seostatavad avaliku teenuse põhimõtetega. Oluline on see, et avalik-õigusliku programmi kohta tervikuna esitataks olulisuse, kättesaadavuse, mitmekesisuse, tasakaalustatuse, kõigi ühiskonnagruppide, sealhulgas vähemuste huvide arvestamise nõue.

2.6.7. Programmi ülesehituse valimise vabadus.

Otsustavaks teguriks ei ole see, kas ringhäälinguorganisatsioon võtab enesele vabatahtlikult kohustuse edastada mitmekesisest ja laiahaardelist programmi. Määravaks teguriks on konkreetse ringhäälingujaama programmile esitatavad nõuded.

Nõuded avalik-õiguslikule tele- ja raadio-programmidele

2.7. Mis on avalik-õiguslik ringhäälinguprogramm? Millised on avalik-õigusliku tele- või raadioprogrammi peamised tunnused ja eesmärgid? Mille poolest

erinevad need kommertsprogrammi taotlustest? Kas ja millises ulatuses suudaksid avalikku teleteenust, avalik-õiguslikku programmi luua ja edastada eraringhäälingujaamad? Kas on ülesandeid, mis rahvuslikul, riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil on unikaalsed ja tunnuslikud vaid avalik-õiguslikele ringhäälingu jaamadele? Arutelu käigus tuleks täpsustada, milliseid nõudeid peaks edaspidi avalik-õiguslikule programmile esitama.

2.8. Üldlevinud praktika kohaselt esitatakse avalik-õiguslikule programmile järgmised nõuded:

2.8.1. **Programmi koostamisel peab pidama prioriteetseks auditooriumi huvi.** Avalik ringhääling loob programmi vaatajate ja kuulajate huvides, nende vajadusi silmas pidades. Auditooriumi (enamus- ja vähemusgruppide) huvid peavad olema prioriteetsed ringhäälingujaama enese, selle töötajate, reklaamandjate, võimude, erakondade, muude institutsioonide huvide ees.

2.8.2. **Programm peab olema heal ajakirjanduslikul ja kunstilisel tasemel.** Kuigi ringhäälingu kvaliteeti on raske defineerida, nimetagem esmajoones saadete huvitavust, funktsionaalsust, professionaalsust, tegijate loovust ja originaalsust, žanritäpsust, väljendusvahendite rikkust, vastavust auditooriumi nõudmistele. Avaliku ringhäälingu roll on arendada rahvuslikku audiovisuaalset kultuuri.

2.8.3. **Programm peab olema mitmekesine ja pakuma valikuvõimalusi.** Inimestele pakub huvi mitmekesine ja hästi koostatud saatekava. Mitmekesise programmi ja laia saatevaliku põhieesmärk on informeerida, harida ja meelt lahutada. Avalik-õiguslik programmimudel peab sisaldama saateid, mis käsitlevad enamikku ühiskonnaelu valdkondadest, koosnema paljudest info-, poliitika-, majandus-, kultuuri-, kunsti-, spordi-, laste-, haridus- ja meelelahutussaadetest, mis on suunatud nii massiauditooriumile kui väiksematele spetsiaal- ja vähemushuvirühmadele.

2.8.4. **Programm peab olema kättesaadav.** Avaliku ringhäälingu programmid peavad olema tehniliselt kvaliteetselt kättesaadavad kogu riigi territooriumil ja kõigile riigi elanikele (ETV 99,66%, ER 99,89%).

2.8.5. **Programm peab olema vaadatav.** Maksu- maksjad peavad vastutasuks oma väljaminekute eest saada kvaliteetse tele- ja raadioteenuse. Seepärast peab avalik ringhääling edastama niisuguseid programme, mis kõidaksid võimalikult erinevat publikut ning mida erineva ea, soo, hariduse, maitse, kultuuri- tausta ja huvidega, erinevate info-, sotsiaalsete, kultuuri- ja meelelahutusvajadustega inimesed peaksid enesele oluliseks, huvitavaks ja vajalikuks. ETV osakaal eesti auditooriumis oli 1995. aasta lõpukuudel 43%, ER 175%.

2.8.6. **Programmis peab domineerima omatoodang.** Eestikeelse omatoodangu osakaal võiks avalik-õigus-

likus teleprogrammis olla 50–60% programmi üldmahust (ETV 1995. a 63,2%). Vahendid sellise struktuuriga programmi tootmiseks peaksid olema tagatud.

2.8.7. Programmi loomisel ja edastamisel peab ringhäälinguorganisatsioon olema sõltumatu.

Avalik-õiguslik ringhäälinguorganisatsioon otsustab vabalt oma programmi koostamise ja sisu üle, lähtudes üksnes seaduse nõuetest. Toimetuse sõltumatus kaitseb ringhäälingut nende eest, kes sooviksid mõjutada auditooriumi oma huvides. Programm peab olema erapooletu, objektiivne ja tasakaalustatud.

2.8.8. Programmi loomiseks eraldatud ressursse peab kasutama otstarbekalt ja efektiivselt. Suurem osa avaliku ringhäälingu programmi tootmise kuludest katab riigi toetus, seega maksumaksjate raha (ETV 1995. a 66,1%, ER 74,5%). Avalik-õiguslik ringhäälinguorganisatsioon peab tegutsema majanduslikult efektiivselt. Avalik-õigusliku ringhäälingujaama kommertstegevus peab järgima ausa konkurentsi reegleid ja toetama avalik-õiguslike funktsioonide täitmist.

2.8.9. Programmi arendamisse peab investeerima. Avalik-õiguslik ringhäälinguorganisatsioon on kohustatud arendama tele- ja raadiovaldkonda tehniliselt ja loominguks, looma personalile soodsa töökeskkonna, koolitama vajalikku kaadrit, pakkuma võimalusi andekatele loojatele väljastpoolt organisatsiooni, tegema koostööd sõltumatute autorite, produtsentide ja firmadega, tegelema meediaalaste uurimustega.

2.8.10. Vastutus programmi ja organisatsioonilise tegevuse eest peab olema määratletud. Avalik-õiguslik ringhäälinguorganisatsioon peab vastutama oma tegevuse eest vaatajate ja kuulajate ees. Avalik-õiguslike ringhäälingujaamade ülesanded ja eesmärgid peavad olema täpselt määratletud, programmi-nõuded selgelt seatud. Avalik-õigusliku ringhäälinguorganisatsiooni finantsmajandustegevus peab olema "läbipaistev". Tuleb rakendada protseduure, mis tõendavad, et rahva raha on kasutatud otstarbekohaselt ja parimal viisil.

2.8.11. Programm peab toetama rahvuslikku identiteeti ja rikastama rahvuskultuuri. Avalik-õiguslik ringhäälinguprogramm peab peegeldama rahvuslikke huvisid, toetama kultuuri, riigi demokraatlikku arengut, ühiskonna integratsiooni. Avalik-õigusliku programmi ülesanne on edastada rahvusliku tähtsusega sündmusi ning tagada, et ka paikkondlik kultuur, rahva kultuuripärand, rahvuslikud väärtused leiaksid kajastamist. Avalik ringhääling peab pakkuma arusaamist elust, ühiskondlikest protsessidest, toetama ühiskonnas toimuvaid avalikke väitlusi, kajastama kaasaegseid sündmusi ja protsesse Euroopas ja maailmas, toetama üldinimlike ja maailmakultuuri väärtuste levikut. Avaliku ringhäälingu roll on toetada inimeste aktiivset osavõttu parlamentaarse demokraatia arendamisest, väärtustada ja suurendada rahvuslikku kultuuripärandit, pakkuda võimalusi tundma õppida ja nautida kultuuri. See peab andma oma-

poolse panuse humanitaaria ja kaunite kunstide arenguks, toetama loovisiksusi nende loomingu kajastamise, tellimus- ja koostööprojektide kaudu.

Avalik ringhääling Eestis

2.9. Avalik-õiguslikule ringhäälingule pani Eestis aluse 1994. aasta suvel jõustunud ringhäälinguseadus (15.06.94.). Seaduse alusel moodustati ringhäälingunõukogu, kes nimetas ametisse ETV ja ER peadirektorid (10.10.94.), kinnitas ETV ja ER põhikirjad (27.02.95.) ning nimetas ETV ja ER juhatuse liikmed. (16.03.95.). ETV ja ER kui avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide väljaarendamine ja avalik-õiguslikele põhimõtetele vastavate tele- ja raadioprogrammide kujundamine on kestnud veidi enam kui aasta.

2.10. Ringhäälinguseaduse alusel on avalik-õigusliku ringhäälingu finantseerimismudel Eestis riigi toetus + reklaamitulu + tulu majandustegevusest. Riigi toetuse määrab igal aastal Riigikogu, ETV ja ER aastaelarve peab olema tasakaalus. Valitud mudeli puuduseks on pikemaajaliste garantiide puudumine avaliku teenuse osutamiseks ning tugeva vastasseisu tekkimine avalik-õigusliku ja kommertsringhäälingu vahel, sest avalik ringhääling konkureerib kommertsringhäälinguga rahaallikate pärast. Programmide struktuuri, taseme, eestikeelsete originaalsaadete mahu, programmide edastamise tehnilise kvaliteedi, leviulatuse ja auditooriumi poolehoidu põhjal säilitasid ETV ja ER 1994–1995 juhtpositsiooni Eesti ringhäälingus.

2.11. Ringhäälinguseadus oli kompromiss, mis kehtestas Eestis enam-vähem euroopalikele põhimõtetele vastava ringhäälingumudeli. Seaduse vastuvõtmisest möödunud aja jooksul on pinged ringhäälingus kasvanud, valitud lahendus ei rahulda poliitilisi ja professionaalseid ringkondi. Eesti ringhäälingu arengutsenaarium on vastuolus selles osalevate subjektide huvidega. Reklaamiturul on esialgu veel kitsas ja piirab eraringhäälingu teovõimet. Märgiks võitluses turupositsiooni eest on "telesõda". Vastuolusid tekitab ETV ja ER osalemine reklaamiturul ja reklaami müügistrateegia. Erakanalid hakkasid avalikku ringhäälingut ründama, nähes selles oma probleemide põhjusi. 1995. aasta kevadel tehti Riigikogus katse vähendada avalikus ringhäälingus lubatud reklaami mahtu. Eratelekanalite tulekuga ei toimunud kvalitatiivset hüpet eestikeelse originaalprogrammi mahu ja tasemes, põhirõhk pandi hantitud programmile. ETV-le ja ER-le jäi kaalukas osa auditooriumist ja reklaamiturust, ositi maine languse hinnaga, sest reklaamiraha teenimise vajadus sundis rakendama kommertsiaalseid programmivõtteid. Siiski ei teinud ETV ja ER halvimat — järeleandmisi programmi erapooletuse, tasakaalustatuse ja ajakirjandusliku sõltumatuse küsimustes, seevastu erakanalite raskused sunnivad neid lähenema poliitilistele ringkondadele ja suurendama välispartnerite osalust. Selline areng lisab jõudu konkureerimiseks avaliku ringhäälinguga. Süveneb surve selleks, et ressursiallikad ümber jagada.

Alternatiivide paljusus

2.12. Maailmas on rakendatud erinevaid avaliku ringhäälingu ülesehitamise põhimõtteid. Neid on mõjutanud konstitutsioonilised ja õiguslikud tõekspidamised, poliitilise ja ajaloolise arengu erinevused, kultuuri- ja ajakirjandustraditsioonid. Eestis on ringhäälinguseadusega loodud eeldused rahvusliku ringhäälingu väljaarendamiseks. Me ei pea juhinduma valmis skeemidest — maailma ja Euroopa kogemuse põhjal peaksime leidma ja ellu viima Eestile sobivaima ringhäälingumudeli, milles on koht ka avalikul ringhäälingul. Eesti ringhäälingupoliitika nurgakiviks peaks olema sellise ringhäälingusüsteemi loomine, mis garanteerib eestikeelse televisiooni- ja raadioloomingu prioriteetse arengu kõigis programmivaldkondades ja žanrites, toetab professionaalsete oskuste kasvu ja andeka kaadri motiveeritud tööd rahvusliku ringhäälingu heaks.

2.13. Vastavalt ringhäälinguseadusele kannavad ETV ja ER vastutust avalik-õigusliku ringhäälingu arendamise eest Eestis. See ei tähenda, et avalik-ringhääling peaks olema tulevikus korraldatud nii nagu praegu. Kontseptuaalsete ja seadusandlike alternatiivide otsingute eelduseks peaks olema rahvusliku ringhäälingu areng. Analüüsida tuleks avaliku ringhäälingu funktsioone, ülesandeid ja kohustusi, ülesehitust, juhtimist, omandiküsimusi, programmide arvu ja struktuuri, finantseerimise allikaid ja põhimõtteid. Avaliku ringhäälingu muutumine ja areng peaks toetuma ühiskondlikule kokkuleppele, põhjendatud ja konsensuslikule seisukohale, mis kajastub ringhäälingupoliitikas ja ringhäälinguseaduses.

2.14. Avaliku ringhäälinguteenuse ideele esitatakse mitmeid põhimõttelisi vastuväiteid, seda elluviivate avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide positsiooni kõigutamatus ei ole 1990. aastate meediämõtteviisis enam nii iseenestmõistetav ja selge, kui see oli elektroonilise meedia sünnist 1980. aastate keskpaigani. On selge, et avalik-õiguslik ringhääling ei ela 1990. aastaid üle muutumata. Mitmed avaliku ringhäälinguteenuse põhimõtet puudutavad olulised argumendid, sealhulgas sagedusi ja levi puudutavad seisukohad, on kaotanud tähenduse või oma aja ära elanud. Tehnika seab ikka vähem ja vähem selliseid piiranguid, mis annaksid riigile põhjust sekkuda elektroonilise meedia küsimustesse. Eraraadiote areng on olnud kiire suhteliselt odava hinna tõttu. Televisiooni üleminek analoogtehnikalt digitaaltehnikale nõuab suuri investeeringuid, mis on jõukohased vaid riigile või suurele erainvestorite gruppidele, ent siiski taanduvad sageduste, tehnika ja edastamisvahendite probleemid suhteliselt kiiresti. Infotehnoloogia areng muudab tele- ja radiokanalite arvu praktiliselt piiramatuks. Liberaalne meediapoliitika on enamikus riikides, sealhulgas Eestis, avardanud ringhäälingutegevust. Eestis aastatel 1993–1995 välja antud ringhäälingu tegevuslubade alusel tegutseb 29 raadio- ja 8 telejaama. Eetritelevisioonile on lisandunud kaabeltelevisioon ning ligikaudu 30 satelliitkanalit.

Vaatajatel-kuulajatel on üha enam võimalusi ja suurem valik. Avaliku ringhäälinguteenuse ideele esitatakse mitmeid põhimõttelisi vastuväiteid, mille hoolikas analüüs on eelduseks, et avaliku teenuse tähen-dust ja kaalu ühiskonnas saaks selgelt määrata.

2.15. Ringhäälingu tegevuslubade väljaandmisele Eestis ei eelnenud põhjalikumat majandusanalüüsi, reaalselt hinnangut reklaamiturule, ringhäälingupersonali loomepotentsiaalile ja koolitusvajadustele, avaliku ringhäälingu võimele säilitada arengupotentsiaal. Panus tehti konkurentsile ja turule, mis varem või hiljem kõik omadele kohtadele asetaks. Selline valik on põhjuseks nii avaliku kui kommertsringhäälingu ebakindlusele ja pingetele. Konsensuslike ringhäälingupõhimõtete, ühiskondliku kokkuleppe saavutamine ringhäälingu arengu küsimustes on edasise arengu vältimatuks eelduseks. Mõistagi peaks see põhinema ringhäälingu autoriteetsel professionaalsel ja majanduslikul analüüsil, sest reaalandmestiku puudumisel on oht, et ringhäälingupoliitika kujundamisel pääsevad poliitilised ja majandushuvid liialt maksvusele.

2.16. On mitmeid tõekspidamisi ringhäälingu, sealhulgas avaliku ringhäälingu arengualternatiivide kohta. Neist peamised on liberaalne ja konservatiivne alternatiiv. Liberaalne alternatiiv ei näe ringhäälingumudelil olulist kohta avalikule ringhäälingule, toetab avalike ringhäälinguorganisatsioonide erastamist ja valdkonna allutamist vabale konkurentsile, milles riigi roll on minimaalne. Konservatiivne alternatiiv toetab ringhäälingu tasakaalumudelit, mis tagab nii avaliku kui eraringhäälingu tegevuse. Avalikul ringhäälingul on selles mudelis olulised rahvuslikud ja ühiskondlikud eesmärgid, mille täitmiseks on antud riiklikud garantiid. Tasakaalukontseptsiooni toetavad ka Euroopa Nõukogu meediaalased dokumendid.

2.17. Eesti ringhäälingu arengualternatiivid on diskussiooni algetapil esitatud. Arvamusteskaala liberaalne alternatiiv on ETV ja ER privatisseerimine, riigitel-limuse jaotamine, reklaami piiramine või keelamine, ETV taandamine nn. kirjastajatüüpi ringhäälinguorganisationsatsiooniks. Skaala keskel on nägemus väheneva toetusega piiratud programmiga riigitelvisioonist ja -raadiost täitevvõimu halduses, mis täidab riiklikku tellimust ning mille sõltumatuse tagamine ei ole esmatähtis. Skaala vastaspoolusel on stabiilsetele finantsallikatele toetava sõltumatu, avalik-õiguslikku programmeerimist osutava tootmisorganisatsiooni euroopalik mudel.

Liberaalne väljakutse

2.18. Liberaalsete meediaideede kohaselt oli avalikul ringhäälingul Euroopas oma aeg, ent see on ümber saamas ja auditooriumi vajadusi võiksid põhimõtteliselt rahuldada ka ainult erakanalid. Reklaamiraha siirdub üha enam kirjutavast pressist elektroonilisse meediasse. See muudab ringhäälingu majanduslikus

mõttes külgetõmbavaks. Reklaami, vaba turu ja eraringhäälingu loogika avaldab survet, et seada kogu ringhäälingutegevus kommertsalusele ja tõrjuda avalik ringhääling kõrvaltele. Peamine väljakutse avalikule ringhäälinguteenusele seisneb väites, et et maksumaksjate raha tuleks kasutada ainult selliste saadete ja programmide tootmiseks, mis on kommertspõhjal selgelt mittetasuvad. Avalik teenus peaks piirduma ringhäälinguteenuse osutamisega vähemustele.

2.19. Reklaamiturule pürgivaid eraringhäälingufirmasid toetab 1980. aastate uusliberaalne majanduspoliitiline mõtteviis. Selle järgi tuleb avaliku võimu ülesandeid piirata kõikidel aladel miinimumini. Privatiseerimine peaks puudutama meediaettevõtteid samuti nagu muidki majandusharusid. Meedia tuleb dereguleerida, et konkurents pääseks täisjõuga mõjule. See mõttemall on kõige selgemalt esile tulnud Itaalias ja Prantsusmaal, kus meediastruktuurid ja programmide sisu on kõige radikaalsemalt muutunud.

2.20. Liberaalne alternatiiv heidab tavaliselt avalikule ringhäälingule ette ühiskondlike vahendite kasutamisest tulenevat eelisseisundit, vähest efektiivsust, liigseid tootmiskulusid, suurt koosseisuliste töötajate arvu, konkureerimist erakanalitega, suutmatust vältida kommertslikke tendentse. Selle vältimiseks esitatakse ideid avalikust ringhäälingust loobumise ning selle privatiseerimise kohta. Neid etteheiteid tehes väldib liberaalne ringhäälingupoliitika tavaliselt argumenteeritud hinnangut erinevate ringhäälinguvormide võimele tasakaalustatult toetada ühiskonna demokraatlikku arengut, rahvuslikku kultuuri ja identiteeti. Ka ei esitata selgeid põhjendusi, miks peaks riik avalikust ringhäälingust loobuma.

2.21. Avalik teenus on suhteliselt kerge saak uusliberaalsele kriitikale. Suurte meediaorganisatsioonide juhtimine ja toimetuskultuur muutub aeglaselt ja raskelt. Liberaalse mõtteviisi pooldajad rõhutavad, et avaliku ringhäälingu privatiseerimisega õnnestub kiiremini saavutada edu juhtimises ja töökorralduses. Teises versioonis väidetakse, et avalikku teenust võiks osta eraringhäälingult. Väikestes riikides tundub see siiski põhjendamatu audiovisuaalse sektori piiratuse tõttu. Loomulikult kõrvaldaks privatiseerimine või avaliku teenuse asendamine kommertspakkumistega praeguse konkurentsi ja võimaldaks eraringhäälingule parema juurdepääsu reklaamirahale, võimalik, et ka riiklikele vahenditele. Ehkki avalik-õiguslikud ringhäälingujaamad on professionaalsed, arenevad tehniliselt, muutuvad efektiivsemaks, edenevad juhtimises ja koostöös ning suudavad hoida suurt vaatajaskonda, on neil raske end kaitsta, sest puuduvad kriteeriumid. Osaliselt tuleneb see ala iseärasustest, sest elektrooniline meedia on tööjõumahukas, nõuab suurt loomungulist panust ja on nagu igasugune avalik tegevus kergesti allasurutav negatiivse kriitika poolt. Tugeval survele on muidugi ka oma pluss — avalik ringhääling leiab kiiremini uusi jõuvarusid viljakaks konkurentsiks.

2.22. Diferentseerimispehõhimõtte pooldajad väidavad, et mida rohkem ringhäälingujaamu, tele- ja raadiokanaleid, seda enam auditoorium fragmenteerub ja seda väiksem peaks tulevikus olema vajadus niisuguse kontsentreeritud ringhäälinguteenuse järele, mis oleks kättesaadav kõikides kodudes, kogu riigis ning pakuks laiaulatuslikku, mitmekesist programmi. Iga konkreetse saate, kanali, teenuse tarbijaid on tulevikus vähem. Samal ajal kasutavad paljud inimesed heli- ja videosalvestusvõimalusi, mis teeb nad vähem sõltuvaks reaajas tegutsevast ringhäälingust. Nad salvestavad uudiseid, haridus-, poliitika- ja meelelahutussaateid, seriaale ja filme, et jälgida neid sobival ajal. Sel viisi leiavad paljud saated endale mingil ajal auditooriumi. Infoühiskonna areng, üha suurema tarbijaskonna ligipääs Internetile, muudele andmebaasidele ja audiovisuaalse informatsiooni kanalitele ning spetsialiseeritud kaabelvõrkudele vähendab vajadusi universaalse, saatevõrgu alusel toimiva avaliku ringhäälingu järele. Erakanalid võiksid keskenduda teatud programmitüübile, ainevaldkonnale, vanusegruppidele või huvirühmale, teatud maitse-eelistuste või huvidega inimestele. Ringhäälingus võiksid olla eri kanalid lastele, vanemaealistele, uudisteharidus-, spordi-, filmi-, kunsti-, muusikakanalid. Paljud raadiokanalid on juba orienteeritud ja profileeritud teatud auditooriumile, teleteenused võiksid liikuda samas suunas. On iseasi, kas sellel arengusuunal oleks väikeses riigis majanduslikke ja loomungulisi tagatiseid.

2.23. Liberaalse alternatiivi tähelepanelikuks analüüsiks on seda enam põhjust, et avaliku ringhäälinguteenuse idee on meile uus, see on euroopalik mõiste ja pehõhimõte, mida meist lääne pool on aastakümnete jooksul põhjalikult lihvitud. Eesti ringhääling hakkab alles maha võtma riikliku ringhäälingu ümberehitamise tellingu. Oluline on mitte teha seda viga, et hakata Eestis juurutama teiste riikide huvitavaid ringhäälingumudeleid, mille realiseerimiseks meie konkreetsetes oludes eeldusi ei ole. Oluline on leida avaliku teenuse "eesti lahendus".

Konservatiivne alternatiivrahvusliku ringhäälingu tasakaalumudel

2.24. Konservatiivsel tasakaalumudelil on kolm lähtekohta:

- avalikul ringhäälingul on kindel koht demokraatliku ühiskonna ringhäälingustruktuuris;
- riigi ringhäälingusüsteem tuleb üles ehitada avaliku ja kommertsringhäälingu tasakaalumudelile;
- tasakaalumodeli püsimiseks tuleb luua vajalikud poliitilised, majanduslikud ja professionaalsed eeldused.

2.25. Avalik ringhäälinguteenus on demokraatliku ühiskonnakorralduse meediapoliitiline alus, seda peetakse demokraatliku riigi üheks pehõhinstitutsiooniks. Avaliku ringhäälinguteenuse peamine tunnus on pro-

grammide sõltumatus poliitilisest ja majanduslikust mõjutamisest, ehk toimetuste sõltumatus. Selle tagamine on ühest küljest riigi ülesanne, teisest küljest peab see toetuma tugevale toimetuskultuurile. Arutlustes avaliku ringhäälingu üle rõhutatakse seisukohta, et avalik ringhääling lähtub riigi, rahva ja kultuuri arengu huvidest, rõhutab vaataja kui kodaniku, mitte kui tarbija kesksust.

2.26. Eesti ringhääling on loodud pika aja jooksul. Selles peegelduvad Eesti kultuuri- ja haridustraditsioonid ning kultuuri juurdunud väärtused. Väike rahvus ja selle sisesed keele- ja kultuuriprotsessid vajavad teadlikult loodud tugevat ringhäälinguehitust oma kultuuri alalhoidmiseks ja arendamiseks. Ainult seeläbi saavad väikesed kultuurid olla sisemiselt iseseisvad küllastunud audiovisuaalses meediamailmas. See teeb avaliku ringhäälingu eriti oluliseks Eesti suurusele riigile. Et vabas konkurentsist täita edukalt sama ülesannet, vajab kommertsringhääling mitmekümnemiljonilist auditooriumi.

2.27. Liberaalse informatsioonikäsitluse tuum on sõnavabadus. Liberaalsus kui meediavaldkonna tegevuspõhimõte vajab täiendavat määratlemist ning asetamist laiemasse ühiskondlikku konteksti. Üheks olulisemaks küsimuseks on elektroonilise meedia, ringhäälingu sotsiaalne vastutus. Teine tähtis aspekt on keele- ja kultuuri regiooni suurust arvestav vaatenurk. Ka ühinevas maailmas saab Eesti olla tugeva identiteediga omapärane osa Euroopa kultuurimosaiigist. Avalik ringhääling on seda tähtsam, mida väiksemast rahvusriigist on küsimus.

2.28. Avaliku ringhäälingu pooldajad on veendunud, et lähituleviku meediamudelil on avalik-õiguslikul televisioonil ja raadiol jätkuvalt kindel koht. Avaliku ringhäälingu suunavalikus lähevad hinnangud lahku. Ühed pooldavad seda, et avalik ringhääling koondaks oma tähelepanu sellistele programmidele, valdkondadele, saadetele ja teenustele, mida kommertsringhääling ei paku. Teiste väitel on avalik ringhääling midagi enam kui programmide pakkumine vähemushuvirühmadele ja etnilistele vähemustele, säilitada tuleks universaalse avaliku ringhäälingu traditsioonid ja järjepidevus, sest see on oluline meediapoliitiline ja sotsiaalkultuuriline fenomen, mis kujundab programmide eesmäärke, sisu ja struktuuri, käsitlusviisi, saatekava ülesehitust. Avaliku ringhäälingu toetajad rõhutavad, et avalik ringhääling peabki olema riiklikult eelistatud ning suuteline konkureerima mis tahes ringhäälinguvormidega programmide pakkumises.

2.29. Avaliku ja kommertsringhäälingu tasakaaluseisund tuleb saavutada seadusandlike vahenditega. Tasakaalumudeli püsimiseks tuleb luua poliitilised, majanduslikud ja professionaalsed eeldused. Avalik ringhääling jääb deklaratsiooniks, kui selle eesmärkide täitmiseks puuduvad sotsiaal-poliitilised ja sotsiaal-kultuurilised tingimused. Määravaks on see, kas ringhäälingupoliitika tunnetab avalikku ringhäälingut ühena demokraatliku riigi põhiatribuutidest,

selle rolli kultuuriidentiteedi, riikliku ja rahvusliku suveräniteedi kandjana. Tasakaalumudel püsib riigivõimu, rahva ja avaliku ringhäälingu vastastikuste suhete teljel. Kui see telg on tugev, areneb avalik ringhääling sihikindlalt ning täidab oma rolli hästi. Vastupidisel juhul on arengu pidurdumine ja taandareng paratamatu.

2.30. Ringhäälingupoliitika kujundamisel Eestis tuleks arvesse võtta:

- euroopalikke väärtusi ja euroopalikku arusaamist avaliku teenuse eesmärkidest,
- kohalikku majandus- ja kultuurikonteksti,
- ajategurit.

Võib teha kiireid ja radikaalseid otsuseid. Võib kavandada ringhäälingu etapiviisilist, evolutsioonilist arenguskeemi. Tähtis on see, et Eesti ringhääling vajab arenguks suuremat stabiilsust kui praegu. Seejärel oleks mõistlik ringhäälingupoliitika arendustes haarata pikemat perioodi, näiteks ajavahemikku kuni 2005. aastani. Ringhäälingupoliitika juhtidee peaks seisnema selles, et ellu viia avaliku teenuse euroopalikud põhimõtted ning tagada kommertsringhäälingule vajalik tegevusruum.

2.31. Eraringhääling peab oma suurimaks konkurendiks avalik-õiguslikku ringhäälingut. Eesti juhtumil oleks siiski mõistlik loobuda kinnisideest, et kommertsringhääling suudab teha paremat avalik-õiguslikku programmi kui avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid, sest täiendusprintsip toimib väikeses riigis paremini. Kumbki ringhäälinguvormidest peaks kontsentreeruma oma ülesannete täitmisele, sellest võidaks auditoorium. Kuni riik peab vajalikuks kasutada reklaami avaliku ringhäälingu tegevuse finantseerimiseks, peab kommertsringhääling leppima sellest tulenevate piirangutega. Ringhäälinguseadust on võimalik muuta nii, et avalik ja kommertsringhääling ei peaks konkureerima rahallikate pärast. See nõuaks ka tegevuslubade tingimuste olulist täpsustamist. Ringhäälingupoliitika peaks tagama, et kumbki ringhäälinguvormidest saaks tegelda oma ülesannetega stabiilsel alusel.

2.32. Stabiilseks tasakaalumudeliks piisab ühest avalik-õiguslikust ja ühest kuni kahest üleriiklikust kommertslejaamast. Järk-järgult tuleks lahutada finantsallikad. Üleriiklikud, avalik-õiguslik ja erakanalid, konkureeriksid mitte tuluallikate, vaid programmi kvaliteedi ja vaatajate pärast. Erakanalite puhul peaks minimeerima väliskapitali osa ja välistama meedia-kontsentratsiooni võimaluse. Avalik-õigusliku ringhäälingu poliitiline ja majanduslik sõltumatus peavad olema garanteeritud. ETV-le ja ER-le peab jätkuma piisavalt ressurse avalik-õiguslike eesmärkide täitmiseks ja stabiilseks programmiarenguks. ETV ja ER peavad tõstma töö efektiivsust. Seda elluviivate avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide positsiooni kõigutatus ei ole 1990. aastate meediamõtteviisis enam nii iseenesestmõistetav ja selge, kui oli elektroonilise meedia sünnist 1980. aastate keskpaigani.

KÜSIMUSED ARUTELUKS

- Millised peaksid olema avalik-õigusliku ringhäälingu peamised eesmärgid Eestis?
- Kas liberaalsel ja konservatiivsel ringhäälingul on alternatiivi?
- Milline võiks olla sobivaim eestikeelne sõna (sõnaühend) ingliskeelse mõiste "public service broadcasting" tähistamiseks?

3. RIIGI VASTUTUS

Avalik-õiguslik ringhäälinguinstitutsioon ühiskonnas

3.1. Kuigi kirjutavas ajakirjanduses on enamik väljaandeid erakätes, ei ole Euroopa riikides loobunud avalik-õiguslikest ringhäälinguorganisatsioonidest nende poolt täidetavate sotsiaalsete ja kultuurfunktsioonide olulisuse tõttu riigi elus. Riigile on tähtis kindlustada püsiv, katkematu info edastamise ja vahetamise keskkond riigi ja üksikisiku, seadusandliku ja täitevvõimu ning ühiskonnaliikmete, erinevate sotsiaalsete gruppide vahel. Riigi vastutus seisneb selles, et ta paneb selle ülesande avalikule ringhäälingule ega taanda nende funktsioonide täitmist ainuüksi majanduslikule efektiivsusele. **Miks peaks säilitama avalik-õigusliku ringhäälinguinstitutsiooni?**

Riikliku vastutuse põhjendus

3.2. Seni põhjendati avaliku ringhäälingu pikaajast eeliseisundit sageduste vähesusega, olulise rolliga rahva harimisel, suure sotsiaalkultuurilise ja poliitilise mõjuvõimuga. Ringhäälingutegevust peeti vajalikuks põhjalikult riiklikult reguleerida, et seda ei saaks kuritarvitada poliitilistel ega ärilistel eesmärkidel. Digitaaltehnikaga muudab kanalite arvu edaspidi praktiliselt piiramatuks ja sellele tugineb ka Euroopas leviv liberaalne ringhäälingupoliitika, mis vaatlleb ringhäälingut pigem majandus- ja tootmisharuna ning taotleb võimalikult nõrka regulatsiooni. **Kas uutest tingimustes on mingeid põhjusi, miks riik peaks vastutama rahvusliku tele- ja raadiopoliitika eest?**

3.3. See, et riigi vastutus televisiooni ja raadio eest peaks avalduma ennekõike avalik-õiguslikule ringhäälingule seadusega pandud ülesannete kaudu, pole ainumõeldav viis ringhäälingutegevust korraldada. Nõrga regulatsiooni põhimõtete rakendamisel võib riik ka ringhäälingu nagu muude majandusvaldkondade puhul piirduda kõigile üldiste ja ühetaoliste reeglite kehtestamisega või majanduslike stiimulite seadmisega mingit organisatsioonilist või omandivormi eelistamata. Seaduse või ringhäälinguloaga seatakse sel juhul vaid kõige üldisemad nõuded programmile ja selle edastamisele. Majanduslikud stiimulid võivad seisneda riigi toetuses vähemushuvi- ja kultuurisaadete loomiseks ning edastamiseks või eriti kulukate, ent oluliste saateprojektide teostamiseks. **Kas avalikult ringhäälingult nõutav**

sõltumatus säilib, kui ta võrdsustatakse nõrgale regulatsioonile alluvate majandusvaldkondadega?

Vastutus demokraatia eest

3.4. Avalik-õigusliku ringhäälingu poolehoidjad väidavad, et eraringhääling ei saa, ei pea ega ole võimeline täitma mitmeid demokraatlikus ühiskonnas olulisi ülesandeid. Demokraatlik riik peab enesele võtma vastutuse sõltumatu elektroonilise meedia eest, tagama ulatusliku arvamustevahetuse, erinevate seisukohtade ja vaadete esiletuleku, riigi poliitilise, sotsiaalse ja kultuurielu oluliste sündmuste ja protsesside põhjaliku kajastamise. Riigi kohus on avaliku ringhäälingu programmide kättesaadavuse kindlustamine, programmide mitmekesisuse, valikuvõimaluste ning rahvuskeelsete originaalsaadete suure osakaalu tagamine, vähemuste huvide rahuldamine ning rahvusliku ringhäälingu tehniline ja professionaalne arendamine. Riigi roll on oluline ka audiovisuaalse majandussektori üldisel perspektiivitundelisel arendamisel. **Kas avaliku ringhäälingu kohustused saab täielikult üle anda eraettevõttele?**

Rahvusvaheline infovahetus

3.5. Nii nagu iga riik kuulub rahvusvahelistesse organisatsioonidesse ja osaleb rahvusvahelises koostöös erinevates valdkondades, nii peab ka iga riigi ringhääling osalema ja püsima rahvusvahelises infovahetuses ja sidevõrgus ning tagama riigi kontakti välismaailmaga. ETV ja ER kuuluvad avalik-õiguslike organisatsioonidena Euroopa Ringhäälingute Liitu (EBU), mis kindlustab Eestile ulatusliku informatsiooni- ja programmivahetuse ning osalemise suurtes rahvusvahelistes spordi- ja kultuuriüritustes. **Kas Eesti osalemine rahvusvahelises info- ja programmivahetuses elektroonilises meedias tuleks korraldada avalik-õiguslike või eraringhäälinguorganisatsioonide vahendusel?**

Programmide kättesaadavus

3.6. Maaepalsete saatjate abil levitatavate ringhäälinguprogrammide kättesaadavus 1996. aasta alguses on RSK andmetel järgmine (% territooriumist):

ETV	RTV/EVTV	Kanal 2	Tipp TV	Orsent
99,66%	94,62%	79,89%	45,72%	43,57%
	ER 1	Raadio2	ER3	R4
Kesklaine	99,76%	—	—	88,98%
ULL mono	99,89%	99,89%	99,89%	95,54%
stereo	95,84%	95,84%	95,84%	91,25%

3.7. Milliseid programme peaks riigi iga elanik saama kindlasti vastu võtta? Kas kõik peaksid saama vastu võtta ühepalju programme? Kas avalik-õiguslike ringhäälinguajaamade programmide kättesaadavus igale Eesti elanikule peaks olema garanteeritud riigi poolt? Kas tehnika areng ja kanalite arvu suurenemine loob eeldused selleks, et riik võiks loobuda kohustusest tagada igapäevase avaliku ringhäälingu programmide kättesaadavus? Kas ja millistel tingimustel peaks riik hoolt kandma eraringhäälinguajaamade programmide edastamisvõimaluste eest?

Programmide mitmekesisuse ja valikuvõimaluste tagamine

3.8. Kas riik peaks tagama järgmiste programmide edastamise ringhäälingus:

- sise- ja välisuudised ning publitsistikasaated,
- arutus- ja diskussioonisaated, milles leiaksid kajastamist erinevad vaated ja arvamused ühiskonnale olulistes küsimustes,
- haridus-, teadus- ja õpetussaadet,
- kultuuri-, meelelahutus- ja elulaadisaated,
- saated lastele, noortele, pensionäridele jne.
- muud saated, millised?

3.9. Kas riik peaks kehtestama erinevate programmi- liikide ja omaprogrammi minimaalse osakaalu ringhäälinguajaamade programmis? Kas riik peaks kehtestama väljastpoolt organisatsiooni, sõltumatutelt tootjalt hangitava programmi minimaalse osakaalu? Kas riik peaks limiteerima välismaalt hangitava programmi maksimaalset osakaalu?

3.10. Kas nende programmiliste ülesannete täitmine ja inimeste infovajaduste rahuldamine on võimalik ilma avaliku ringhäälinguta?

Vähemuste vajaduste rahuldamine

3.11. Milline peaks olema riigi vastutus selle eest, et ringhääling edastaks tele- ja raadiosaateid:

- keeleliste vähemustele,
- etnilistele vähemustele,
- puuetega inimestele,
- huvivähemustele?

3.12. Milline on Eesti riigi vastutus selle eest, et tehtaks saateid inimestele, kes ei valda eesti keelt? Kas

nende ülesannete täitmine ja inimeste infovajaduste rahuldamine on võimalik ilma avaliku ringhäälinguta?

Regionaalprogrammide edastamine

3.13. Kas riik peaks hoolt kandma selle eest, et Eesti erinevates paikkondades toimuv oleks kajastatud tele- ja raadiosaadetes? Kas riik peaks hoolitsema selle eest, et edastataks regionaalseid ja kohalikke tele- ja raadiosaateid? Kui ulatuslik võib selles küsimuses olla riigi vastutus?

Nõuded programmide erapooletuse, tasakaalustatuse ja taseme kohta

3.14. Euroopas esitatakse avalik-õiguslike ringhäälinguajaamade programmide erapooletuse, objektiivsuse ja tasakaalustatuse nõue. Programmid peavad toetama eetilisi ja demokraatlikke väärtusi, nende ajakirjanduslik ja kunstiline teostus peab olema kõrgel tasemel. Sageli kehtestatakse originaalsaadete ja sõltumatutelt tootjatelt hangitud saadete osakaal programmides. Kas Eesti riik peaks esitama avalikule ringhäälingule eespool nimetatud nõudeid? Kas selliseid nõudeid võiks seada ka eraringhäälingu programmidele või on see välistatud kui riigi sekkumine ja sõnavabaduse piiramine? Mille poolest peaksid erineva nõuded avalik-õiguslike ja eraajaamade tele- ja raadioprogrammidele?

KÜSIMUSED ARUTELUKS

- Miks peaks riik vastutama ringhäälingu eest?
- Milliste vahendidega, kuidas peaks riik oma vastutuse tagama?
- Kas riikliku ringhäälingupoliitika ülesanne on tagada:
 - programmide kättesaadavus,
 - programmide mitmekesisus ja valikuvõimaluste paljus,us,
 - vähemuste huvide arvestamine,
 - eesti originaalloomingu suur osakaal tele- ja raadioprogrammides,
 - programmide erapooletus, objektiivsus ja tasakaalustatus,
 - veel midagi muud, mis?
- Millisel määral ja kuidas peaks riik ringhäälingut reguleerima?
- Kas avaliku ringhäälingu kohustused saab täielikult üle anda eraettevõttele? Kas eraringhäälingule saab panna:
 - vastutuse püsiva infosideme hoidmise eest inimeste ja riigi vahel,
 - vastutuse demokraatia toetamise ja kindlustamise eest,
 - vastutuse Eesti rahvusvahelise infovahetuse eest?

4. AVALIK-ÕIGUSLIK PROGRAMM

Programmide seadusega kehtestatavad nõuded

4.1. Avaliku teenuse põhimõtetest tulenevalt esitatakse avalik-õiguslikule programmile universaalsuse nõue — programm peab sisaldama ajakirjanduslikult, kunstiliselt ja tehniliselt kõrgetasemelisi informatsiooni-, haridus-, kultuuri- ja meelelahutussaadeteid, paljudest saateliikidest koosnevat mitmekesist kava erineva maitse ja huvidega enamus- ja vähemusauditooriumile (ringhäälinguseadus par. 25). Avalik-õiguslik ringhäälinguorganisatsioon peab teenima rahvast. Avalik-õiguslik ringhääling peab tegema häid eesti-keelseid saateid.

4.2. Ringhäälinguseadus näeb ETV ja ER saadete ja programmide põhinõuetena ette kaasa aidata eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilitamisele ning arendamisele, Eesti riikluse tugevdamisele, Eesti rahvusvahelise maine tõstmisele. Samuti peavad ETV ja ER saated ja programmid erinevate rahvastikurühmade moraalseid, poliitilisi ja usulisi veendumusi arvestades mõjutama kõiki austama inimväärikust ja järgima seadusi (par. 26.). Seadus kehtestab, et ringhäälingujaam ei edasta saateid, mille sisu on kõlblusvastane või vastuolus põhiseaduse või seadustega. Saadetes ja programmis peab olema tagatud sõnavabaduse põhimõtete järgimine, fakti ja kommentaari eristamine, seaduse nõuetest kinnipidamine, kõlblus- ja inimväärikusnormide järgimine ja kultuurne keelekasutus (par. 13).

Programmi reguleerimine

4.3. Deregulatsiooni ideede pooldajad väidavad, et mida rohkem ringhäälingujaamu ja kanaleid, seega valikuvõimalusi, seda vähem peaks reglementeerima avaliku ringhäälingu programmide struktuuri ja kohustusi, et võimaldada neil paindlikult reageerida meediasituatsiooni muutumisele.

4.4. Vastupidi, tugeva regulatsiooni toetajate arvates tuleks karmistada programminõudeid ning piiritleda ETV ja ER koht ringhäälingusüsteemis väga täpselt. Kuna Eestis konkureerib avalik-õiguslik ja eraringhääling nii auditooriumi kui raha pärast, tuleks ETV ja ER programmide arv ja struktuur täpsemalt reglementeerida, sest võistlusolukorras muutuksid programmid

liiga ühetüübilisteks, mis vähendaks vaatajate-kuulajate valikuvõimalusi. Selles olukorras võib ETV-lt ja ER-lt nõuda teatud saadete edastamist või ette näha kvoodid teatud valdkonna, teema, funktsiooni ja sihtauditooriumiga saadete mahule.

4.5. Programmikohustuste liigne reglementeerimine ja väga detailsete reeglite kehtestamine on siiski riskantne. Range regulatsioon loob poliitilise sekkumise ja kontrolli võimaluse ning ohustab avaliku ringhäälingu sõltumatust. Kujuneb kammitsetud ja paindumatu ringhääling, mis ei suuda kohaneda aja nõuetega, mis ei eksperimenteeri, ei kutsu esile vastuolulisi arvamusi, ei paku huvi. Selline ringhääling kaotab auditooriumi ja võimaluse oma eesmärgi täita.

Euroopalik raamistik

4.6. Eesti peaks lähiajal ühinema mitmete tegevus- ja programminõudeid kehtestavate rahvusvaheliste lepingute ja konventsioonidega. Ülemaailmsetest ja Euroopa dokumentidest tuleks nimetada:

- rahvusvahelist konventsiooni teoste esitajate, fonogrammide tootjate ja ringhäälinguorganisatsioonide kaitseks (Rooma konventsioon, 1961);
- konventsiooni satelliidi kaudu ülekantavate, programme kandvate signaalide levitamise kohta (Brüsseli konventsioon, 1974);
- Euroopa lepingut televisiooniülekannete kaitseks (1960);
- piiriülese televisiooni Euroopa konventsiooni (1989). Võimalik, et Euroopa ringhäälinguorganisatsioonide eeskujul tuleks koostada reeglistik, programmikoodeks, mis seaks standardid vastuoluliste küsimuste erapooletuks ja tasakaalustatud käsitlemiseks. Ka ringhäälinguseadust peaks täiendama saadete ja programmide erapooletuse ja tasakaalustatuse nõuetega. ETV programmi tarbeks on sellise funktsiooniga dokument "ETV programmi erapooletuse ja tasakaalustatuse reeglid" käibel.

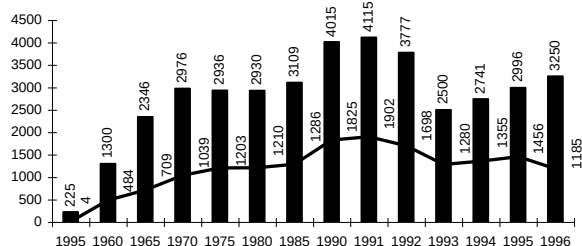
Avaliku ringhäälingu programmide arv

4.7. ETV ja ER toodavad ja edastavad mitmekesiseid programme ja saateid erinevatele auditooriumigruppidele.

dele, ETV ühel telekanalil, ER neljal raadiokanalil. ETV teeb ka regionaalsaateid Tallinna, Lõuna-Eesti, Virumaa, saarte, edaspidi ka Pärnumaa vaatajatele. Programmide arv avalikus ringhäälingus sõltub ülesannetest, mida nende organisatsioonide ette seatakse, funktsioonidest, mida nad peavad täitma, rahalisest ja loominguilisest potentsiaalist, mida nende ülesannete täitmiseks on võimalik rakendada. Digitaaltehnoloogia avardab võimalusi.

Kas avalikul televisioonil peaks tulevikus olema 1, 2 või enam kanalit? Kas avalikul raadiol peaks tulevikus olema 1, 2, 3, 4 või rohkem kanalit? Kas avalik ringhääling peaks looma spetsiaalseid kanaleid — näiteks haridustelevisiooni või haridusraadio või näiteks kultuuritelevisiooni või -raadio? Kas piirata ETV ja ER programmi struktuuri ning vähendada nende mahtu? Mida teha sel juhul vabaneva eetriaajaga, kas anda see teiste ringhäälinguajamade käsutusse?

4.8. Käsitlemist väärib ka ETV teise kanali probleem. Avaliku teeleenuse keskseim küsimus on teleprogrammi struktuur. Enamik Euroopa riikides peetakse põhjendatuks täismahulise avaliku teenuse kontseptsiooni, mille realiseerimiseks kasutavad avalik-õiguslikud telejaamad tavaliselt kaht kanalit. See võimaldab paremini rahuldada erinevate vaatajarühmade vajadusi. Kahte kanalit põhjendatakse eriülesannete paljususega. Kui avalikul televisioonil on kasutada ainult üks kanal, jagunevad eesmärgid vastuoluliselt kaheks. Avaliku teenuse põhimõtete järgi tuleb edastada palju vähemushuvisaateid — laste-, kunsti-, kultuuri-, tõsise muusika, haridus-, muukeelset programmi. Teisest küljest peab kanal töötama massiauditooriumile ning konkureerima vaatajate pärast kommertskanalitega. Püüdes võimalikult hästi rahuldada vähemuste huvi, marginaliseerub avalik teenus ühel telekanalil teisejärguliseks, ainult 5–15% auditooriumist haaravaks pakkumiseks ning enamik maksumaksjatest on telejaamaga rahulolematud. Kaks kanalit võivad jaotada avaliku teenuse ülesandeid pingeteta. Teine kanal võiks ETV juhtumil edastada regionaalprogramme, teha rohkem ülekandeid Riigikogust, muudelt kultuuri- ja spordiüritustelt, suurendada erihuvirühmadele, ka rahvusrühmadele mõeldud saadete mahtu, ulatuslikumalt kasutada rikkalikku arhiivi. Osa teise programmi eetriaajast võib täita erasektorist, Eesti audiovisuaalautoritelt ja sõltumatutelt produtsentidelt tellitud ja ostetud toodanguga, kasutades tootmiskulude katteks reklaamitulu ja ühiskondlikke ressursse.

Eesti Televisiooni programmi ja esmaesituste maht tundi des 1955–1996

Avaliku ringhäälingu programmide maht

4.9. Eesti Televisiooni programmi maht oli 1995. aastal 2996,5 tundi, sellest omatoodangut 1870,4 tundi (62,4% programmi kogumahust) ja esmaesituste maht 1454,5 tundi (48,5%), omasaadete korduste maht 274,7 tundi (9,1% ja hangete maht 985,8 tundi (32,9%). 1996. aastal põhiprogrammi maht ei suurene, sellele lisandub aga suur ülekannete maht Atlanta olümpiamängudelt ja EM jalgpallis. Programmi kogumahuks kujuneb 3250 tundi, omaprogrammi maht väheneb majanduslikel põhjustel võrreldes 1995. aastaga oluliselt ega ületa seadusega ette nähtud 51%.

4.10. Eesti Raadio nelja programmi kogumaht oli 1995. aastal 72 tundi ööpäevas.

Avaliku ringhäälingu programmi struktuur

4.11. ETV programmi struktuur on kujundatud vastavuses avalik-õigusliku programmi põhieesmärkidega. Tekstis on toodud diagrammid, mis näitavad programmi liikide vahekorda ETV 1994. ja 1995. aasta programmis. 1996. aastaks kavandatavat programmi ise loomustab uudiste- ja publitsistikaprogrammi mahu kasv, haridus-, kultuuri- ja meelelahutusprogrammi laiem päritoluskaala.

Avaliku ringhäälingu auditoorium

4.12. Üle 90% Eesti auditooriumist vaatab nädala jooksul ETV-d, ligi 95% kuulab ER-t. ETV vaatamisele kulutavad eestlased 43% kogu televisioonile kuluvast ajast, ER kuulamisele 75% kogu raadiokuulamise ajast. ETV ja ER on vaadatavaimad ja kuulatavaimad ringhäälinguajamad Eestis. ETV vaadatavus üle 12-aastaste eestlaste seas on suurem kui kõigi erakanalite vaadatavus kokku. Baltic Media Facts'i andmed jooksva hooaja kohta on järgmised (osakaal vaatamisajast %, vt. ka diagramm allpool): **Kas avalik ringhääling peab saavutama suure osakaalu auditooriumis?**

	Kanal 2	EVT	RTV	Tipp-TV	Era kokku	ETV
25.10.–21.11.1995	19,4	11,0	7,4	1,7	39,5	43,9
22.11.–19.12.1995	17,8	10,7	6,0	2,1	36,6	43,6
27.09.–24.10.1995	20,9	11,3	6,9	1,3	40,4	43,3
20.12.1995–16.01.1996	14,8		19,6	2,0	36,4	44,9

Kultuuri- ja kunstiorganisatsioon

4.13. Avalik ringhääling on oma staatusest ja rollilt olnud riiklike ja rahvuslike huvide ning traditsioonide kandjaks. Praegusaja Eesti ringhäälingupildis on üha suurem roll väliskanalitel, välismaistel programmidel ja

saadatel. Uued ringhäälinguajamad on sisuliselt rahvusvahelised projektid, neis osalevad globaalsed ringhäälingustruktuurid. Meediat on saanud rahvusvaheline tööstusharu. Selles taustsüsteemis peab hoolikalt määratlema nõuded ja tingimused, mis tagaksid rahvusliku televisiooni ja raadio püsimise ja arengu, piiraksid massi- ja kommertskultuuri levikut. ETV ja ER toetuvad raadio 75-aastasele ja televisiooni 40-aastasele ajaloole ja arengukogemusele Eestis. Nad on osa eesti kultuurist, kannavad ringhäälingu, televisiooni- ja raadioajakirjanduse professionaalsust ja järjepidevust.

Väikese kultuuripiirkonna iseärasused

4.14. Televisiooniprogrammi, eriti draama, kuid ka dokumentalistika probleemiks on selle tootmise kõrge hind. Ekspertide arvates nõuab äriliselt edukas täismahulist programmi pakkuv ringhääling suurt, vähemalt 200-miljonilise inimese suurust turgu. Alles siis leidub nõudlikule programmitootmisele ja eri programmitüüpidele ostujõuline vaatajaskond. Ameerika suur siseturg ning programmide väljendusrikkust rõhutav teostus tõstab maailma teledraamatootangus esile Ameerika tooted, millega praktiliselt keegi peale elektroonikatööstuse hiigeltuludele toetuvate jaapanlaste ei suuda konkureerida. See skeem tekitab probleeme Euroopale. Isegi Euroopa suured keeleregioonid on liiga väikesed rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise teletoodangu loomiseks. Vaid Inglismaa suudab müüa oma teleprogrammi, nii prantsuskeelne kui saksakeelne teletoodang on suunatud peamiselt koduturule. Ressursside leidmine omatoodangule on keskne teema Euroopa audiovisuaalses meedias. EÜ seab liikmesriikide telekompaniidele kaks tähtsat nõuet selleks, et audiovisuaalset sektorit stimuleerida:

- esitada vähemalt 50% ulatuses oma programmis Euroopa toodangut,
- suunata 10% varadest kompaniivälistelt sõltumatult tootjatelt toodangu hankimiseks ja tellimiseks.

Nende direktiividega püütakse Euroopat kaitsta Ameerika kultuuri domineerimise eest ja luua EÜ-s omaprogrammide siseturg. Seni on selle turu laienemisele endiselt takistuseks Euroopas toodetud programmide kõrge hind. Euroopa kultuuridiversiteet takistab laia audiovisuaalse ühisturu teket, Euroopa regioonide kultuuriautonoomia paneb pitseri kogu mandri elektroonilise kommunikatsiooni arengule. Euroopa audiovisuaalsed probleemid avalduvad äärmuslikult just väikestes riikides. Mida väiksem maa, seda suuremad raskused sellel on pakkuda oma vaatajaskonnale suures mahus kvaliteetset omatoodangut. Maailma tele- ja filmiturgudel on võimalik hankida kvaliteetset audiovisuaalset toodangut, mille hind on oluliselt madalam Eestis toodetud originaalprogrammi tootmiskuludest. Kodumaal tehtud programm peab võistleva samal ekraanil tohtu suure eelarvega tehtud ja oma mõjult hästi arvestatud välismaiste saadete, filmide, seriaalidega. Väikesele turupiirkonnale ostetud välismaised

programmid on odavad, keskmiselt vaid 1/8 kodumaistest kulutustest. Välismaise programmi keskmine hind Eestis on koos adapteerimiskuludega ligikaudu 5000 krooni tund, samas kui ETV oma originaaltoodangu keskmine on üle 48 000 krooni. Ühe tunni originaaltoodangu peale kulutatava rahaga on võimalik osta 8–10 tundi kõrgekvaliteedilist hankeprogrammi. Sellel foonil saab ka avaliku ringhäälingu seadusjärgne kohustus toota vähemalt 51% mitmekesist eestikeelset omatoodangut erilise tähenduse. Eraringhääling võib oma programmis anda hankesaadetele suurema osakaalu, seega saab organisatsiooni üles ehitada hoopis väiksema töötajate arvu ja oluliselt väiksemate kulutustega. Vähem kohustusi, vähem kulutusi — selles seisnebki eraringhäälingu efektiivsuse saladus.

Täisteenus ja piiratud teenus

4.15. Eraringhäälinguajamade tekkimisega on auditooriumi võimalused laienenud. Sellest hoolimata peaksid ETV ja ER jätkama:

- kõigile võrdselt kättesaadava,
- informeeriva, hariva ja meelt lahutava,
- eesti kultuurile toetuva, seda vahendava ja arendava,
- erinevaid maitseid ja huvisid arvestava,
- huvi-, keele-, kultuuri- ja elulaadivähemuste vajadusi arvestava,
- universaalse ja täismahulise,
- suure eestikeelse omatoodangu mahuga (vähemalt 51%) tele- ja raadioprogrammide tootmist, hankimist ja väljastamist, avaliku ringhäälinguteenuse osutamist.

ETV ja ER programmihaaret ega tegevust ei tohi kitsendada, programmi struktuuri ei tohi vaesestada ja populaarsete saadete mahtu kärpida. Vastasel korral väheneb kanali vaadatavus piirini, kus avaliku ringhäälingu põhifunktsioonide täitmine muutub võimatuks. ETV osakaal auditooriumis ei tohi langeda alla 41%.

4.16. Täisteenuse kõrvale seatakse piiratud teenuse idee, mis baseerub majanduslikul efektiivsusel: kuna saadete tootmine muutub järjest kallimaks, peaks avalik ringhääling piirama oma tegevusmahtu ja mitmekesisust ning kontsentreerima demokraatia ja kultuuri arengu seisukohast olulisema programmi tootmisele — uudiste, poliitika ja ühiskonnaelu saadetele ning publitsistikale, samuti niisuguste valdkondade ja temade käsitlemisele, mida ei puuduta eraringhääling. Vähemusauditooriumidele mõeldud saadete maht peaks olema suurem. See tähendaks rohkem saateid eriühikutele, lastele, vanemaealistele, puuetega inimestele. Meelelahutus- ja muude massiauditooriumile mõeldud saadete osa võiks avalik-õiguslikes programmides vähendada, kultuuri-, kunsti- ja haridus-saadete osakaal programmis peaks olema suurem. Idee nõrkus on selles, et meelelahutuse ja populaarsete saadete vähendamine läheb vastuollu avalikule ring-

häälingule esitatava nõudega olla üldkasutatav ning rahuldada paljude vajadusi. Avalik ringhääling ei tohiks kaotada ka nooremate sugupõlvade toetust ja soosingut, see oleks avalikule teenusele saatuslik.

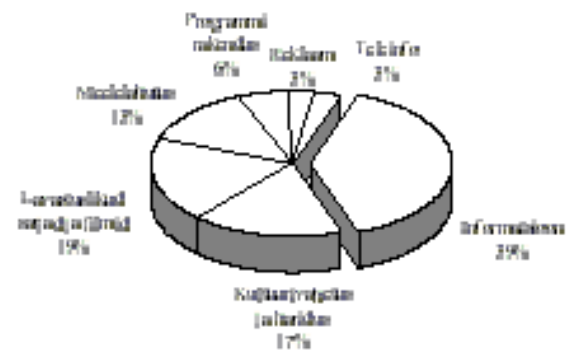
Uudised ja publitsistika, avatud mõttevahetus

4.17. Avalik-õigusliku programmi põhieesmärgiks on toetada demokraatliku riigi funktsioneerimist, tagada selleks objektiivse ja põhjaliku informatsiooni levik, ulatuslik arvamustevahetus, erinevate seisukohtade ja vaadete esiletulek, riigi poliitilise, sotsiaal- ja kultuurielu oluliste sündmuste ja protsesside põhjalik kajastamine, avaliku arvamuse väljendamine ja kujundamine erapooletul, objektiivsel ja tasakaalustatud viisil.

4.18. Avalik ringhääling peab jälgima erinevate poliitiliste ja võimuringkondade vaateid ja seisukohti, tooma probleemsetes valdkondades esile kõik olulised arvamused. Programmid peavad olema vabad mis tahes poliitilisest mõjutamisest. Auditooriumile tuleb anda põhjalik, objektiivne ja tasakaalustatud pilt olulisematest sündmustest ja seisukohtadest, et võimaldada inimestel vabalt kujundada oma suhtumist ja tõekspidamisi. See eesmärk on avalikule ringhäälingule olemuslik.

4.19. Sageli minnakse äärmusse, käsitledes avalik-õigusliku teleprogrammi struktuuri, ülesandeid ja eesmärke liiga kitsalt. Avalik-õiguslik televisioon ei saa olla domineerivalt ei poliitikakanal, kultuurikanal, kunstikanal, hariduskanal, lastekanal, meelelahutuskanal. Mis tahes teleprogramm on struktuurne tervik, selle ülesehitusel on omad seaduspärasused nii programmelementide proportsioonides kui ka nende paigutuses saatekavas. Avalik-õiguslik teleprogramm peab lisaks veel vastama eespool kirjeldatud sisulistele nõuetele, mille eesmärk on teha programm vajalikuks võimalikult paljudele vaatajatele olukorras, kus valida on veel mitukümmend kommertskanalit.

4.20. ETV ja ER peavad panema erilise rõhu saadetele, mis analüüsivad põhjalikult elu Eestis, käsitlevad süvendatult Eesti ajalugu ja kultuuri, riigi ja rahvuse, poliitika ja majanduse arenguga seotud küsimusi, integratsiooniprotsessi Euroopasse. Sellele lisaks peab avalik ringhääling suurendama Euroopa toodangu osakaalu programmis. Teistes maades tehtud saated peaksid tutvustama nende rahvaste vaateid Euroopa ja maailma probleemidele, sellele, kuidas erinevad riigid lahendavad sarnaseid küsimusi. Programm peab ulatuslikult käsitlema Riigikogu ja valitsuse tegevust, ETV ja ER peavad edastama suuremas mahus tähtsaimaid üldriiklikke poliitilisi, kultuuri- ja spordiüritusi. Selline programmipoliitika aitab hoida ja tugevdada rahvuslikku identiteeti ning luua teatud alternatiivi kommertskanalitele ja välismaistele programmidele.

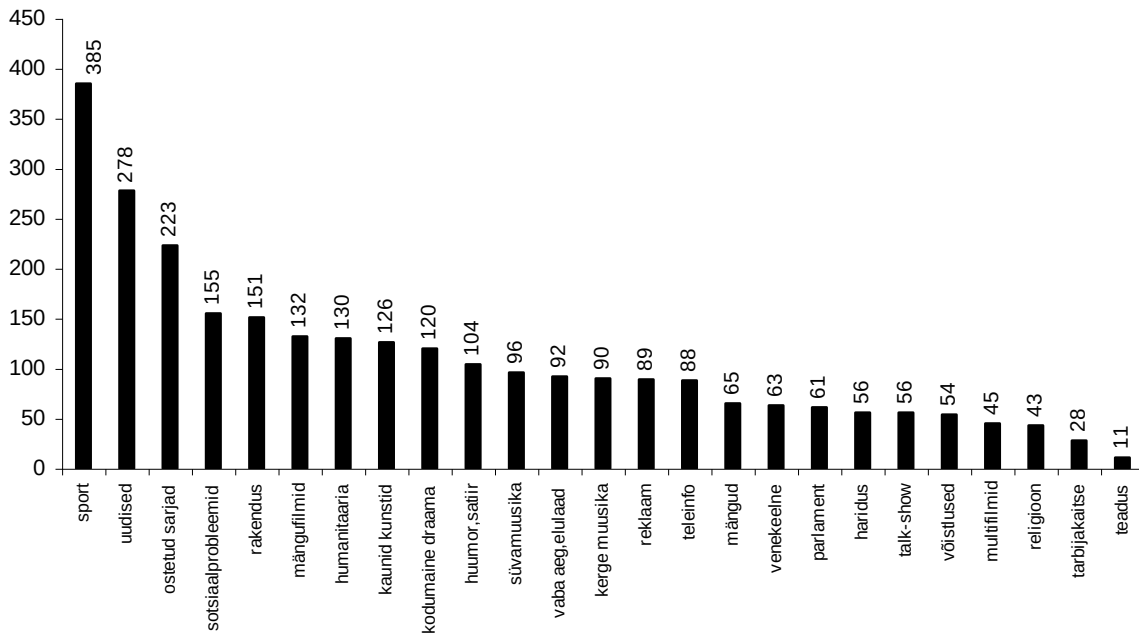

ETV 1994. aasta 2741-tunnise saatemahu struktuur: oma-saateid 59% hankeid 29%

4.21. Mida väiksem rahvas, seda tähtsam on tunnetada oma asendit maailmas. Euroopasse integreeruv Eesti peab täpselt tunnetama teda mõjutavaid majanduslikke, poliitilisi, geopoliitilisi ja kultuurisuhteid. Seega on oluline oma väliskorrespondentide ja kommentaatorite olemasolu. Kõrgetasemelise välisinfo edastamist tuleb pidada avalik-õigusliku programmi üheks tähtsaimaks ülesandeks. Uudised, ühiskonnaelusaated, dokumentaalprogrammid, arutelud ja diskussioonid moodustasid 52,7% ETV 1995. aasta originaalprogrammist ning neile kulus 17,9% kõigist ressurssidest.

Kultuur

4.22. Avalik-õigusliku programmi eesmärgiks on luua, arendada ja toetada kodumaist kultuuri, vahendada kultuurielu sündmusi ja kunstiloomingut. Avalik-õigusliku kultuuriprogrammi skaala peab olema avar, ulatuma kaunitest kunstidest meelelahutuseni. Selle programmi arendamisel tuleb seada eriti kõrgeid kvaliteedinõudeid ning silmas pidada nende valdkondade olulisust auditooriumile. 4.23. Avaliku ringhäälingu roll kultuuri ja kunsti toetamisel ja arendamisel on suur. ETV ja ER aitavad kaasa paljude Eesti kunsti- ja kultuuritegelaste, kirjanike, heliloojate, näitlejate, lavastajate, dramaturgide, filmiloojate loometegevusele. Kultuuri- ja kunstisaadete kõrval on originaalloomingus oluline roll Teleteatril, Telefilmil, laste laulustuudiol. ETV ja ER maksavad kumbki 1996. aastal 1,2 miljonit krooni autorikaitseühingutele, lisaks Eesti teatritele ja kontsertorganisatsioonidele ülekandelitsentside eest. Kodumaise draama, näitlejate, lavastajate ja interpretide töö maksumus tõuseb kiiresti. Lavastuslike saadete finantseerimisega kaasneb avaliku ringhäälingu tuntav rahaline panus Eesti kultuuri. Kultuuriprogrammi (kultuuri-, muusika-, kunsti-, teatri-, folkloorisaadete, teleteatri ja telefilmide toodangu) osakaal ETV 1995. aasta originaalprogrammist oli 12,8% ja selle tootmiskulud moodustasid 23,4% programmi tootmise ressurssidest. Meelelahutuse osakaal oli 12% ja selle tootmiskulud moodustasid 20,7% programmi tootmise kuludest.

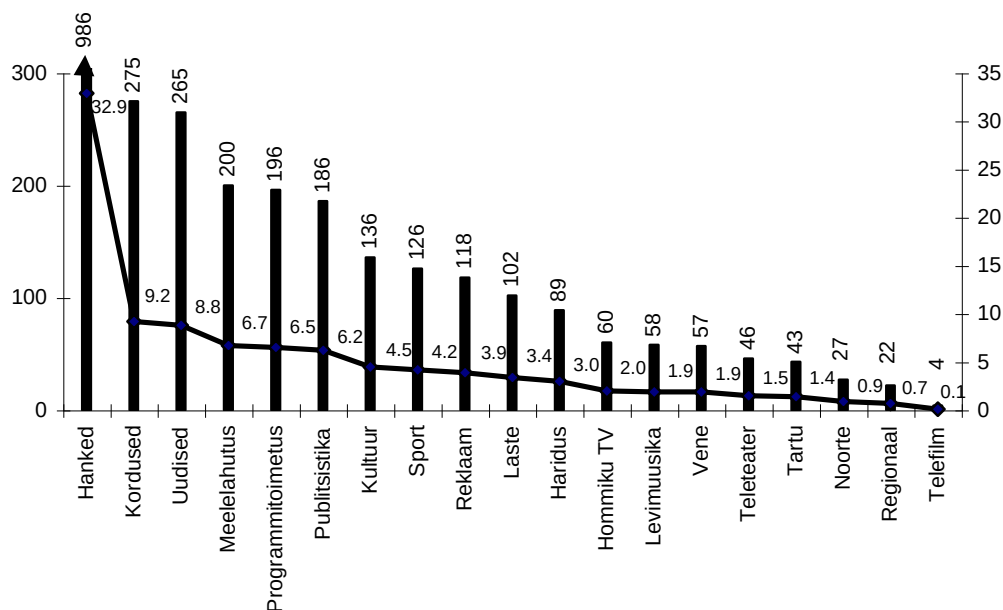
ETV 1994. aasta 2741-tunnise saatemahu struktuur EBU klassifikatsiooni põhjal (tundides)

4.23. Ringhääling ise on oluline osa iga maa kultuurist. Ringhäälingupoliitika, laiemalt infopoliitika ülesandeks on arendada kultuuripoliitiliselt aktiivset audiovisuaalset meediat. Tuleb tagada inimeste mitmekülgne infoteenindus, kultuuri ja loomingu levitamine, rahva oskuste ja võimekuse arendamine ja finantseerimine. Eriti oluline on see väikeses riigis. Avalik ringhääling ei saa olla marginaalne nähtus, vaid see on euroopalik, Euroopa riikide poolt aktsepteeritud vahend meie maailmajao kultuurilise mitmekesisuse ja rahvusriikide kultuurilise iseseisvuse edendamiseks.

Hariduse, harituse ja õppimise tugi

4.24. Elektroonilise meedia sünnihetkel oli tema võime edastada hariva väärtusega informatsiooni üks tema kaalukamaid argumente. Avaliku ringhäälingu ülesannetest seati inimeste teadmiste ja silmaringi laiendamine, maailma tundmaõppimine ühele esikohtadest. Elektroonilise meedia arenedes on aina

suurenenud ja kasvanud hedonistlikke, meelelahutuslikke vajadusi rahuldava programmi osakaal. Avaliku ringhäälingu taotlus on säilitada programmi valgustuslik, hariv iseloom ja saavutada see lisaväärtus ka meelelahutuslikku tüüpi programmides. Tänapäeva Eestis on avaliku ringhäälingu võime edastada harivat teavet erinevate eluvaldkondade kohta ikka veel väga tähtis. Kogu programmi kultuuri- ja haridusliku väärtuse kõrval on oluline ka otseste haridus- ja koolitus-saadete tegemine. Hariva programmi eesmärgiks on ka dialoogi hoidmine erinevate elulaadi- ja ühiskonnagruppide vahel. Ka ringhäälingule omane meelelahutuslikkus ja võimalus naerda enese üle on saab olla hariv. Haridusliku, otseste õpetusliku ja koolitus-iseloomuga saadete maht peaks avalikus ringhäälingus kasvama. Tähelepanu tuleks pöörata täiskasvanute täienduskoolitusele, keeleõpetusele, majandusalastele teadmistele, tervise, kodumajapidamise, praktiliste oskuste õpetamisele erinevatel aladel. Kuna haridus- ja koolitusvõimalused on Eestis oluliselt kasvanud, peaks ETV ja ER tegutsema kooskõlas üldise hariduskontseptsiooni ja haridusvajadustega ning täitma oma spetsiifikast tulenevat rolli.

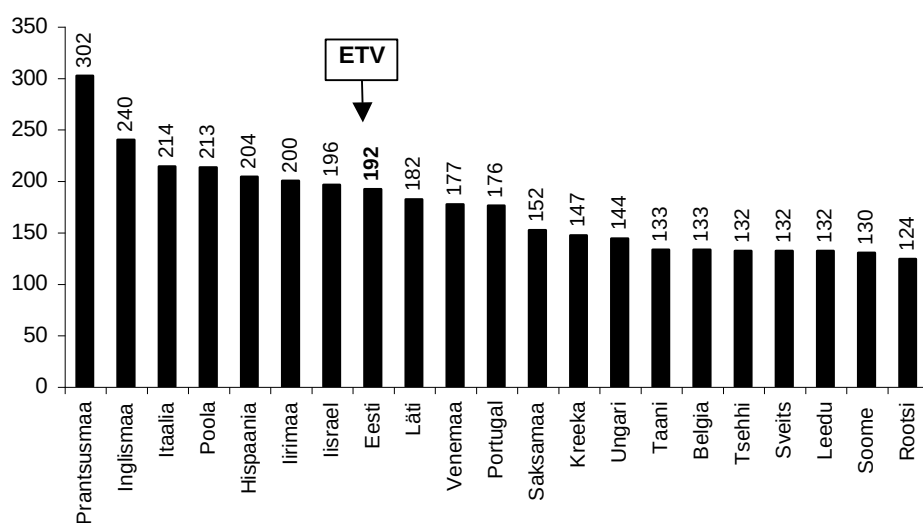

ETV 1995. aasta 2996-tunnise saatemahu jaotus toimetuste kaupa (tundides ja % kogumahust), omasaateid 62,4%

Regionaalprogramm

4.25. Paljudes maades käsitletakse regionaalprogrammi avalik-õigusliku ringhäälingu olulise kohustusena. Ka ETV peab oma ülesandeks rahuldada Eesti erinevate piirkondade elanike huvi oma lähema eluümbruse uudiste, majandus- ja kultuurielu vastu. Regionaalsaadetel saab olla oluline koht kohalikus sotsiaal- ja kultuurielus, eriline asend kohaliku omavalitsuse töö jälgimisel, valimiskampaanias jms. Telemastide asetus Eestis võimaldab ETV kanalil üheaegselt 6 erineva programmi (saate) edastamist Eesti eri regioonide elanikele. Regionaaltelevisiooni arenguprojekt näeb ette Tallinna (Tallinn), Lõuna-Eesti (Tartu), Saarte ja Lääne-Eesti (Kuressaare), Kirde-Eesti (Kohtla-Järve) ja Pärnu-

maa (Pärnu) regionaalsaadete tegemist. Korrespondendipunktid-stuudiod teevad kohalikke uudisteprogrammi ja kohaliku temaatikaga publitsistikasaateid ning toodavad uudismaterjali ja saateid ETV üldprogrammi. Suurem osa regionaalvõrgust ja korrespondendipunktidest on loodud. Tegutsevad Tartu toimetused, Virumaa toimetused, Saaremaa toimetused, Valga korrespondendipunkt, kavandamisel on Pärnu toimetused. Regionaalsaadete teeb ka Tallinna toimetused. Üheaegselt väljastatakse 1996. aastal nelja regionaalprogrammi, regionaalsaadet "Linnapilt" Tallinnas, "Lõunakanal" Tartus ja "Viru Regi" (Virumaal) on juba käivitatud, regionaalprogrammi kogumahuks on 1996. aastal kavandatud 60 tundi, Tartu toimetused toodab ligi 50 tundi saateid.

Keskmine telerivaatamise aeg päevas Euroopa riikides (minutites, 1994)

4.26. Korrespondendipunktide loomisesse ja programmide valmistamisesse on paigutatud märkimisväärsed vahendid. Virumaa toimetuse väljaarendamiseks eraldas 1995. aastal 850 000 FRF Euroopa Nõukogu. Saaremaa korrespondendipunkti investeeris valitsus 1995. aastal 996 000 krooni ja Lõuna-Eesti korrespondendipunkti moderniseerimiseks 1,5 miljonit krooni. ETV investeringud Tartu stuudiosse olid 1995. aastal 1,2 miljonit krooni. 1996. aastal alustab tegevust Pärnu korrespondendipunkt. ETV 1996. aasta eelarves on regionaalstuudiote programmi kuludeks planeeritud üle 3 miljoni krooni.

4.27. Regionaaltelevisiooni arendamise ideel avalikus ringhäälingus on nii pooldajaid kui vastaseid. Korrespondendipunktide ülalpidamine ja regionaalsaadete tegemine on kallis. Viidatakse ka sellele, et regionaalraadiote võrk tegutseb erainitsiatiivil. Projekti realiseerimise senine kogemus on positiivne, auditooriumi huvi kohalike saadete ja regioonide temaatika kajastamise vastu ETV üldprogrammis on suur. Seni on projekti investeerimist toetanud nii maavanemad, omavalitsused kui valitsus, ent üha suuremad ülalpidamiskulud sunnivad regionaaltelevisiooni edasise arendamise kava 1997–2000 põhjalikult kaaluma. Telesaadete kõrge hinna tõttu ei ole regionaaltelevisiooni arendamine omavalitsuste eelarvevahenditest või eratevõtluse abil tõenäoline.

Infovahetus välismaaga

4.28. Avaliku ringhäälingu funktsiooniks on osaleda rahvusvahelises infovahetuses, toota ja edastada Eestist audiovisuaalset uudismaterjali, tele- ja raadiosaateid Euroopasse ja maailma. EBU (Euroopa Ringhäälingute Liidu) liikmetena osalevad ETV ja ER EBU igapäevases inforingis ning kasutavad EBU audiovisuaalse info kanaleid. EBU-s osalemise ja uudistevõrgu kasutamise kulud ETV 1996. aasta ETV eelarves on 3,1 miljonit krooni.

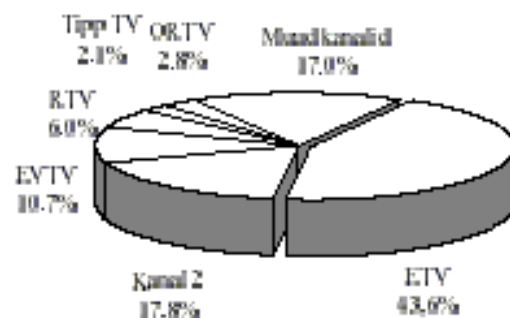
4.29. Eurovisiooni uudiste- ja programmivahetus viiakse üle satelliitsidele. Seoses sellega rajatakse kõigis EBU liikmesorganisatsioonides EUTELSAT-maajaamad. EBU garanteeris ETV laenu EBRD-lt maajaama rajamiseks 1996. aasta I poolaastal. Laen on antud 8 aastaks, jaama kogumaksumus on ligi miljon krooni. Maajaama käikuandmisel avab EBU selle ekspluatatsioonikulude katteks iga-aastase krediidi 640 tuh. kuldfrangi ulatuses (3,254 mln. kr.). Maajaam on strateegiline objekt, mis ühendab Eestit Euroopa ja maailma telesüsteemiga, võimaldab uudiste ja saadete vastuvõttu ja lähetamist satelliitside kaudu.

4.30. Oluline küsimus on ETV ja ER korrespondentipunktide loomine välismaal. ER-l on korrespondent Brüsselis. ETV-l on kontaktid Washingtonis, Kölnis ja Stockholmis ja Strasbourgis töötavate ajakirjanikega, kuid vahendite puudumise tõttu pole neile hangitud

videoseadmeid ega tööruume. ETV ja ER kavandavad 1996.–1997. aastaks videotehnikaga korrespondentipunktide rajamise Brüsselisse ja Moskvasse. Projektid vajavad kuni 3 miljonit krooni investeringuteks, samas suurusjärgus on ka kahe korrespondentipunkti ülalpidamiskulud aastas. Välisministeerium on ETV ja ER väliskorrespondentipunktide loomise kavatsust toetanud, seni pole jätkunud raha.

Rahvusvaheliste suursündmuste vahendamine

4.31. ETV ja ER on EBU liikmetena vahendanud paljusid rahvusvahelisi suursündmusi. EBU vahendusel hangitakse kõigi suurte rahvusvaheliste spordivõistluste ja kultuuriürituste ülekandmise litsentsid (1996. aastal Atlanta olümpia, EM jalgpallis, Eurovisiooni lauluvõistlus, Euroopa noorte muusikute konkurs). Rahvusvahelisi projekte planeeritakse aastaid ette. Näiteks on ETV andnud nõusoleku Nagano taliolümpia ülekandmiseks 1998. aastal ning ülekandeõiguste eest tuleb juba 1996. aasta aprillis teha esimene sissemaks (186 000 krooni, umbes 30% litsentsist). ETV 1996. aasta rahvusvaheliste suurprojektide kogukulu on ligikaudu 6,5 miljonit krooni. Kodumaiste suursündmuste esireas on ülekanded laulupidudel, vabariigi aastapäeva tähistamise tseremoonialt, spordiüritustelt, teatritest ja kontsertidelt. Kuigi rahvusvaheliste ja kodumaiste suurürituste vahendamiseks vajalik ülekandetehnika on äärmiselt kallis, nõuavad Eesti vaataja infovajadused ja huvid nende kulutuste tegemist. Igas riigis peab olema teleorganisatsioon, mis on suuteline tagama rahvusvahelistele nõuetele vastava telepildi edastamise ja välismaistele võttegruppidele rahvusvaheliste sideliinide kättesaadavuse. Reeglina on selliste tehnikamahukate ülesannete täitmine Euroopa riikides jõukohane vaid avalik-õiguslikele ringhäälinguorganisatsioonidele.

Telekanalite osakaal eestlastest vaatajate telerivaatamisele kulunud ajas (22.11–19.12.95, BMF)

Muukeelse auditooriumi teavitamine

4.32. ETV ja ER loovad märkimisväärses matus kohalikku venekeelset programmi. ETV venekeelne programm on orienteeritud peamiselt info- ja publit-

sistikasaadetele poliitilistel, sotsiaalkultuurilistel ja hariduslikel teemadel ning taotleb venekeelse elanikkonna integreerimist Eesti ühiskonda. ETV venekeelse programmi maht on 2,5 tundi nädalas, R4 eetrimaht Tallinnas on 24 ja mujal 18 tundi ööpäevas.

Saated vähemusrühmadele

4.33. Avalik ringhääling teeb saateid vähemusrühmadele ning puuetega inimestele. Lastesaateid oli ETV 1995. aasta originaalprogrammis 101,7 tundi (7,5%), noortesaateid 27 tundi (1,9%), vanuritele 40 tundi (2,8%), religioonisaateid 15 tundi (1,0%), puuetega inimestele 9 tundi (0,6%).

Lisateenused ja innovatsioon

4.34. ETV väljastab koos oma programmiga teleteksti programmi, 1995. aasta kulutused sellele olid 566,3 tuhat krooni. 1996. aastal valmib satelliidimaajaam, mis võimaldab infoühendust nii Euroopa kui maailmaga (vt. 4.32). Hariduslikel eesmärkidel kaalub ETV videopaljunduskeskuse ja kaasaegse helistudio loomist. Tuleviku arengusuunaks on multimeedia ja interaktiivsed teenused, mille korraldamisel Eestis tuleks rakendada avalikku ringhäälingut.

Tegutsemine kriisiolukorras

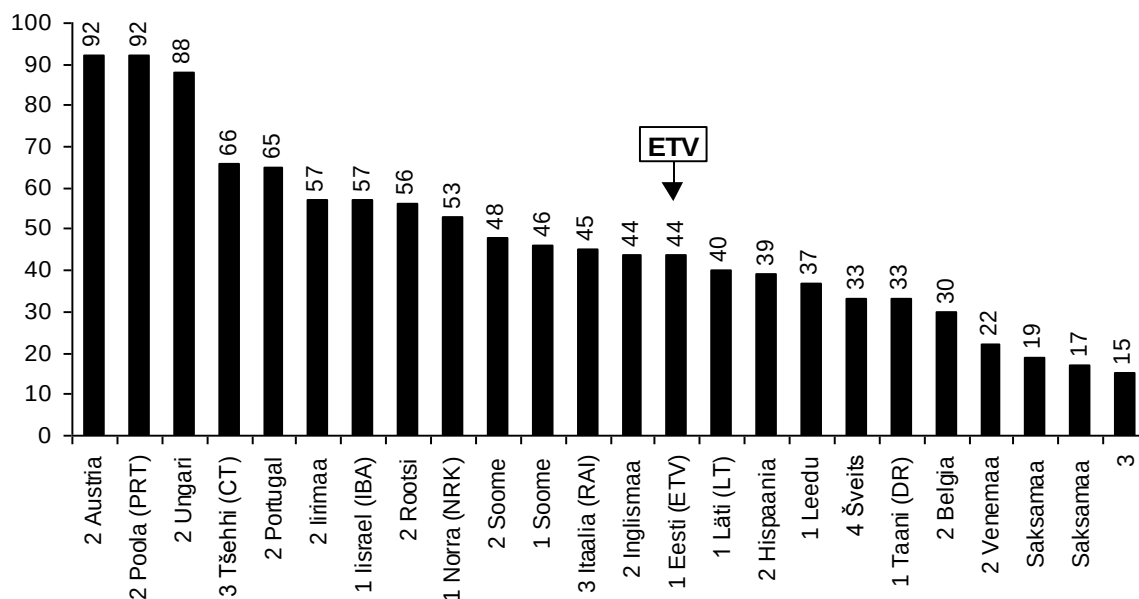
4.35. Ringhäälinguseadus sätestab, et ühiskonna julgeolekut või põhiseaduslikku korda ähvardava ohu korral on ringhäälingujaam kohustatud viivitamatult

omal kulul edastama Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja Vabariigi Valitsuse ametlikke teateid. Ringhäälingujaam edastab tasuta ning viivitamatult teated, mis on vajalikud inimese elu, tervise, varalise kahju või hädaohu ärahoidmiseks (par. 10). ETV ja ER on kohustatud, põhjendamatult viivitamata, edastama ringhäälingu kaudu kõik põhiseaduslike riigiorganite ametlikud teated (par. 27). Valmisolek inimeste informeerimiseks ja suunamiseks kriisi- ja ohuolukorras on avaliku ringhäälingu strateegiline kohustus. Sel eesmärgil peaks ööpäeva ringi toimima üks ER programm ja ETV teletekstiprogramm.

Mille eest maksab maksumaksja?

4.36. Eespool toodud avalik-õigusliku programmi põhisuunad näitavad, et avalik ringhääling pakub auditooriumile sellist programmeerimist, mis komertsringhäälingus enamasti ei tasu end ära, ent on ometi ühiskonnale vajalik. ETV ja ER kasutavad riigi toetust täismahulise avalik-õigusliku programmi tootmiseks nii enamus- kui vähemusrühmadele. Näitlikuse huvides võib välja tuua programmi tingliku kulu ühe maksumaksjaperekonna kohta, kui ETV-le 1995. aastaks eraldatud riigi toetuse summa (56,7 miljonit krooni) jagada perekondade arvuga Eestis (ligikaudu 426 000). Tulemuseks on 133 krooni ETV programmi eest 1995. aastal ühe perekonna kohta (NB! "Eesti Päevalehe 1995. aasta tellimus oli 480 krooni). 1995. aasta esialgsete majandustulemuste põhjal jagunes see summa järgmiselt:

- telesignaali edastamine 10,8% — 14,31 krooni;
- uudised 14,9% — 19,81 krooni;
- publitsistikaprogramm 7,3% — 9,71 krooni

Euroopa riikide avalik-õiguslike teleorganisatsioonide programmide vaadatavuse osakaal auditooriumi kogu vaatamisajast (%; 1994)

- sport ja rahvusvahelised suurüritused, Eurovisioon, 4 % — 8,51 krooni
- meelelahutus 20,4% — 27,13 krooni
- kultuuri- ja haridussaadet 23,7% — 31,52 krooni
- regionaalprogramm 3,5% — 4,65 krooni
- venekeelne programm 0,7% — 0,93 krooni
- lasteprogramm 4,9% — 6,52 krooni
- ligi 200 mängu-, dokumentaal- ja muusikafilmi, seriaalid ja seeriafilmid lastele ja täiskasvanutele 6,2% — 8,25 krooni
- programmi rakendus ja muud kulud 1,2% — 1,61 krooni

Kui ETV-l ei oleks õigust müüa reklaami ja ta ei saaks tulu oma majandustegevusest, oleks iga teleperekonna tinglikud kulud sama programmi eest 1995. aastal suurenenud 68 krooni võrra (programmi tootmise kulud kokku olid 85,8 miljonit krooni). Tulemus näitab, et avalik ringhäälinguteenus on maksumaksjale odav.

4.37. ETV ja ER programmikulud kasvavad eeskätt hindade üldise tõusu tõttu. ETV ja ER programmi edastamiskulud suurenevad vastavalt 31% ja 33%. Tõuseb energia, soojuse, materjalide hind (10%). Peab jätkuma tehniline areng. Katta tuleb hoonete kulum. Laienevad kulutused regionaalprogrammile. Ülekan- ded Atlanta olümpialt ja EM jalgpallis suurendavad ETV 1996. aastal programmikulusid 4,4 miljoni krooni võrra. Kasvab ETV hankeprogrammide maht ja maksumus (73%). Suurenevad ETV väljamaksed autorikaitsele (81%), näitlejate ja lavastajate tasud. Avaliku ringhäälingu töötajate palgad peavad olema konkurentsivõimelised. Arvestama peab inflatsiooni kiiret tempot. Riigi toetuse 17% kasv katab neid vajadusi halvasti, ei vähenda eelarvepingeid, sunnib

suurendama tulu reklaamist ning mõjutab program- mide mahtu ja sisu negatiivselt.

KÜSIMUSED ARUTELUKS

- Kas Eesti peaks ühinema programminõudeid kehtestavate rahvusvaheliste lepingute ja konvent- sioonidega?
- Kas ETV ja ER poolt edastatavate programmide arvu ja mahtu tuleks muuta?
- Milliseid Eesti poliitilise, majandusliku ja kultuuri- situatsiooni iseärasusi peaks avalik ringhääling ennekõike arvesse võtma programmipoliitikas?
- Millistele nõuetele peaksid vastama ETV ja ER programmid tulevikus?
- Kas ETV ja ER peaksid tegutsema laial program- mialal, osutama täisteenust võimalikult erineva maitse ja huvidega auditooriumigruppidele või piirduma kitsama valiku informatsiooni-, haridus-, kultuuri- ja vähemustele mõeldud saadetega?
- Millistele vähemusrühmadele mõeldud programme peaks avalik-õiguslik ringhääling pidama eriti oluliseks?
- Kas ETV ja ER peaksid säilitama oma program- mides suure (kuni 60%) omatoodangu mahu, et haarata täielikumalt elu Eestis ning arendama seejuures ka regionaaltelevisiooni ja -raadiot?
- Kas ETV ja ER peaksid jätkama uudiste- ja programmivahetust Eurovisiooniga?
- Mis on termini "rahvuslik ringhääling" tähendus ja mõistemah?

5. AVALIK-ÕIGUSLIK RINGHÄÄLINGUORGANISATSIOON

Polüfunktsionaalne meediaettevõte

5.1. Vastavalt ringhäälinguseadusele on ETV ja ER ülesanneteks:

- eesti rahvuskultuuri edendamine, propageerimine ning selle parimate saavutuste salvestamine, säilitamine ja tutvustamine;
- maailmakultuuri parimate saavutuste vahendamine;
- mitmekesiste ja tasakaalustatud programmide loomine ja edastamine kõrgel ajakirjanduslikul, kunstilisel ja tehnilisel tasemel;
- kõigi rahvastikurühmade, sealhulgas vähemuste infovajaduste rahuldamine;
- peamiselt info-, kultuurhariduslike, koolitus- ja meelelahutussaadete loomine.

Lisanduvad nõuded tagada rahvuskultuuri seisukohalt oluliste ürituste, sündmuste ja teoste jäädvustamine ning jäädvustatu säilitamine tulevastele põlvetele, omatoodangu 51% osakaalu nõue ja oma programmides Eesti autoritelt tellitud ja omandatud kirjandus-, muusika- ja audiovisuaalsete teoste kasutamise nõue (par. 25).

5.2. Ringhääling ja audiovisuaalne meedia on muutumas globaalseks tootmisharuks. Suure omatoodangu mahuga ringhäälinguorganisatsioone lisandub vähe, enamik uutest kanalitest kasutavad enamikus saateid ja filme, mis on toodetud müügiks rahvusvaheliste tele- ja filmikompaniide poolt. Suurem osa sellest tuleb USA-st. Üha enam kanaleid edastabki peamiselt seriaale, sari- ja mängufilme, massiauditooriumile mõeldud formaate ja kommertsprogramme. Nii nagu avalikule ringhäälingule kogu Euroopas, nii on ka ETV-le ja ER-le pandud kohustus toota ja edastada valdavalt omakeelset originaalprogrammi, et tagada rahvusliku ringhäälingu arengu ja loomepotentsiaali säilimine ning riigi jaoks oluliste ühiskondlike funktsioonide täitmine. Ringhäälinguseadus kehtestab avaliku ringhäälingu omatoodangu osakaaluks vähemalt 51% programmi mahust (par. 25), erakanalitel omatoodangu minimaalse mahu nõue puudub. Seadus nõuab neilt vähemalt 5% uudistesaadete programmi päevamahust, välja arvatud pühapäevade ja riiklike pühade ajal (par. 4.), ringhäälingulooga määratakse Eesti autorite teoste väikseim osakaal programmis (par. 38). Omasaadete suur maht, programmi mitme-

kesisuse ja erinevate huvigruppide vajaduste rahuldamise nõue mõjutab avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide struktuuri. Koos programmidele esitatavate muude nõuetega määrab see ETV ja ER koosseisu, tootmise korraldamise isärasused ja eelarve.

5.3. Kui avaliku ringhäälinguteenuse osutamine Eestis jääb ETV ja ER põhitegevuseks, on nende organisatsioonide ülesandeks tele- ja raadioprogrammide tootmine, tellimine, hankimine ja väljastamine. Toodangu spetsiifikast tulenevalt on ETV ja ER polüfunktsionaalsed tootmisettevõtted, mis integreerivad ajakirjanduslike toimetuste, teatri, filmistuudio, audiovisuaalse tehnilise kompleksi, transpordi-, majandus-, energeetika-, turva- ja muud infrastruktuurid. ETV-l ja ER-l on suured video-, filmi- foto- ja heliarhiivid. Nagu filmistuudiol on ETV-l seadmed telefilmide tootmiseks, nagu teatril rätsepa-, mööbli- ja dekoratsioonitöökoda, rekvisiidi- ja kostüümihoidla. ER koosseisus on muusikakollektiiv. ETV haldab kolm spetsialiseeritud hoonet (üldpinnaga 20 280 m²) ja ER kahte spetsialiseeritud hoonet (kogupinnaga m²). ETV vara 1995. aasta bilansiline maksumus oli 91,4 miljonit, jääkväärtus 41,4 miljonit. ER varade soetusväärtus oli 28,5 ja jääkväärtus 13,6 miljonit krooni.

5.4. ETV-s ja ER-is töötavad enam kui saja kutseala spetsialistid. 1996. aasta jaanuaris oli ETV keskmine töötajate arv 743, ER-s 416. ETV ja ER pakuvad tööd koosseisuväliste autoritele: kirjanikele, näitlejatele, muusikutele ja filmiloojatele. Põhitegevusele lisandub majandustegevus, et täielikumalt kasutada olemasolevaid ressursse ja hankida lisaraha programmide tootmiseks. ETV ja ER tegelevad eetriaia müügiga, loomingu- ja tehnilise kaadri koolitusega, kirjastamisega, haridussaadete abimaterjalide publitseerimisega, audio- ja videokassettide valmistamisega, arhiivi- ja tehniliste teenustega osutamisega välistellijatele. ETV saab omanikutulu tele- ja raadioprogramme tutvustava nädalalehe väljaandmisest. ETV netotulu majandustegevusest oli 1994. aastal 36,1 miljonit (46,2% kogutulust), 1995. aastal 46,7 miljonit (43,2%), 1996. aasta plaani kohaselt 39,3 miljonit (36,5%). Avaliku ringhäälingu majandustegevus peab muutuma efektiivsemaks. Tuleb otsustada, milline omandivorm on parim erinevate funktsioonide täitmiseks. Lisainves-

teeringud võimaldaksid avalik-õiguslike ringhäälingu-organisatsioonide majandustegevust laiendada. ETV ja ER majandustegevust on püütud käsitleda ebaausa konkurentsina, kuna puuduvat võimalus kindlaks teha, kui võrd kasutatakse äritegevuses riigi toetusest tulenevat eeliseisundit. Kontroll ei ole neid kahtlusi kinnitanud. ETV ja ER majandustegevus on toonud märkimisväärsed lisaressursside avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks ja kompenseerinud puudujääki riigi toetuses. Reklaami ja majandustegevusega hangitud vahendid on aidanud hoida tehniliste vahendite (riigivara) minimaalset nõutavat arengutaset.

5.5. ETV-d ja ER-i on kritiseeritud selle pärast, et suurte organisatsioonidena on nad paindumatud ega suuda kiiresti rakendada efektiivseid majandamis-meetodeid ja moodsaid töökorralduse vorme. Avaliku arvamust on püütud mõjutada selles suunas, et avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid paiskaksid laiskade, suurt raha asjatult ja hoolimatult kulutavate, gigantsete monstrumitena, mis on raskesti ligipääsetavad ja halvasti kontrollitavad, kus on palju ebaefektiivselt rakendatud töötajaid. Ka pisiasjades on püütud leida dramaatilisi põhjusi ahastada maksu-maksjate nimel. See avaldab mõju avaliku ringhäälingu suhtele auditooriumi ja võimuga, kelle toetuseta ta ei saa tegutseda. Kuigi ETV ja ER optimeerivad oma organisatsioone, kuigi nad hõlmavad suurt auditooriumi, kuigi neil on rahva poolehoid, kuigi tegemist on ühe Euroopa odavaima ringhäälinguga, kuigi televisiooni- ja raadioprogrammid on ümber orienteeritud 1990. aastate väärtusmaailmale, ei hoolita neist argumentidest ning püütakse avalikkuses kujundada arvamust, et neid "suuri laevu" pole tarviski "uppumisest" päästa ning et avalikku teenust võiks Eestis osutada eraringhäälingu vahendusel. Kui ETV ja ER tunnetavad, et neile ei tehta panust, kui neid ei peeta kaalukaks rahvuslikuks institutsiooniks, mis on suuteline pakkuma tuge rahva, kultuuri ja

ühiskonna arenguks, kui süveneb arusaam ETV-st ja ER-st kui ebavajalikest organisatsioonidest ja nende toetamise mõttetusest, ähvardab ETV-d ja ER-i kaadri- ja loomisvõime kaotus, mis kahjustab ühiskonnale vajalikku avalikku teenust.

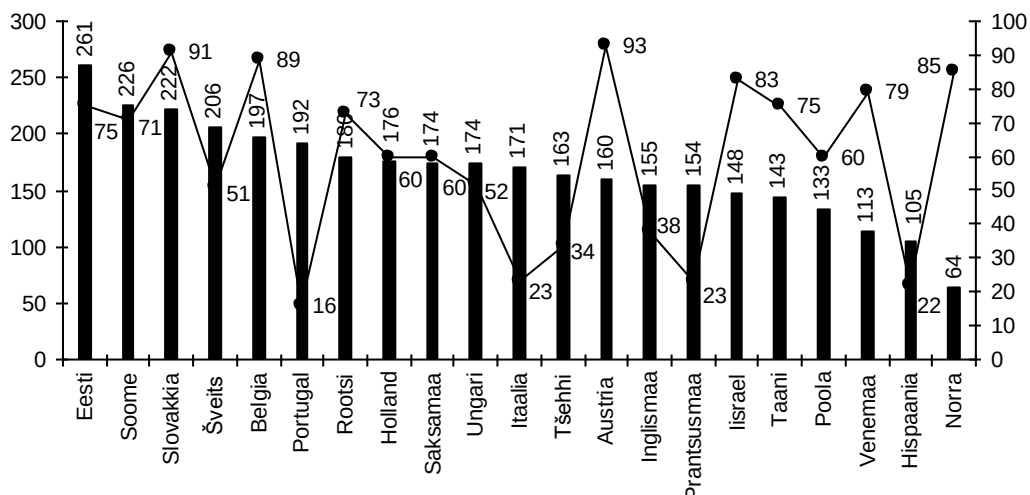
Avaliku teenuse organisatsioonilised mudelid

5.6. Eesti ringhäälinguseadus paneb avaliku teenuse kohustuse juriidilistele isikutele, avalik-õiguslikele ringhäälinguajaamadele; ka Euroopas eelistatakse seda vormi. Tõenäoliselt tuleneb see:

- avaliku ringhäälingu missioonist arvestada ja väljendada üldist, ühiskondlikku huvi, mis eeldab allumist seadusele ja sõltumatust võimust,
- tõdemusest, et avaliku ringhäälinguteenuse osutamine tuleb rajada ühiskondlikule kohustusele, mitte nõudmise ja pakkumise vahekorrale,
- avaliku ringhäälinguorganisatsiooni funktsioonist tagada demokraatlikule ühiskonnale elutähtis idee-de ja arvamuste vaba väljendamine võimalus.

Ringhäälinguregulatsiooni peamiseks eesmärgiks on kindlustada info levik, arvamuse avaldamise vabadus ja võimaluste paljus, pluralistliku demokraatliku ühiskonnaseisundi saavutamine, haritud ja informeeritud kodanikkonna kujundamine.

5.7. Kui avaliku ringhäälinguteenuse osutamise kohustus jääb ETV ja ER ülesandeks, peab see kajastuma nende organisatsioonide ülesehituses, omandivormis, toimetuskorralduses, programmide arvus ja struktuuris, finantseerimismudelid, arenguplaanides, tegevuse garantiides, vastutuses avalikkuse ees programmide taseme ja vahendite efektiivse kasutamise eest. See raamistik tuleb täpsustada ringhäälinguseaduses.

Keskmine raadiokuulamise aeg päevas Euroopa riikides (minutites) ja avalik-õigusliku raadio osakaal kogu kuulamise ajast (%), 1994).

5.8. Üks liberaalse alternatiivi mudelitest on avaliku ringhäälingu muutmine nn. kirjastajatüüpi organisatsiooniks, väikeseks programmi tellivaks toimetuseks. Väga arenenud audiovisuaalse erasektoriga maadest võib tuua üksikuid näiteid selle kohta, kus avaliku ringhäälingu omatoodangu mahtu on oluliselt piiratud ning suurem osa toodangust omandatakse erasektorist. Eesti meediaturu majanduslikud võimalused ja loomepotentsiaal on selleks siiski liiga piiratud. See mudel eeldab ETV kui avalik-õigusliku organisatsiooni likvideerimist, tehniliste vahendite privatiseerimist ning avalik-õigusliku programmi koostamist väljaspool tellivat toimetust loodud ja hangitud programmist. Mudel oleks Eesti oludes sobiv ETV kõrval teise avalik-õigusliku kanali moodustamiseks. Eesti audiovisuaalses sektoris oleks selle mudeli realiseerimine mõeldav vaid juhul, kui erakanalid lõpetavad oma tegevuse ja asuvad tootma saateid avalik-õiguslikele telekanalile. Selleks puuduvad tõsiseltvõetavad majanduslikud ja organisatsioonilised põhjendused. Kindlasti oleks see riigile kallis — sel moel hangitava avalik-õigusliku täisprogrammiteenuse hind tõuseks väikeses Eestis kiiresti oluliselt kõrgemale ETV programmi praegusest maksumusest.

Programmade tootmine

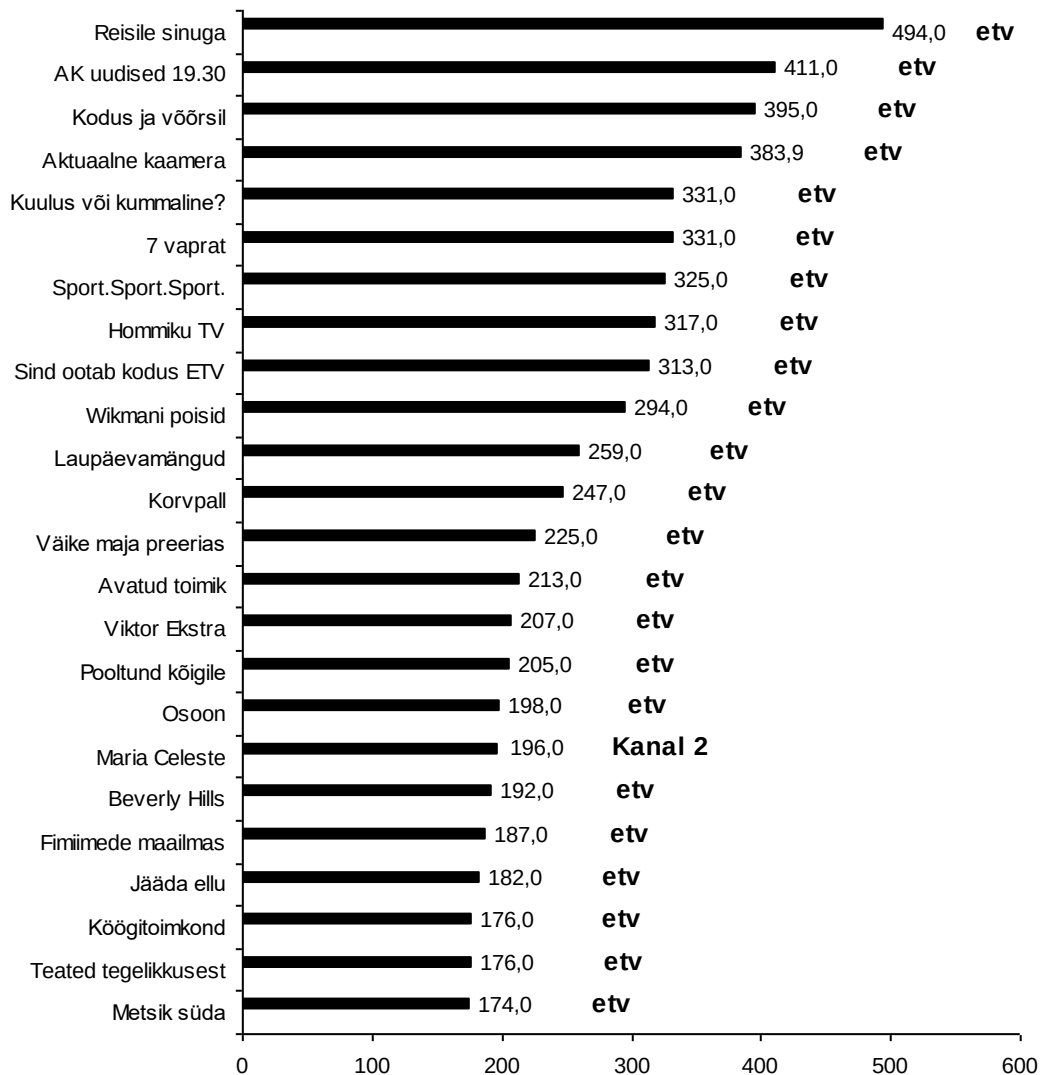
5.9. Tele- ja raadioprogrammade tootmine on avaliku ringhäälingu tegevuse peamine eesmärk. Euroopa avalikus ringhäälingus otsitakse uusi lahendusi tootmise efektiivsuse tõstmiseks ja programmade hinna alandamiseks. Organisatsiooni sees püütakse tagada peamiste tootmisülesannete täitmiseks vajalikud tehnilised ja infrastruktuursed vahendid, osa ressursse aga suunatakse teenuste saamiseks erasektorist. Sellega kaasneb ka efektiivsemate finantsmajandusliku juhtimise võtete rakendamine. Ka ETV ja ER kasutavad juba praegu detsentraliseeritud juhtimismeetodeid, arendavad finantsmajanduslikku juhtimist arvutivõrgu baasil, mis võimaldab kulutuste täpsemat jälgimist. ETV on rakendanud tulemusüksusi. Üha laiemalt saadakse tehnilisi, abi- ja infrastruktuuri teenuseid lepingu-, teenindus- ja rendivormis. Suund on võetud audiovisuaalsete teenuste baasi vähendamisele, nende hankimisele ka väljastpoolt organisatsiooni. See võimaldab vähendada ETV ja ER koosseisuliste töötajate arvu. Sõltumatute produtsentide, audiovisuaalset toodangut loovate erafirmade ja isikute loomingut tellivad, hangivad ja kasutavad paljud avalik-õiguslikud ringhäälinguajamad. See nõue on fikseeritud ka Ringhäälinguseaduses. Mõeldav oleks Eesti meediafirmade raadio- ja teleloomingu kasutamise minimaalmahu fikseerimine avalikus ringhäälingus. Sama kehtib ka avalik-õigusliku programmi tootmise tehniliste teenuste hankimise kohta audiovisuaalsest erasektorist. Toimib ka vastupidine protsess — võimaluse korral kasutatakse stuudioid ja muud

tootmistehnikat teenuste osutamiseks eraettevõtjatele. Nende võtetega suurendatakse tootmise efektiivsust ning luuakse täiendav arenguvõimalus erasektorile. Seda on edukalt tehtud ka ETV-s ja ER-s. Protsess peab toimuma vastavuses riigivaraseadusega.

Programmade edastamine

5.10. ETV ja ER ostavad jätkuvalt oma programmade edastamis- ja väljastamisteenust RE "Eesti Telekommunikatsioonid" Ringhäälingu Saatekeskusest ja AS "Eesti Telefon" Teleehituselt. Ringhäälinguseadus (15.06.94) sätestas kuni selle muutmise seaduse jõustumiseni (20.11.95) ETV ja ER kaasomandi oma programmade edastamiseks vajalikele saatjatele ja saatjate võrkudele ja selle vara valduse üleandmise ETV-le ning ER-le möödunud aasta 1. jaanuariks. Valduse üleandmist ei toimunud. Eelnimetatud ringhäälinguseaduse muutmise seadus sätestab ETV ja ER programmade kogu Eesti territooriumil kvaliteetse vastuvõetavuse tagava aktsiaseltsi asutamise k.a. 1. jaanuariks ning ETV ja ER kaasomandi võõrandamise sellele aktsiaseltsile. Ühtlasi jäeti selle seadusega ETV ja ER ülesannete hulgast välja oma programmade vastuvõetavuse tagamine (par. 25). Muudeti ka seaduse sätet, milles avaliku ringhäälingu võimaliku tuluallikana nähti saatjate võrkude rentimist (par. 35). See seadus jättis lahendamata ETV-le ja ER-le hüvituse maksmise nende omandi nende nõusolekuta võõrandamise eest. Ringhäälingu Saatekeskuse aktsiaseltsi asutamise korralduse tegi Vabariigi Valitsus 28. veebruaril 1996.

5.11. Programmade edastamise kulud moodustasid ETV ja ER 1995. aasta eelarvest vastavalt 8,7% ja 31,9%. 1996. aasta jaanuaris kinnitatud uute tariifide kohaselt suurenevad edastamiskulud 1995. aastaga võrreldes vastavalt 31% ja 33%, edastamiskulude osakaal ETV ja ER eelarvest tõuseb veelgi — vastavalt 11,4% ja 38% ER puhul. Elektrihinna eeldatava tõusu täpsemat mõju on raske prognoosida. Nii Ringhäälingu Saatekeskus ja Teleehitus kui ka moodustatav aktsiaselts on monopoolsed struktuurid, tariifide kiiret kasvu ei suuda riigi toetus ETV-le ja ER-le kompenseerida. See ahendab programmade tootmise võimalusi ja kvaliteeti, sest edastamiskulud "neelavad" raha programmade arvelt. Baas- ja tunnitariifide mehhanism on konstrueeritud nii, et edastamiskulude oluline vähenemine ei ole saavutatav ka saatemahtude suure kärpimisega. Ringhäälingunõukogu, ETV ja ER on teinud Riigikogu kultuurikomisjonile ettepaneku, mille kohaselt riik võtaks otseselt kanda avaliku ringhäälingu programmade edastamiskulud, lülitamata neid ETV ja ER eelarvesse, sest programmade vastuvõetavuse tagamine ei kuulu otseselt avaliku ringhäälingu kohustuste hulka.

Eesti telekanalite vaadatavamad saated eestlastest teleauditooriumis (tuhandetes) (21.11–19.12.1995, BMF)

5.12. Programmide edastamise tehniline tase ning heli ja pildi kvaliteet kodustes televiisorites ja raadiotes mõjutab auditooriumi käitumist ja kanalivalikut. ETV programmi saatjatevõrk (Tallinn, Kohtla-Järve, Koeru, Valgjärve, Pärnu, Orissaare) on füüsiliselt ja moraalselt vananenud, saatjad on 15–30 aastat vanad, telepilt ja heli pole heal tasemel. Murettekitavalt halb on ETV programmi vastuvõtu tase Tallinna 2. kanalil, muu hulgas ei sobi see kanal ka kvaliteetse teleteksti programmi edastamiseks. Saatjate asendamise kulud oleksid 1996–2002 vähemalt 30 miljonit krooni. Eestis on aktuaalseks muutumas küsimus avaliku ringhäälingu üleminekust maapealse saatjatevõrguga eetriteleviisioonilt kaabelteleviisioonile või satelliittelevisioonile. Üleminek Euroopa FM lainealale, analoogsüsteemilt digitaalsüsteemile ning PAL-saatjatele nõuab riiklikku programmi, investeeringute kava, koduste vastuvõtuvahendite uuendamist. Kes peaks tegelema vastavate uurimis- ja ettevalmistustöödega? Mis ajaks võiks sellist üleminekut kavandada? Kas erakaabelvõrkude operaatoreid tuleks kohustada edastama avaliku ring-

häälingu programme? Kui suur osa elanikkonnast peaks omama uusi vastuvõtuvahendeid selleks, et avalik ringhääling võiks oma programmi edastamisstandardit ja viisi muuta?

Rahvusvahelised sidemed

5.13. ETV ja ER on mitmete rahvusvaheliste organisatsioonide liikmed. 1993. aastast kuuluvad nad EBU-sse (Euroopa Ringhäälingute Liit) ning osalevad Euroopa riikide uudiste- ja programmivahetuses, EBU rahvusvahelistes projektides ning komiteede töös. EBU kaudu on ETV-le tagatud igapäevane Eurovisiooni uudistepakett, maailma ja Euroopa taseme spordi- ja kultuuriürituste ülekandeõigused. ETV ja ER osalevad Balti Meediakeskuse (Taani, Bornholm) tegevuses ja juhtimises. ETV on Euroopa regionaalteleviisioonide liidu CIRCUM ja muusikaühingu IMZ liige ning teeb koostööd Põhjamaade teleorganisat-

sioonidega (Nordic Screening). Need kontaktid seovad Eesti avalikku ringhäälingut Euroopaga, võimaldavad tuua ekraanile Euroopa teletoodangut ja raadioprogramme. EUTELSAT maajaama paigaldamine ETV-s 1996. aastal ühendab Eesti satelliitside kaudu Euroopa ja kogu maailma telesüsteemiga. 1996. aasta suurimad rahvusvahelised projektid on ülekanded Atlanta olümpiamängudelt, jalgpalli EM võistlustelt, Eurovisiooni lauluvõistluselt ja Euroopa noorte muusikute konkursilt. ETV ja ER esindavad Eestit rahvusvahelises eetris. On tähtis, et see tegevus jätkuks ja areneks.

Riigi tugi teel Euroopasse

5.14. Rahvusriigi edu ühinevas Euroopas sõltub riigi suutlikkusest aktiivselt osaleda riikide ja kultuuride vastastikusel mõjuväljas ja kultuurilisest atraktiivsusest. Euroopa Nõukogu liikmeks olemine ja Euroopa Liitu pürgimine eeldab, et eestlased suudaksid jälgida ja osaleda Euroopas toimivas poliitilises, majanduslikus ja sotsiaalkultuurilises keskustelus. Arenenud ja stabiilse ringhäälinguta on sellise valmisoleku ja võime tagamine võimatu. Europrotsessid toovad oma vaatenurga ringhäälingupoliitikasse ning eeldavad kindla ja teovõimelise rahvusliku televisiooni ja raadio tegevust.

5.15. Mida aktiivsem on Eesti osalus saate- ja filmiturgudel ja rahvusvahelises uudistevahetuses, seda parem. Suuri tulusid oma programmi müügist enamikul Euroopa riikidest loota ei ole. Edukaim programmi müüja Europas on BBC, mille kõrgetasemeliste saadete ja sarjade müügitulu moodustab siiski vaid 8% BBC eelarvetuludest. Suurtele müügituludele orienteerumine eeldab suuri investeeringuid tootmisse. TV-draama tootmine maksab Inglismaal 10,4 miljonit Eesti krooni tund. ETV programmi müügitulud 1994–1995 jäid 0,3–0,5 miljoni krooni piiridesse. ETV püüab toetada neid andekaid loojaid, kelle teostel oleks lootust pälvida huvi mujal maailmas. Veelgi tähtsam on aktiivselt osaleda koostööprojektides, hankida Euroopast raha eestikeelse audiovisuaalse loomingu toetamiseks. See väljakutse puudutab nii avalikku ringhäälingut kui ka sõltumatuid tootjaid, koostegevus võiks olla kasulik mõlemale poolele.

Pikaajalised investeeringud ringhäälingu arengusse

5.16. Tehnilised ja loomingulised eksperimendid audiovisuaalse kultuuri arendamiseks on äärmiselt kallid. Kasumit taotlev eraringhääling neid toetada ei saa ega jaks, eriti Eestis. On loomulik, et ETV-le ja ER-le pannakse ühiskondlik vastutus televaldkonna arendamise eest tehnilises, loomingulises ning professionaalse kaadri koolituse mõttes. Ringhäälinguteh-

nika ja -tehnoloogia areneb kiiresti. Selle protsessiga kaasas käimine muutub ETV-le ja ER-le üha keerukamaks, sest aastaid on tehniline areng olnud aeglane. Alates 1980.-st on ETV tehniline areng toimunud vaid amortisatsioonieraldiste arvel, 1996. aastaks on investeeringuteks esmakordselt eraldatud 3,5 miljonit. ETV seadmete amortisatsioonimäär on 64,7%, suur osa stuudioaparatuurist pärineb 1980.–1985., ülekandemaamad 1986.–1987. aastast. Juba väljalaske momendil olid need seadmed tolleaegsest maailmatasemest 8–10 aastat maas. Aparatuuri väljavahetamine on vältimatu, komplekse ülemineku algus uuele digitaaltehnikale tuleks planeerida veel sellesse sajandisse. See eeldab investeeringute mahtu ligikaudu 120 miljonit krooni. Rahvusliku televisiooni ja raadio tehnilisele tasemele tuleb pöörata tõsist tähelepanu. Mida kaugemale rekonstrueerimist lükata, seda kallimaks see muutub. Kui lisada sellele ETV hoonetekompleksi optimeerimiseks ja kaasajastamiseks vajalikud kulutused — ligikaudu 90 miljonit krooni aastatel 1996–2012, saame investeeringute kogusummaks 210 miljonit krooni 15 aasta jooksul.

Koolitus

5.17. Hea tele- ja raadioprogrammi loomine nõuab lisaks piisavatele ressurssidele professionaalset loovkaadrit, kõrgeid tehnilisi oskusi, enam kui saja kutseala spetsialistide — toimetajate, režissööride, stsenaaristide, kirjanike, näitlejate, muusikute, ajakirjanike, kunstnike, operaatorite, inseneride ja tehnikute, video- ja filmimonteerijate, helirežissööride ja heliinseneride — eesmärgistatud koostööd. TV ja raadiotöötajate juurdekasv oli intensiivne 1970. ja 1980. aastatel. Täna puutuvad ETV ja ER kokku tüüpilise põlvkondade probleemiga. Ringhäälinguajamaad vajavad koolitatud kaadrit, ent ringhäälingualase koolituse baas Eestis on esialgu veel nõrk. Kokkuhoiumeetmed ja sisemised raskused takistavad uue tööjõu kiiret lisandumist. Siiski on alale tulnud heade eelduste ja suure töötahtega noori.

5.18. ETV ja ER tegelevad kaadri koolitusega loomingu- ja tehnilistel aladel, teevad koostööd kõrgkoolidega, Meediakoolitajate Liiduga. Märkimisväärset koolitusabi on saanud välisriikidelt, eriti BMC-lt Taanis. Bornholmil on alates 1991. aastast paljudel tele- ja raadioerialadel saanud täienduskoolitust ligi sada ETV ja ER töötajat. Aastate jooksul on ETV ja ER sisemise koolituse korras üles kasvatanud mitmeid põlvkondi tele- ja raadioajakirjanikke, saatejuhte, kommentaatoreid, reportereid, toimetajaid, režissööre, teleinsenere, kümnete tele- ja raadioerialade spetsialiste. ETV-s ja ER-s õppinud ja kogemuse omandanud kaader pani aluse eraringhäälingule Eestis. ETV-le ja ER-le on jõukohane olla praktikabaasiks rakenduslikele ja akadeemilistele meediakoolidele. Heal tasemel on ETV ja ER erialaraamatukogud.

5.19. ETV ja ER on aastaid osalenud ajakirjanduslikus ja auditoorses uurimistöös, paljudes Eesti ja rahvusvaheliste uurimiskeskuste projektides. Viimastel aastatel on ETV ja ER majanduslikel põhjustel loobunud koosseisulistest uurimisgruppidest. Ometi nõuab avaliku ringhäälingu juhtimine ja arendamine nii ajakirjanduslikke, sotsioloogilisi kui tehnilisi uurimusi, mistõttu uuringuid tuleb osta väljastpoolt.

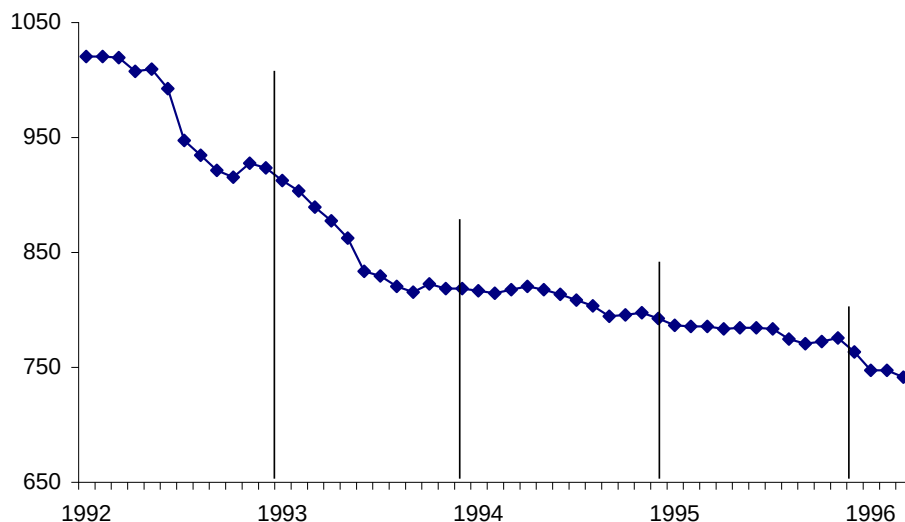
Kultuuri- ja kunstiorganisatsioon

5.20. ER koosseisus on aegade jooksul olnud mainekaid kunstikollektiive, nüüdseks on majanduslikel põhjustel lahkunud ERSO, koondatud segakoor, veel on alles kontsertorkester. ETV ja ER on kaasa aidanud paljude Eesti kunsti- ja kultuuritegelaste, kirjanike, heliloojate, näitlejate, lavastajate, dramaturgide, filmiloojate loometegevusele. ER on loonud raadio- ja teleteatri, ETV koosseisus tegutsesid Teleteatri ja Telefilmi toimetused. ETV ja ER tegevust saab veelgi tihedamalt siduda teiste kultuuriinstitutsioonide ja fondide tegevusega.

ETV ja ER arhiivid — rahvuskultuuri püsiväärtus

5.21. ETV ja ER video-, filmi-, foto-, fono- ja käsikirjaarhiivid kuuluvad rahvuskultuuri püsiväärtuste hulka.

- **ETV videoarhiiv** on 10 000 2-tollist videolinti aastatest 1977–1985 ja 1700 BETA kassetti aastatest 1985–1995, lisaks paljude saadete algmaterjalid. Videoarhiivis säilitatakse 400 teatri- ja 120 telelavastust, lastelavastusi, ülevaate- ja portreesaateid, palju muud väärtuslikku. 1994. aasta suvest alustati 2-tolliste lintide ümbersalvestamist BETA SP kassettidele, seda tööd on aastateks.
- **ETV fotoarhiiv** on 350 000 mustvalget fotot, 42400 diapositiivi, 4800 negatiivsüžeed ja paarsada värvifotot. Eriti hinnaline on ETV fotoarhiivi mustvalgete fotode kogu, mis kajastab mitmete aastakümnete sündmusi ja isiksusi kõigis Eesti elu valdkondades.
- **ETV fonoarhiiv** vanimad materjalid on 1938. aastast, kokku säilitatakse seal 14 425 linti. Erilise kultuuriloolise väärtusega on fonoteegi sõnaline arhiiv, milles hoitakse fonomaterjale saadetest, mille videopilt pole säilinud, samuti kunagiste otsesaadete helisalvestisi.
- **ETV filmiarhiiv** on 40 000 karpi filme, neist 7000 karpi "Eesti Telefilmi" toodangut. Filmooteegis on ka 6000 karpi Tallinnfilmi filmide koopiaid aastatest 1966–1986. Omapärase fondi moodustavad endiste liiduvabariikide filmid ja videomaterjalid (12 000 karpi). 6000 karpi on ETV saadete ja "Aktuaalse Kaamera" lõike, 7000 karpi on filmide originaalnegatiive.
- **ER heliarhiiv** on 15 552 säilikut (8242 muusika- ja 7310 sõnalist säilikut) kogumahuga 9625 tundi, fonoteegis on 109608 säilikut kogumahuga 16 769 tundi. ER arhiivis on 2000 säilikut kuuldemänge.

Eesti Televisiooni koosseisuliste töötajate keskmine arv 1992–1996

Majandus- ja äritegevus

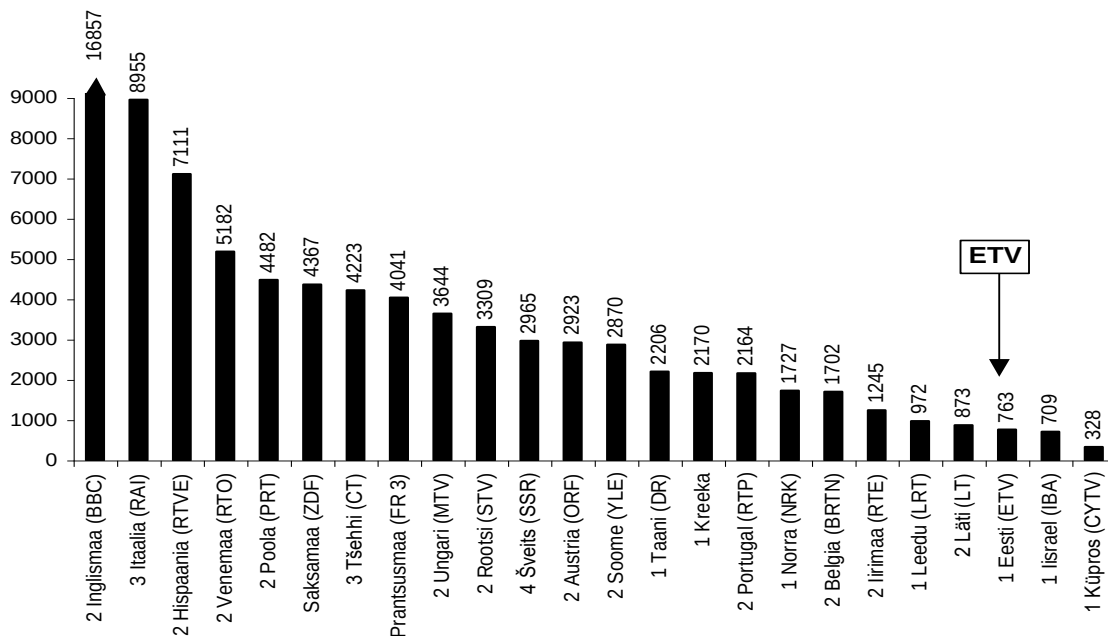
5.22. ETV ja ER majandus- ja äritegevus on tingitud vajadusest paremini kasutada ETV ja ER käsutuses olevaid hooneid, tehnilisi vahendeid ja infrastruktuuri ning hankida lisavahendeid kasvavate tootmis- ja

edastamiskulude katteks. Peamisteks lisatulude allikateks on olnud tehniliste teenuste osutamine, ajalehtede väljaandmine, eetria ja müük, heli- ja videokassettide valmistamine. ETV ja ER majandus- ja äritegevust on võimalik tulevikus laiendada, muutes selle iseseisvaks struktuuriks.

Personal

5.23. ETV ja ER koosseisuliste töötajate arv sõltub edaspidi sellest, milliste organisatsioonidena ETV ja ER jätkavad, millise struktuuri ja mahuga programme nad toodavad, tellivad ja väljastavad, millise sisulise, žanrilise ja tehnilise profiiliga on programm, milline on tehniliste, audiovisuaalsete ja infrastruktuursete sise- ja välisteenuste vahekord. Kuigi koosseisuliste töötajate arvu on viimase kolme aasta jooksul ETV-s vähendatud 280 töötaja võrra (27,2%), on ETV ja ER suhteliselt suured organisatsioonid. ETV-s on praegu keskmine koosseisuliste töötajate arv 743 ja ER-s 416.

On avaldatud arvamust, et koosseisuliste töötajate arv on liiga suur ja mitte kõik inimesed pole rakendatud efektiivselt. Töötajate arv tuleneb eelkõige originaalloomingu mahust ja programmide iseloomust. Euroopas levinud arvestusmetoodika põhjal (programmi maht ühe koosseisulise töötaja kohta) võib ETV ja ER koosseisu pidada optimaalseks. See ei tähenda loobumist sihist saavutada üha paremat tulemust väiksema arvu koosseisuliste töötajatega ning kasutada kõiki töölepingu vorme loomingu, tehnilise ja abipersonali rakendamisel. Töökohtade vähendamine nõuab investeringuid tehnikasse ja infrastruktuuri. 1996. aastal vähendavad ETV ja ER oma koosseisu oluliselt.

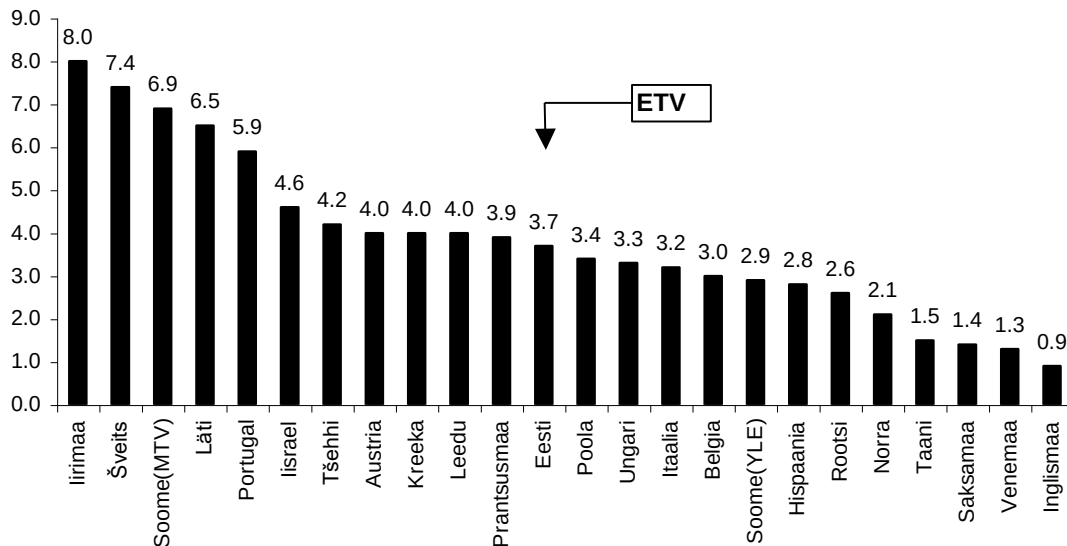
Töötajate keskmine arv Euroopa riikide avalik-õiguslikes teleorganisatsioonides (1994)

5.24. Mitte kõikide ETV ja ER funktsioonide täitmiseks ei pea kasutama koosseisulist personali. Sarnaselt paljude teiste suurte organisatsioonidega vajavad ETV ja ER paljusid abi- ja infrastruktuursete teenuste, nende hulgas personalitöö, koolitus, finantsjuhtimine, ökonoomika ja raamatupidamine, raamatukogu, arhiiv, remont, transport, valve, koristamine, rätsepa-, mööbli-, puu- ja metallitöö, lavakujundus, kostümeerimine, filmi- ja fototeenused, mida praegu osutavad koosseisulised töötajad. Tulevikus võib olla otstarbekam osta osa nimetatud teenustest erasektorist. See tõstab töö efektiivsust ja vähendab oluliselt ETV ja ER koosseisu.

Struktuur

5.25. ETV ja ER peavad olema organisatsiooniliselt üles ehitatud sel moel, et nende põhifunktsioonide täitmine oleks garanteeritud. Iga organisatsiooniline

muutus peab toetama ja kindlustama ETV ja ER sõltumatust ning suurendama vastutust programmide kvaliteedi eest. Kõik juhtimistasandid ja tegevkoosseis peavad kandma selget finantsmajanduslikku ja toime-
tusvastutust, toimima peab efektiivne sisekontrollisüsteem. Aeg-ajalt on esitatud ideed taasühendada ETV ja ER üheks organisatsiooniks. Ühisest katusorganisatsioonist loobuti 1990. aastal ja senine praktika on kinnitanud selle sammu õigsust. Kõneldud on ka ETV reorganiseerimisest uueks, kahe üleriikliku kanaliga rahvuslikuks teleorganisatsiooniks, mis edastaks avalik-õiguslikku ja kommertsprogrammi. Avalik-õiguslikus kanalis reklaami ei oleks, kommertskanal läheks avaliku konkursi korras rendile eraomanikele koos kohustusega anda osa reklaamtuludest avalik-õigusliku programmi finantseerimiseks. See mudel võimaldaks selgemini eristada avalik-õigusliku ja kommertsringhäälingu funktsioonid ja tagada valdkonna stabiilsus. ETV personali, hoonete, tehniliste võimaluste ja infrastruktuuri kasutamise efektiivsus võib sellise lahenduse puhul märgatavalt tõusta.

Keskmise toodangu maht ühe töötaja kohta aastas Euroopa avalik-õiguslikes teleorganisatsioonides (tunnides, 1994)

Omandi- ja õigusküsimused

5.26. Ringhäälinguseaduses (15.06.94) jäid sätestamata ETV ja ER varaga (peale eespool käsitletud omandi saatjatele ja saatjate võrkudele) seotud küsimused. Sellise vahetult enne nimetatud seaduse kolmanda lugemise jätkamist tekkinud tühiku lubamatust mõistsid kõik asjaosalised ja 19.05.1994 anti Riigikogu saalis ka lubadus esitada vastavaid sätteid sisaldava seaduse eelnõu ühe kuu jooksul. Lubadus on jäänud täitmata ning ETV ja ER varaga seotud vajalikud toimingud on vastavalt blokeeritud arvates riigivaraseaduse jõustumisest 20.03.1995. Teiseks ebapiisavalt reguleeritud oluliste küsimuste kompleksiks on ETV ja ER jaoks neile riigieelarvest toetuse määramise ning selle ülekandmisega seostuv, mida käsitatakse allpool. ETV ja ER on alustanud ringhäälinguseaduse muutmise seaduse eelnõu koostamist.

KÜSIMUSED ARUTELUKS

- Millistest funktsioonidest võiksid ETV ja ER tulevikus loobuda?
- Milline organisatsiooniline mudel (struktuur) tagaks kvaliteetse avaliku ringhäälinguteenuse Eestis? Kas ETV ja ER tuleks ühendada?
- Kas ETV tuleks reorganiseerida rahvuslikuks kahe üleriikliku kanaliga teleorganisatsiooniks, mis edastab avalik-õiguslikku ja kommertsprogrammi, kasutades osa kommertsprogrammi reklaamitulust avalik-õigusliku programmi tootmiseks?
- Kas ringhäälinguseadusega tuleks ette näha, kui suurt osa eelarvest peaks avalik-õiguslik ringhääling kasutama programmi ja tehniliste teenuste hankimiseks sõltumatutelt produtsentidelt ja audio-visuaalsest erasektorist Eestis?
- Milline peaks olema riigi osa meedia- ja ringhäälingukoolituse korraldamisel Eestis?
- Milline peaks olema telekommunikatsioonisüsteemide arengumudel Eestis?
- Kuidas lahendada avaliku ringhäälingu tehnilise rekonstrueerimise küsimused Eestis, kui ETV digitaaltehnoogia ülemineku ja kinnistu kaasajastamine nõuab koguinvesteeringut ca 210 miljonit krooni?
- Milline on avaliku ringhäälinguorganisatsiooni roll infoühiskonnas?
- Kas ja miks peaks riik loobuma avaliku teenuse organisatsioonidest ja avalik-õigusliku ringhäälingu privatiseerima?

6. AVALIKU RINGHÄÄLINGU FINANTSEERIMINE

Avaliku ringhäälingu rahaallikad

6.1. Avaliku ringhäälingu peamiseks finantseerimisallikateks Eestis on riigieelarvest määratav iga-aastane toetus, tulu reklaamist, majandustegevusest (kirjastamine, tehnilised teenused, saadete müük jm.) ja sponsorlusest.

6.2. ETV ja ER programmide tootmiskulud viimastel aastatel on järgmised (tuh. kr.):

Eesti Televisioon			
	kokku	riigi toetuse osakaal	reklaami osakaal
1994	60505,0	62,5%	26,0%
1995	85785,6	66,1%	26,2%
1996 (projekt)	102594,9	64,6%	30,9%

Eesti Raadio		
	kokku	riigi toetuse osakaal
1994	49510,0	73,0%
1995	59900,0	74,5%
1996 (projekt)	68330,0	77,7%

6.3. Ringhäälingu finantseerimismudel mõjutab edastatavat programmi. Eriti suur mõju on domineerival rahaallikal, olgu selleks siis toetus otsele maksu kaudu (otsene toetusmaks, loamaks, litsentsimaks), toetus riigieelarvest või reklaam. Kui riigi toetusest ei piisa täismahulise avalik-õigusliku programmi tootmiseks, peab avalik ringhääling oma ülesannete täitmiseks hankima lisa eetriaaja müügist. Tulu saamiseks reklaamist peab tegema saateid, mis pakuvad huvi massiauditooriumile ja reklaamiandjatele, see omakorda sunnib avalikku ringhäälingut kasutama komertselemente programmi koostamisel. Terav konkurents auditooriumi ja raha pärast sarnastab avalik-õiguslike ja erajaamade programme. Ringhääling kaotab valikuvõimalustes ja kvaliteedis. Mida täielikumalt suudetakse avalikku ringhäälingut finantseerida ühiskondlikest fondidest (otsene toetusmaks või riigi eelarveline toetus), seda vähem vajab avalik ringhääling reklaamitulu ja seda mitmekesisemat avalik-õiguslikku programmi erinevatele auditooriumigruppidele on võimalik pakkuda.

6.4. Kui rahvas ja poliitikud soovivad, et avalik ringhääling säilitaks oma programmide laia profiili, sisulise ja žanrilise mitmekesisuse, eestikeelse originaalloomingu suure osakaalu ja tõstaks saadete taset, peab finantseerimine neid nõudmisi toetama. Teisalt, kui maksumaksjad, valitsus ja Riigikogu eraldavad vahendeid kitsama, mahult väiksema, tasemelt nõrgema ja vähem huvipakkuva programmi tootmiseks, ei saa avalik-õiguslikele ringhäälinguorganisatsioonidele seada väga laiaulatuslikke ja kõrgeid nõudmisi.

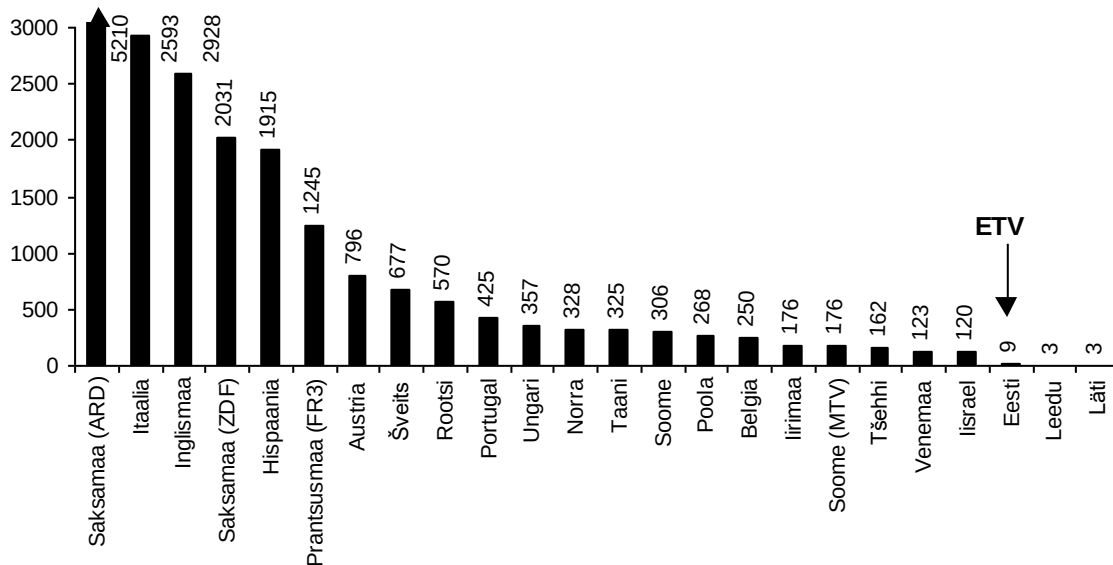
Avalik-õigusliku programmi maksumus

6.5. Avalik-õigusliku programmi maksumus sõltub otseselt edastatava programmi struktuurist, omatoodangu hulgast, tehnika-, tootmis-, edastamis-, hankimis- ja infrastruktuursetest kuludest. Programmi saab muuta odavamaks, suurendades välishangete, välismaiste mängufilmide, seeriafilmide ja seriaalide mahtu ning vähendades omatoodangu hulka ja valiku mitmekesisust. Hankeprogramm on üks odavamaid programmiliike, maksumusega keskmiselt 5000 krooni tund. Originaalsaadete maksumus on oluliselt kõrgem, näiteks maksab ETV uudisteprogrammi tund 48 000 krooni, tund lavastuslikku lastesaadet 41 000 krooni, tund publitsistikat 28 000 krooni, tund tele-draamat 141 000 krooni.

6.6. Kõrgetasemelist avalik-õiguslikku teleprogrammi väljastava ringhäälinguorganisatsiooni eelarve peaks olema 130–150 miljonit krooni aastas. See on põhjendatud avaliku teleteenuse hind kvaliteetse, täismahulise, kõiki peamisi saateliike sisaldava ja eluvaldkondi haarava mitmekesise aastaprogrammi eest (omasaateid kuni 60%), mis peaks rahvast rahuldama. 1996. aasta eelarveprojekti põhjal on ETV-l kasutada kokku ligi 110 miljonit krooni. (ETV taotles riigi toetust 90 miljonit krooni + 6,5 miljonit investeringuteks.) ETV 1996. aasta eelarveprojekti kohaselt moodustavad kulutused tööjõule 44,7% programmi tootmise kuludest. 3250-tunnise programmi edastamis- ja sideliinide kulud on 16,4 miljonit (15,5%). Seadmete soetamise ja remondi kulud on 13,4 miljonit krooni, see tagab ETV amortiseerunud tehnilise baasi ja infrastruktuuri arengu. Hankeprogramm moodustab kuni 35% programmi mahust ja selle soetuskulud on 3,2

miljonit. Eelarve arvestab lavastajate ja näitlejate liitude nõudmisi ning autorikaitse vajadusi, ETV annab tööd paljudele kultuuriinimestele. Oluliselt tõusevad kulutused infohangele — enam kui 2,7 miljonit krooni maksavad infoagentuuride ja EBU teenused, regionaalprogrammide ja korrespondentipunktide (Kohtla-Järve, Saaremaa, Valga, Pärnu) väljaarendamine. "Aktuaalse kaamera" tegemine maksis 1995. aastal üle 12,8 miljoni krooni, hooaega läbiv omamaine seriaal võib maksta üle miljoni. Oluliste rahvusvaheliste projektide kulud 1996. aastal

on 5,3 miljonit, peamised neist on Atlanta olümpia, EM jalgpallis, Eurovisiooni lauluvõistlus, Euroopa noorte muusikute konkurss, soome-ugri televisioonide ühisprojekt. Eraldi tuleb nimetada EUTELSAT maa-jaama hankimist, mis seob Eesti kogu maailma televõrkudega satelliitside kaudu. Eelarve on pingeline, eelarvevahendite piiratuse tõttu vähendab ETV 1996. aastal kulutusi, programmi ja personali. Avaliku teenuse olemust ja kvaliteeti on alafinantseerimisega väga kerge ohtu seada.

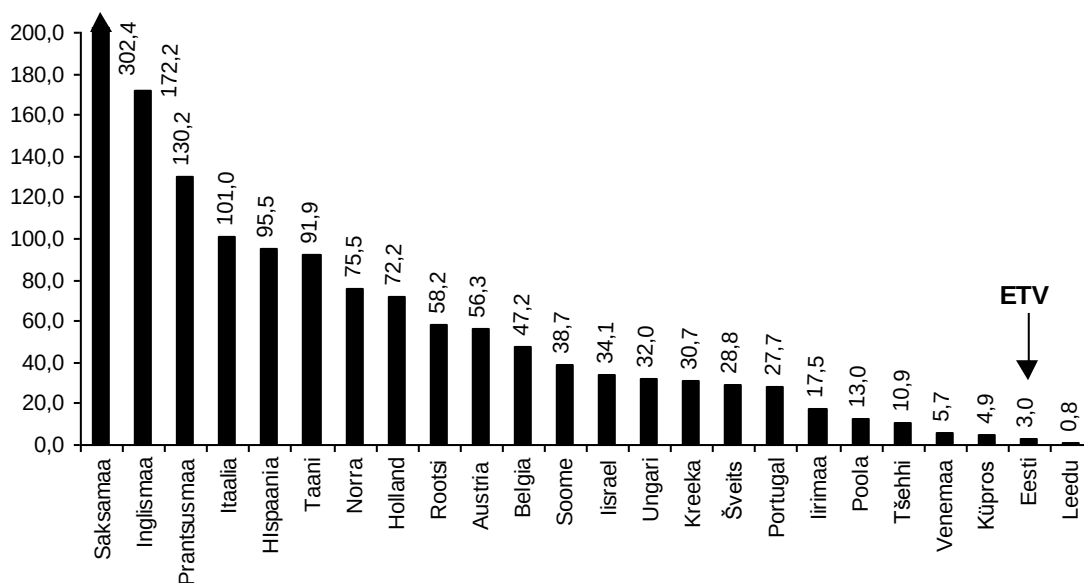

Euroopa riikide avalik-õiguslike teleorganisatsioonide eelarvetulud (miljonit CHF, 1994)

Otsene toetusmaks (loamaks, litsentsimaks)

6.7. Avaliku ringhäälingu otsesest toetusmaksust sobivat finantseerimisallikat avalikule ringhäälingule (Inglismaal 1927. aastast) ei ole leitud. Pikemaks ajaperioodiks määratud otsene toetusmaks tagab tulude regulaarsuse ning ei sea ringhäälingut liigsesse sõltuvusse võimust. Rakendatakse eraldi nii televisiooni- kui raadiomaksu, enamasti rakendatakse siiski ühtset avaliku ringhäälingu toetusmaksu. Reeglina kehtestatakse toetusmaks seadusega nn. majavaliduse ehk teleperekonna kohta, maksu suuruse määrab seadusandlik kogu valitsuse ettepanekul 3–5 aastaks, toetusmaksu muutmine seotakse tarbijahinnaindeksi või rahvusliku kogutoodangu kasvukoefitsientidega. Otsese toetusmaksu puuduseks on see, et reeglina kehtestatakse võrdne maks kõigile teleperekondadele, sõltumata sissetulekust, avaliku ringhäälingu kasutamise aktiivsusest või programmidele antavast hinnangust. Puuduseks on ka maksukaod ja kulutused maksu kogumiseks.

6.8. Otsese toetusmaksuga finantseeritakse avalikku ringhäälingut 31 Euroopa riigis. See toetab avaliku ringhäälingu sõltumatuse nõuet, kannab demokraatlikku funktsiooni ja seob avaliku ringhäälingu otsese vastutusega rahva ees. Tuleks kaaluda avaliku ringhäälingu otsese toetusmaksu sisseseadmist Eestis. Kui arvutada ETV-le ja ER-le 1996. aastaks eraldatud riigi toetus ja investeeringud ümber ühe teleperekonna kohta, saaksime selle suuruseks 164 krooni ETV ja 136 krooni ER programmi eest, kokku 300 krooni avaliku ringhäälingu programmide eest. Avalik ringhääling on nende ringhääling, kes seda vaatavad ja kuulavad. Avalik ringhääling on lahutamatu osa riigist, mille olemasolu tagatakse kõigi kodanike ühise panuse läbi niisamuti nagu Riigikogu, valitsuse, omavalitsuse, armee jms. ühiskondlike institutsioonide ülalpidamine. Inimestel on ETV ja ER järele vajadus, seda kinnitab nende kanalite suur osakaal auditooriumis. 1995. aasta juunis Turu-uuringute AS küsitluse andmetel on 87% eestlastest seisukohal, et ETV, ja 81%, et ER peavad jätkama tegevust (mitte-eestlased vastavalt 64% ja 68%). Kas aga saab võtta avaliku ringhäälingu otsest toetusmaksu inimestelt, kes neid kanaleid ei vaja ega kasuta?

Keskmine saatetunni maksumus Euroopa avalik-õiguslikes teleorganisatsioonides (1000 CHF, 1994)

Enamikus Euroopa riikides kuulub avaliku ringhäälingu loamaks seadusega kehtestatud kohustuslike maksude hulka. Rahva arvamust valmisoleku kohta maksta otsest toetusmaksu avaliku ringhäälingu programmide eest peaks Eestis selgitama. Samuti tuleks analüüsida otsese ringhäälingumaksuga seotud pikaajalisi kogemusi Euroopas ning selle sisseseadmise ja kogumise võimalusi Eestis.

Riigi toetus

6.9. ETV ja ER programmi tootmise peamine finantseerimisallikas on riigi toetus. Riigi toetuse määrab igal aastal Riigikogu eelarveseadusega. Riigi toetus katab osa avalik-õigusliku programmi tootmise kuld. Erinevalt otsesest toetusmaksust, mis on võrdne kõigile teleperekondadele sissetulekust sõltumata, kannavad riigi toetuse puhul suuremat koormust need maksumaksjad, kelle sissetulekud on suuremad. Mõnede arvates on see õiglane. 1996. aastal eraldas Riigikogu ETV toetuseks ja investeeringuteks 69,8 miljonit krooni (66,3+3,5) ja Eesti Raadiole 57,8 miljonit krooni (50,4+7,4), seega kokku 127,6 miljonit krooni. Juhul kui riigi toetus peaks katma kõik avaliku ringhäälingu kulud, peaks see olema oluliselt suurem.

6.10. Riigi toetusel on finantseerimisallikana rida puudusi.

- Toetuse määramine igal aastal uuesti muudab avaliku ringhäälingu tegevuse ebastabiilseks, sest see raskendab arengu planeerimist, investeerimise, laenu- ja liisinguprojektide kasutamist.
- Toetuse iga-aastane määramine võib võimalolijaile anda võimaluse avaldada avalikule ringhäälingule survet ning mõjutada programmide sisu.

- Avaliku ringhäälingu toetussumma konkureerib igal aastal teiste avaliku sektori valdkondadega, mille vajadused võivad osutuda prioriteetsemaks.
- Eelseisvat tele- ja raadiohooaega kavandatakse märtsis-mais, riigi toetus määratakse aga alles sama aasta hilissügisel kinnitatava riigieelarvega.

6.11. On avaldatud arvamust, et avalikku ringhäälingut võiks finantseerida aktsiisimaksust ning erakana- lite maksustamisest (maks saatjate kasutamise eest, maks reklaamituludelt, litsentsimaks). Enamik neist ressurssidest on siiski liiga väikesed ja ebastabiilsed avaliku ringhäälingu tegevuse tagamiseks ja kvaliteetse programmi tootmiseks. Kindlasti tõstaks see maksustavate kaupade ja teenuste hinna väga kõrgeks. Avaliku ringhäälingu finantseerimist elektriaktsiisist kasutatakse kahes Euroopa riigis (Kreekas ja Küproses) ja neljas Aafrika riigis (Alžeerias, Egiptuses, Marokos ja Tuneesias).

Tinglik toetusmaks

6.12. Tasuta teenuseid ei ole. Võimalik, et Eestis rakendatakse edaspidi avaliku ringhäälingu otsene toetusmaks (loamaks). Seni võiks jätkata riigi toetusega, muutes selle eraldamise põhimõtet. Kasutusele võiks võtta nn. tingliku toetusmaksu mõiste. Tingliku toetusmaksu suuruse teleperekonna kohta määraks valitsuse ettepanekul Riigikogu. Riigi toetuse üldsumma saadakse tingliku toetusmaksu korrutamisel teleperekondade arvuga. Kirjeldatud loogika põhjal oleksime saanud 1995. aasta avaliku ringhäälingu tinglikuks toetusmaksuks Eestis 250 krooni teleperekonna kohta aastas (umbkaudu 426 000 perekonda, riigi toetus ETV-le 56,7 miljonit krooni ja ER-le 47,5 miljonit krooni). 1996. aastal tuleks avaliku ringhää-

lingu tingliku toetusmaksu suuruseks 300 krooni (toetus + investeeringud vastavalt ETV 69,8 ja ER 57,8). Mäletatavasti taotles ringhäälingunõukogu 1996. aastaks avalikule ringhäälingule 163,5 miljonit krooni (90,0+6,5 ETV + 60,0+7,0 ER), mis oleks andnud avaliku ringhäälingu tinglikuks toetusmaksuks ligikaudu 385 krooni (228+157). Seegi on ligi 20% vähem Eesti päevalehtede keskmisest aastatellimusest.

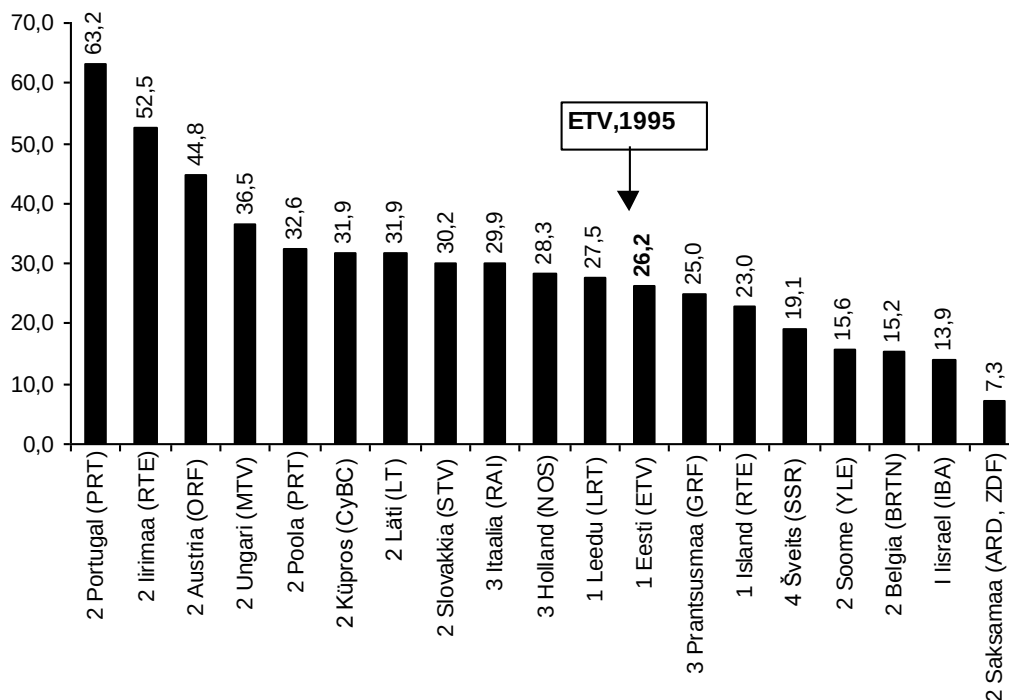
Reklaam

6.13. ETV ja ER reklaamitulud on olnud järgmised: ETV 1994. a. 20,3 miljonit krooni, 1995. a. 27,9 miljonit, ER 1995. a. 11,0 miljonit krooni (19,5% kogutulust). EMOR-i andmetel hinnati reklaamituru rahalist mahtu Eestis 1995. aastal 281 miljonile kroonile, millest 23% kuulus televisioonile ja 8% raadiotele. Tõe-

näoliselt on tegeliku laekumise maht väiksem, ETV hinnangul jäi see telekanalite puhul 50–53 miljonit krooni piiridesse. ETV prognoosib 1996. aasta eetriaia müügi mahuks Eesti telekanalites kuni 70 miljonit krooni. Reklaamiturg laieneb ning suudab kanda üha enam tele- ja raadiokanaleid.

6.14. Reklaami kasutamise kohta ETV ja ER programmi finantseerimiseks on avaldatud mitmesuguseid arvamusi:

- keelata reklaam 01.01.1997. a.-st,
- keelata reklaam mõne aasta pärast (näiteks 1.01.1999. a.-st), kui Eesti majandus on tugevnenud ja avalikku ringhäälingut saab nõuetekohaselt finantseerida muudest allikatest,
- piirata eetriaia müüki praegusest madalama protsendiga programmimahust või saatetunnist.
- lubada vaba ja võrdset konkurentsi erakanalitega eetriaia müümisel.

Reklaamitulude osakaal Euroopa avalik-õiguslike teleorganisatsioonide eelarves (%), 1994)

Enamik avalik-õiguslikest ringhäälinguajaamadest Euroopas müüb reklaamiaega, litsentsimaksule lisandub paljudes riikides reklaamitulud. Reklaam võimaldab TV-maksu alandada. Kui ringhäälingutegevust finantseeritakse nii reklaamist kui toetusmaksust, on avalikul ringhäälingul konkurentsieelised eraajaamade ees. Reklaami mõju on seda suurem, mida väiksem on riigi toetus või loamaks, mida vaesem on ringhäälinguajaam, mida suuremad on tema kaadriprobleemid ja mida madalam konkurentsivõime tööjõuturul. Vastavalt ringhäälinguseadusele võivad ETV ja ER müüa reklaami 5% programmi päevamahust, eraringhäälin-

gutel ei tohi reklaami maht ületada 20% programmi päevamahust. Kui reklaami müüki ETV-s ja ER-s piirata näiteks 3%-ni päevamahust või 3%-ni igast suvalisest ühetunnisest programmilõigust (vastav ettepanek esitati 1995. aasta kevadel Riigikogus), viib see eksperthinnangute kohaselt reklaamitulude olulisele vähenemisele, vahe tuleks aga katta riigieelarvest. Reklaami keelamine ETV-s ja ER-s nõuaks 1996. aasta reklaamitulud taset arvestades 45–48 miljonit krooni lisaraha, et hoida avalik-õigusliku ringhäälingu programmide maht ja kvaliteet praegusel tasemel.

6.15. Reklaamitulu on tuntav tugi riigi toetusele. Ometi kaasneb reklaamitulude osakaalu kasvuga avaliku ringhäälingu eelarves mitmeid negatiivseid momente. Reklaam on suhteliselt ebastabiilne sissetulekuallikas ning seega ei tohiks etendada liiga suurt rolli avaliku ringhäälingu põhiülesannete täitmisel. Mida suurem on reklaamitulude osakaal avaliku ringhäälingu finantseerimisel, seda keerukam on täita avalik-õigusliku programmi ülesandeid, sest vajadus müüa suurt auditooriumi reklaamiandjatele mõjutab programmi struktuuri.

6.16. Sponsorlus on reklaami erivorm, mis võimaldab tele- ja raadioprogrammide kulude katmist asutuste, firmade, fondide jne. poolt, ilma konkreetseid kaupu või teenuseid esitlemata. Sponsorlusel ei ole ringhäälingus enamasti suurt kaalu, edukamalt kasutatakse seda finantsallikat üksikprojektide ja väikesemahuliste programmiülesannete täitmiseks. Erandiks on suured rahvusvahelised projektid, olümpiamängud, MM ja EM taseme võistlused, mille puhul sponsorite kasutamise on üldlevinud ja hanketingimustest tulenevalt sageli kohustuslik. Ka sponsorlusel võib olla oma mõju programmide sisule. Teatud tüüpi saadete spondeerimine pole üldse võimalik (uudised, poliitika-saadet jm.).

6.17. Mõnel pool on reklaam avalikus ringhäälingus keelatud ning osa erakanalite reklaamitulust eraldatud avalikule ringhäälingule. Idee nõrkus on selles, et avalik ringhäälinguteenus seatakse sõltuvusse erasektori edukusest. Eesti majandustingimustes ja erajaamade suure arvu tõttu vaevalt neil arvestatavat kasumit lähiajal üldse tekib. Konstruksioon on nõrk ka seetõttu, et tulusid on kerge varjata või vähendada kulusid suurendades. Väga komplitseeritud oleks selle lahenduse korral ka avaliku ringhäälingu tulude garanteerimine erajaamade finantsilise ebaedu korral.

6.18. Eetriaeg on rahvuslik rikkus. See on kaalukas eksporditav, sest enamik eetriaegast müüakse välis-tellijatele. Reklaami keelamine või piiramine avalikus ringhäälingus tähendaks olulisest ressursiallikast loobumist olukorras, kus vahendeid avaliku ringhäälingu arendamiseks, programmide tootmiseks ja investee-ringuteks tehnilisse arengusse on ebapiisavalt. Reklaami olemasolu suuremates ringhäälingukanalites soodustab konkurentsi ja alandab reklaami hinda. Reklaamiandjad ei osta kanalite aega, vaid auditooriumi. Reklaami keelamine või oluline piiramine avalikus ringhäälingus viib osa ressursist lihtsalt käibest välja, see jääb kättesaamatuks ka erajaamadele, sest tegelik müügiobjekt — vaatajad-kuulajad (kontaktide arv) jäävad endiselt avalikele kanalitele.

6.19. Reklaamiandjate huvid ei lange kokku auditooriumi või ringhäälinguorganisatsioonide huvidega. Osale auditooriumist reklaam meeldib, teise osa jätab ükskõikseks, kolmandat osa ärritab. Kuigi ETV ja ER saated pakuvad reklaamijatele huvi, eelistaksid paljud vaatajad-kuulajad avalik-õiguslike ringhäälinguajamade programmi just seetõttu, et neis puudub reklaam.

6.20. Reklaam mõjutab avaliku ringhäälingu programmi struktuuri ja kvaliteeti. Reklaamiaja eduka müügi huvides on vaja teha palju saateid, mis köidaksid massiauditooriumi ja sunniksid reklaamiandjaid maksimaalse maksimumi reklaami eest nende saadete eel ja järel. Saadud tulud ületavad reklaami ligitõmbava saate kulud, ülejääki saab kasutada muude saadete tootmiskulude katteks ning tehniliseks arenguks. Selles mehhanismis peitub oht, et ETV ja ER on sunnitud auditooriumi suurendamise nimel suunama üha enam ressursse populaarsete saadete tootmiseks ning vähendama kulutusi saadetele, mille vaatajaskond on väike.

6.21. Kuigi reklaam suundub trükiajakirjandusest üha enam elektroonilisesse meediasse, vähendab avalikus ringhäälingus esitatav reklaam kommertsringhäälingu võimalusi, kellele reklaamitulu on peamine finantseerimisallikas. Asjaolu, et avalik ringhääling Eestis saab tulu nii riigi toetusest kui reklaamist, käsitatakse ebavõrdse konkurentsina. Erajaamade omanikud usuvad, et ETV reklaamimüügi strateegia eesmärk on suruda nad turult välja. Väidet, et ebavõrdsus on põhjendatud ning tingitud avaliku ja kommertsringhäälingu kohustuste ja ülesannete erinevusest, ei peeta kaalukaks argumendiks.

6.22. Riigi toetust või otsest toetusmaksu on raske kiiresti viia tasemele, mis tagaks avaliku ringhäälingu ülesannete täitmise. Reklaamitulude osakaal avaliku ringhäälingu eelarves peaks olema vaid nii suur, et see kompenseeriks vajakajäämise. Kui reklaamitulude osakaal ei ulatu üle 10–15% eelarvest, ei ole ohtu, et avalik-õiguslik programm kommertsialiseerub. Vajadus saada suurt tulu reklaamist sunnib avalikku ringhäälingut taotlema oma programmi atraktiivsust massipubliku jaoks. Mida suurem osa avaliku ringhäälingu finantseerimise mahust on mittekommertsiaalsetel tuludel, seda väiksem on reklaami mõju programmile.

6.23. Võiks teha nii, et vaid teatud saadete tootmiskulud kaetaks reklaamituludega. See vähendaks riski, et avalik-õiguslikud ringhäälinguajamad ahendavad konkurentsi huvides oma programmi vähempopulaarsete ja vähemshuvirühmadele mõeldud saadete arvel. Lahtiseks jääb, milliseid saateid oleks otstarbekas finantseerida ainult reklaamist ning kas reklaamituludest piisab nende saadete tootmiseks vajalikus mahus.

Tellimus (abonementtasu)

6.24. Teleprogrammide edastamine tellijatele võib tulevikus kujuneda telejaamade oluliseks finantseerimisallikaks. Erinevalt otsesest toetusmaksust ei pea vaatajad maksma kindlat summat kasutatavate programmide arvust ja teenuste mahust sõltumata. Tellimus-TV (tasulise TV) eelis on otsene side teenuse pakkuja ja tarbija vahel. Analooiliselt ajakirjanduse

tellimisega võib see olla aastatellimus mingile program-
mipaketile või üksikute kanalite valikuline tellimine
kindlaks ajaperioodiks. Tehniliselt nõuab tellimustelevisi-
iooni rakendamine suuri ümberkorraldusi — program-
mide kodeerimist ja dekodeerite paigaldamist iga
tarbija vastuvõtuseadmetele. Senine kogemus maksu-
lisest televisioonist näitab, et vähesed neist, kes saaksid
liituda, teevad seda. Vähenevad küll litsentsimaksu
kogumisel tekkivad kaod, samas vähenevad aga ka
auditooriumi, eriti madala maksuvõimega inimeste või-
malused programme kasutada. See on vastuolus avaliku
ringhäälinguteenuse ideega. Üleminek tellimusele oleks
mõeldav spetsialiseeritud, temaatiliste kanalite puhul,
mitte aga üldleviringhäälingus.

Segafinantseerimine

6.25. Ei ole kaalukaid põhjendusi selleks, et finantsee-
rida ETV-d ja ER-i vaid ühest allikast, olgu siis otse-
sest toetusmaksust, riigi toetusest või reklaamitulud-
dest. Praegu on ETV-l ja ER-l mitu finantsallikat —
riigi toetus, reklaamitulu, kirjastustegevus, tehniliste
teenuste osutamine, muu majandustegevus. Neist
ainuallikana võib vaid toetusmaks ja riigi toetus
tagada ETV ja ER nõuetekohase finantseerimise,
teistel allikatel saab olla vaid osaline, täiendav roll.
Avalik-õiguslike ringhäälingujaamade ülesanded on
sedavõrd laiahaardelised, et tuleb ära kasutada kõik
võimalused programmi tootmiseks vajalike ressursside
hankimiseks. Segafinantseerimine on levinuim finant-
seerimisviis enamikus Euroopa riikides.

6.26. On avaldatud arvamust, et riigi toetuse osa
avaliku ringhäälingu finantseerimisel peaks pidevalt
vähenema. Sellise põhimõtte juurutamine tingib täien-
davate või uute tuluallikate leidmist. Juba nimetatud
otsese toetusmaksu (loamaksu) ja elektriaktsiisi kõrval
võiks edaspidise finantseerimismudeli väljatöötamisel
kaaluda ka teatud programmiosade või projektide
finantseerimist Kultuurkapitali vahenditest või moo-
dustada spetsiaalne meedia- või ringhäälingufond.

6.27. Üks alternatiividest on tsentraliseerida kõik
reklaamitulud riigi kätte, luues reklaami müügiks tele-
ja raadiokanalitesse ühe (riikliku) agentuuri. Saadud
tulu jaotataks vastavalt vajadusele ja litsentsitingi-
mustele ümber nii, et tegutsevate avalik-õiguslike ja
kommerts kanalite vajadused oleksid õiglaselt kaetud.
1995. aastal kerkis esile idee ETV kogu reklaamiaja
ostmisest ettemaksuna fikseeritud summa eest. Sellel
ettepanekul oli rida puudusi: 1) õiglast summat oli
raske määrata, 2) riigivara müügiks oleks tulnud
korraldada konkurss, 3) pangagarantii saamine sellele
tehingule olnuks ilmselt keeruline, 4) ühe firma kätte
oleks läinud nii suur osa reklaamiturust, et oleks
tekinud vastuolu konkurentsiseadusega, 5) avaliku
televisiooni programmipoliitika oleks tulnud seada
sõltuvusse samas valdkonnas konkureeriva erafirma
majandustegevusest.

Alternatiivsed finantseerimismudelid

6.28. Paljude Euroopa riikide avalik-õiguslikke tele-
organisatsioone finantseeritakse üheaegselt kahest
tuluallikast — televaatajate poolt makstavast litsentsi-
maksust ja reklaamitulust. See võimaldab täita avalik-
õigusliku ringhäälingu põhiülesannet luua omakeelset
programmi ning rahvusvahelise levikuga audiovi-
suaalset produkti. Muudest tuluallikatest on oluli-
semad riigi toetus, sissetulek teenustest, maksud,
kirjastustegevus, sponsorlus, avalikud üritused, saa-
dete ja filmide müük, tulud äritegevusest, kuigi reeg-
lina jäävad need avaliku teenuse finantseerimisallikad
tagasihoidlikuks. Levivahendite digitaliseerumine või-
maldaks avaliku ringhäälinguteenuse asendada maksu-
lise TV-ga, ent see võib juurduda praktikasse alles
järgmise sajandi algul. Teisalt on tasulise TV põhi-
mõtte vastuolus avaliku teenuse ideega. Tuluallikate
põhjal võib rahvuslikke teleorganisatsioone Euroopas
jagada viide gruppi.

I. Ainsaks tuluallikaks on litsentsimaks

Inglismaa (BBC), Taani (DR) ja Rootsi (SVT) finant-
seerivad oma teleorganisatsioone ainult loamaksust.
Teleperekondade arv kasvab aeglaselt, tulu sõltub vaid
loamaksu suurusest. BBC-il ja DR-il on raskusi, Taani
TV2-s, on reklaam lubatud, Rootsi (SVT) kavatseb
süsteemi muuta.

II. Ainsaks tuluallikaks on reklaam

Hispaania (RTVE), Portugal (RTP) ja Monaco (RMC)
on püüdnud toime tulla vaid reklaamituludega. Portu-
galis loobuti loamaksust 1991, sest maksu kogumine
ei õnnestunud. Hispaanias on tugev konkurents olu-
liselt vähendanud RTVE tulu reklaamist ning riik on
sunnitud puudujäägi katma eelarvest. Vaid reklaami-
tuludele baseeruv finantseerimissüsteem on avalik-
õiguslikule teleorganisatsioonile vähesobiv äärmise
ebastabiilsuse tõttu.

III. Ainsaks tuluallikaks on riigi toetus

Belgias (BRTN ja RTBF) finantseeriti televisiooni
peaaegu täielikult riigi toetusest. Riigi majanduslik
olukord avaldab selle viisi puhul otsest mõju tele-
organisatsiooni majanduslikele võimalustele. Televi-
sioon on ka rikastele riikidele liiga kallis, et seda täies
ulatuses kinni maksta. Ka Belgia avalikul ring-
häälingul tekkisid tõsised finantsraskused. 1990. aastal
loodi seetõttu riiklik organisatsioon, kes hakkas müü-
ma raadioeetriaega reklaamiks ja hankima sponsorraha
Belgia raadiole ja televisioonile.

IV. Finantseerimine loamaksust ja reklaamist

See on enamiku avalik-õiguslike teleorganisatsioonide
finantseerimise viis Euroopas. Paljudes riikides
(Monaco välja arvatud) on seatud piirangud reklaa-
miks müüdava eetriaaja mahule (enamasti kuni 15%).
Mõnel pool on seatud piiranguid ka reklaamituludele
või jaotatakse need hiljem ümber erinevate avalik-
õiguslike ringhäälingukanalite vahel. Tuntud on Soo-
me lahendus, kus kommertsjaam (MTV) eraldab osa

oma tuludest avalik-õiguslikule (YLE), ning vastupidi, kus loamaksust eraldatakse teatud osa kommertsalusel töötavale üleriiklikule telejaamale (TV2 Taanis).

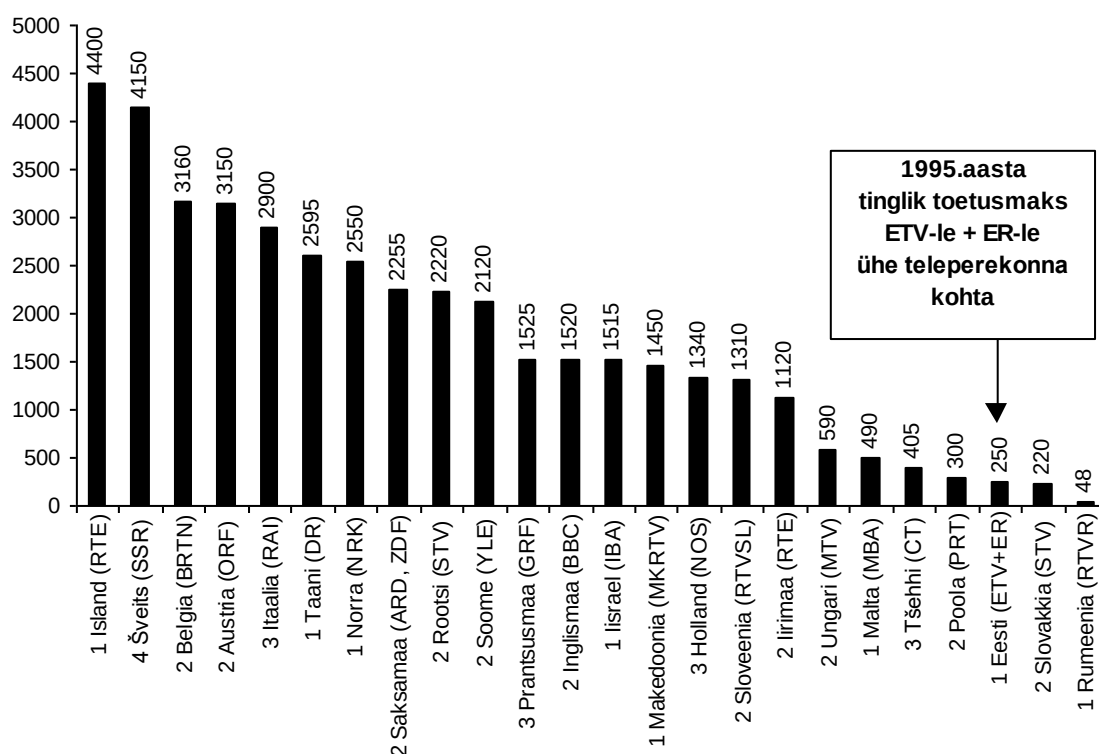
V. Finantseerimine loamaksust ja erimaksudest

Süsteem on erandlik ja kehtib vaid Norras (NRK), kus loamaksule lisandub veel vastuvõtjamaks. Mõeldav on ka mitmesuguste aktsiisimaksude kehtestamine.

Raha otstarbekas kasutamine

6.29. Milline ka ei oleks ETV ja ER finantseerimise viis, raha tuleb kasutada otstarbekalt. ETV ja ER peavad tagama oma finantsmajandustegevuse efektiivsuse ja saadete hea taseme. ETV ja ER tegevuse efektiiv-

suse tõstmiseks peavad nende eesmärgid ja kohustused olema formuleeritud, fikseeritud saatemahu, struktuuri ja tasemega avalik-õiguslike programmide tootmiskulud peavad olema põhjendatud ja aktsepteeritud. 1996. aasta eelarveeraldiste 13–17% suurendamine jääb alla nii inflatsioonile kui paljude kuluariklite (edastamine, energia, materjalid, hankeprogrammid) objektiivsele kallinemisele. Seetõttu peavad ETV ja ER vähendama oma programmi mahu, lihtsustama programmi struktuuri, vähendama töötajate arvu ning aeglustama tehnilist arengut. Pidurdub infrastruktuuri areng, süvenevad kaadriprobleemid ja võime püsida palgakonkurents. Tootmise efektiivsuse tõstmine ei tasakaalusta alafinantseerimisest põhjustatud tagasiminekut. Ringhäälingu ökonoomika on Eestis vähekaasitud valdkond, vahendite riiklikul planeerimisel on palju juhuslikku, mis hägustab vastutust.

Avalik-õigusliku ringhäälingu litsentsimaks aastast ühe teleperekonna kohta Euroopa riikides (Eesti kroonides, 1994)

Riiklik tellimus ja avaliku ringhäälingu stabiilsus

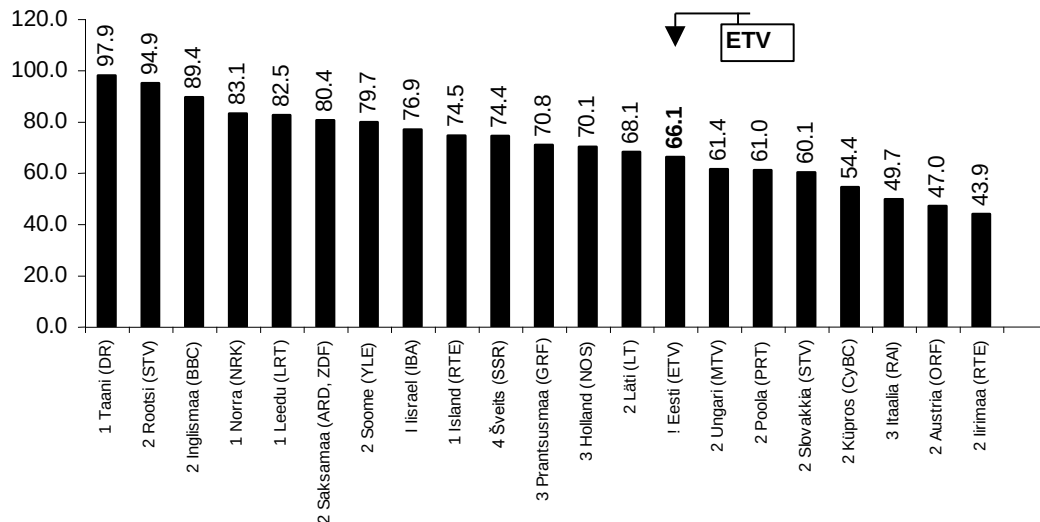
6.30. Ringhäälingu arengu stabiilsus tuleks rajada baasile, mille aluseks on:

- ühiskondlik kokkulepe audiovisuaalse meedia arengust Eestis,
- ringhäälingu ökonoomika kvaliteetne analüüs,
- omamaise ringhäälingu prioriteetsus.

Avaliku ringhäälingu ressursid peavad vastama püstitatud ülesannetele. Vastasel korral ei suuda avalik ringhääling oma olemasolu õigustada ja jääb kommertsringhäälingule alla. Idee vaesest avalikust televisioonist ei sobi kokku tema kohustustega. Alafi-

nantseeritud ja arenguvõimaluseta ringhääling kaotab loovuse ja ajakirjandusliku professionaalsuse.

6.31. Stabiilsuse saavutamise üks võimalus on avaliku ringhäälingu, ETV ja ER arengukava, programmi-ülesannete ja ressursside sidumine kindla tegevusperioodiga. Selle perioodi pikkuseks võiks olla 3–4 aastat. Ressursid oleksid kindlaks määratud perioodi alguses. See võimaldaks paremini planeerida, investeerida, efektiivsemalt majandada. ETV ja ER taotluseks on ühiskondliku kokkuleppe saavutamine ringhäälingupoliitikas, mis tagaks avalik-õiguslikule ja eraringhäälingule stabiilse arengu- ja tegevusaluse ning mida ei revideeritaks iga valimiskampaania järel.

Litsentsimaksu osakaal Euroopa avalik-õiguslike teleorganisatsioonide eelarves (%), 1994)

6.32. Avalik-õiguslik ringhääling võib muutuda tagasihoidlikuks, 10–15% vaatajaist haaravaks, ühel tele- ja mõnel raadiokanalil tegutsevaks teisejärguliseks ringhäälinguvormiks või saada oluliseks rahvuslikuks institutsiooniks, mis toimib kui tugev ja konkurentsivõimeline tegur riigi poliitilises ja kultuurielus. Avaliku ringhäälingu arengu sõlmküsitus on suhe auditooriumi ja võimuga. Nende toeta ei saa avalik ringhääling edukalt tegutseda. Avalik ringhääling peab saavutama ühiskonna toetuse või suutma saavutada edu turukonkurentsis. Nii maksumaksjate kui valitsuse seisukohast on põhiküsimuseks avaliku ringhäälingu finantseerimine. Avalikkus toetab ringhäälingut juhul, kui ta näeb selles oma vajaduste rahuldamise allikat, ringhäälingu avatust ja tahet kanda vastutust auditooriumi ees. Avalik ringhääling peab:

- selgesti esitama programmi eesmärgid ja kohustused, näitama, et need toetuvad auditooriumi vajaduste analüüsile;
- andma maksumaksjatele võimaluse avaldada arvamust, kuidas ja milleks nende raha tuleb kasutada;
- andma auditooriumile võimaluse toodangut hinnata ja arvustada, saada ülevaade ringhäälingu tegevuse efektiivsusest ja veenduda, et ebaefektiivset tööd taunitakse;
- taotlema valitsuselt ja Riigikogult senisest stabiilsemat ja juhusest vähem sõltuvat finantseerimissüsteemi, ressursside kasvu sidumist sobivate indeksitega, äritegevuse eristamist programmitootmisest.

6.33. Kui finantseerimissüsteem kohandatakse pike-male, 3–4-aastasele perioodile, peaksid avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid esitama riigile oma nägemuse sellest, kuidas nad kavatsevad eelseisval ajavahemikul oma ülesandeid täita. Eesmärgid ja kohustusi võib jagada:

- tehnilis-majanduslikeks (tehniline areng, kättesaadavus, majanduslik efektiivsus, tunnimaksumus jms.);

- programmi struktuuri ja kvantiteeti iseloomustavateks (programmi maht valdkondade ja sihtauditooriumi järgi, tundide arv, kodumaise toodangu ja hangete suhe, majandusnäitajad programmi erinevate osade kaupa jms.);
- programmi kvaliteeti iseloomustavateks (ekspertide ja auditooriumi hinnang jms.).

ETV ja ER esitaksid oma teenuse hinna viisil, mis võimaldab näha hinnakujundust. Kulutuste ja investeeringute struktuur peab olema selge. Kõik taotlused peavad olema põhjendatud. Eelarveprotsessis tuleb hoolikalt kaitsta toimetuse ja programmilist sõltumatust. ETV ja ER juhatuste kohustus on tagada programmi hinnale vastav kvaliteet. Ringhäälingunõukogu kinnitatud taotlust ei tohiks lükata põhjendamatult tagasi valitsuses või Riigikogus. Kui pakutud eelarvet ei ole võimalik heaks kiita, peavad ETV ja ER tegema ringhäälingunõukogu kaudu uue pakumise. Ümbervaatamise aeg selles protsessis peaks olema piisavalt pikk, et ETV ja ER saaksid uueks pakumiseks hästi ette valmistuda. Protsess peaks lõppema vähemalt aasta enne uue tegevusperioodi algust. Riigi toetuse (või otsese toetusmaksu suuruse) määramisega seotud ebakindlus ja poliitilised pinged väheneksid selles protsessis oluliselt. Sellise protseduuri alusel võiks riiklik tellimus kujuneda.

Leping riigiga

6.34. Eespool kirjeldatud idee võiks välja arendada avalik-õigusliku ringhäälingu lepinguks riigiga. Vastavalt ringhäälinguseadusele ei pea avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid taotlema ringhäälinguluba, nagu see on ette nähtud eraringhäälinguajamadele. Lepingus riigiga, mis sõlmitakse 3–4-aastaseks perioodiks, oleks võimalik ette näha avaliku ring-

häälingu tegevuse konkreetsed ülesanded, investeeringute kava, olulisemad programmilised suundumused ja tähtsamad projektid ning kavandada selleks vastav finantseerimissüsteem. Mõlemapoolsete kohustuste fikseerimine looks stabiilse aluse rahvusliku ringhäälingu tegevusele, lubaks avalikku ringhäälingut süsteemikindlamalt arendada ja tema tegevuse efektiivsust täpsemalt hinnata. ETV ja ER lepingule riigiga võiksid alla kirjutada Riigikogu esimees, peaminister ja ringhäälingunõukogu esimees.

KÜSIMUSED ARUTELUKS

- Milline avaliku ringhäälingu finantseerimise süsteem oleks Eestis sobivaim?
- Kas Eestis oleks võimalik kehtestada otsene toetusmaks avalikule ringhäälingule?
- Kas otsesest toetusmaksust oleks võimalik finantseerida kõiki avaliku ringhäälingu kulusid (nii ETV kui ER)?
- Mis võiks kompenseerida riigi toetuse järkjärgulise vähendamise avaliku ringhäälingu finantseerimisel?
- Kas avaliku ringhäälingu finantseerimise toeks saaks kasutada Kultuurkapitali ja luua erifonde?
- Kas reklaam avalikus ringhäälingus tuleks keelata? Millistest allikatest kompenseerida tekkiv puudujääk?
- Kas ja millistel põhjustel peaks riiklikku toetust jagama avaliku ja kommertsringhäälingu vahel?
- Millised on vastuargumendid pikaajalisele riigitel-
limusele ja riigilepingu sõlmimisele avalik-õigus-
like organisatsioonide ja riigi vahel?

7. AVALIKU RINGHÄÄLINGU VASTUTUS

7.1. Avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide ülesanded, õigused ja kohustused on määratud ringhäälinguseaduse, ETV ja ER põhikirjadega. Nõuete täitmist kontrollib ringhäälingunõukogu. Ringhäälingunõukogu ei sekku ETV ja ER igapäevasesse juhtimisse. Oma saadete ja programmide loomisel ning ringhäälingus edastamisel on Eesti Raadio ja Eesti Televisioon sõltumatud, lähtudes üksnes seaduse nõuetest (par. 28).

Vastutus auditooriumi ees

7.2. Avalik ringhääling peab tegutsema vaatajate ja kuulajate huvi, eelistusi ja vajadusi arvestades. Avalikkus peab teadma, millised on ETV ja ER kohustused, mida neilt nõutakse, millised tingimused on ülesannete täitmiseks ja kui efektiivselt ETV ja ER seda teevad. ETV ja ER peavad muutuma vastavalt aja ja auditooriumi nõuetele. Nende tegevus ei saa olla liigselt reglementeeritud, ent nad peavad vastutama auditooriumi ees programmide taseme eest. Seega on tagasiside eriti oluline. ETV ja ER hangivad sõltumatutelt uurijatelt regulaarselt teavet auditooriumi käitumise, suuruse ja hinnangute kohta. Uurimuste tulemusi peab avaldama ajakirjanduses. ETV-s ja ER-s peab töötama arvamustelefon. Kuigi avalik ringhääling peab oluliseks oma programmi osakaalu auditooriumi vaatamis- ja kuulamisajas ja saadete vaadatavust-kuulatavust, on viimasel ajal Euroopas üha olulisemaks hakatud pidama hinnangut, mida saadetele annab konkreetne sihtauditoorium. Audiomeetrid konstrueeritakse nii, et vaatajad saaksid saadet hinnata 10-pallisel skaalal. Euroopa Auditooriumiuurijate Grupi (GEAR) eksperdid leiavad, et konkreetse saate vaatajate antud 6,5-punkti üldhinnangut võib pidada piisavaks, et saadet programmi lülitada.

Mitmetes maades tegutsevad vaatajate-kuulajate esindajate nõukogud, millel on nõuandev, konsultatiivne roll. Neis on esindatud erinevad auditooriumigrupid ja regioonide huvid. Tuleks kaaluda auditooriuminõukogu otstarbekust Eestis.

7.3. Avalik-õigusliku programmi väljaarendamine toob paratamatult kaasa teatud probleeme suhetes vaatajatega. Küsimus seisab selles, kui täielikult

suudab avalik-õiguslik ringhääling arvestada auditooriumi huvisid ja vajadusi, kuna oluline osa programmist on paratamatult suunatud vähemustele. Niipea, kui vaatajate vajadused muutuvad ringhäälingu jaoks teisejärguliseks, kaotab ringhääling oma mõjujõu ja kõlapinna. Euroopas tõmbus avalik ringhääling 1980. aastatel "ühiskondlikkuse krampi" siis, kui domineerivateks väärtusteks said nooruslikkus, personaalsus, nauding, tarbimine, elurõõm. See andis kommertsmeediale suured ja tasuta eelised, ning annab praegugi. Poliitika- ja kultuuriringkondades ning toimetustes on teatud vastuseis sellele, et auditooriumi uurimiste tulemustel ja tagasisidel vaatajatelt-kuulajatelt oleks liiga suur kaal programmide koostamisel. Toimetused ja ringhäälingu arvustajad on sageli veendunud, et nad teavad paremini, mida rahval vaja on. Niisuguste grupieelistuste pitseri murdmine on võimalik sotsioloogilise mõtlemisviisi arendamisega.

7.4. Kõigile mõeldud avaliku ringhäälinguteenuse puhul, eriti kui kasutada on vaid üks kanal, leidub igal ajahetkel inimesi, kes õigustatult võivad väita, et neil ei ole midagi vaadata ega kuulata ja et nad ei saa oma raha eest seda, millele neil on õigus. Tuleb mõista, et avalik-õiguslik programm on sisuliselt ja funktsionaalselt üles ehitatud nii, et enamus- ja vähemusauditooriumid pidevalt vahelduksid ja võimalikult paljud inimesed leiaksid endale teatud ajaperioodi (saatepäeva, saatenädala) jooksul huvitavaid saateid. Orientatsioon kitsale maitse- ja hinnangugrupile, "kvaliteetvaatajale" ja "vaatajakvaliteedile" tekitab uusi probleeme. Avalik-õiguslik programm peab olema kvaliteetne, lihtsalt hea, ent see ei saa olla valdavalt elitaarne.

7.5. Kuigi auditooriumi tegeliku käitumise monitoring on Eestis pidev, ei ole viimasel ajal kogutud andmeid auditooriumi diferentseerumise kohta ega põhjalikult uuritud meediahuvide, vajaduste, hoiakute ja ootuste struktuuri. Elulaadirühmade diferentseerumine ja meediatarvete individualiseerumine, seega ka infovajaduste eristumine ei mõjuta nähtavasti veel kuigi ulatuslikult massilist ringhäälingukäitumist. Suurte publikurühmade ootused meedia suhtes muutuvad aeglaselt, massiauditooriumi käitumismudelid on praegu veel valdavad igapäevases meediakasutuses. Meelelahutuslikul massikommunikatsioonil on tohtu poolehoid, Eesti eeter on vallutatud seebiooperitest. Võimalik, et see on reaktsioon prob-

leemiderikkale tegelikkusele. Sellegipoolest vajatakse ka spetsiifilisemat informatsiooni ja ühiskonnarühmade dialoogi. Ligikaudu kolmandik teleprogrammide vaatamisest on seletatav individuaalsete põhjuste ja väiksemate vaatajarühmade valikuga. Noorte ja noorte täiskasvanute seas sünnivad uued vähemusrühmad, kellest kujunevad kultuuriliselt eraldiseisvad tervikud. Ringhääling saavutab 1990. aastatel Euroopa elus veelgi tähtsama koha, infolevi mõjutab üha enam nii rahvuslikke kui internatsionaalseid kultuuriotsuseid. Programmide kaudu tunnetatakse endiselt kultuurilist ja sotsiaalset kontakti, ühtekuuluvust, identiteeti. Vaatamissituatsioon ja inimese perekondliku lähiringi seos meediakäitumisega on endiselt tähtsad, see kannab stabiilsus-, kestvus- ja lähedustunnet. Programm mugandub argielu rütmiga. Programmipoliitikal on otsene mõju sellele, mis suunas väärtus- ja hoiakustruktuurid arenevad. Avalik ringhääling peab endiselt olulisimaks rahvuslikke huvisid. Esialgu on selgusetu, kui kiiresti erinevad vaatajarühmad hajuvad rahvusvahelises meediaruumis ja kui suures ulatuses see toimub. Kanalite lisandudes kasvab televisioonile ja raadiole kulutatav tundide arv Eestis pidevalt.

Ringhäälingupoliitika poliitikas

7.6. Avaliku ringhäälinguteenuse domineeriv seisund Euroopas nõrgneb alates 1980. aastatest. Itaaliast alguse saanud kommertstelevisioon on kiiresti arenenud. Prantsusmaal privateeriti üks kolmest avalikust telekanalist. Kuigi kaabel- ja satelliitjaamad saavutavad oma lae 25–30% osakaalu juures TV-vaatamise ajast, on eraringhäälingu teke mõjutanud nii auditooriumi jagunemist kui avaliku teenuse ideoloogiat, eriti finantseerimis- ja edastamisküsimuste lahendamisel. Erajaamad on kohati saanud ligipääsu ka maapealsele saatjatevõrgule. Avaliku televisiooni osakaal auditooriumis on kahanenud 30–50%-ni, see on paljudes riikides käivitanud diskussiooni loomaksüsteemi põhjendatusest. Kirjeldatud protsessid aktiveerivad meediapoliitilist arutelu, Euroopa Liidu, Euroopa Nõukogu ja valitsuste tegevust elektroonilise meedia valdkonnas. Enamikus riikides püütakse avaliku ringhäälingu seisundit stabiliseerida ja garanteerida. Väikesed riigid (Šveits, Austria, Taani, Norra, Holland, Iirimaa, Rootsi) kaitsevad oma avaliku ringhäälingut aktiivsemalt kui suured riigid, tagavad sellele nii eelistingimused kui piisava ressursi, sest väikesed riigid näevad ringhäälingus tuge oma kultuurilisele identiteedile.

7.7. Tähelepanuväärne on katoliikliku ja protestantliku kultuuripiirkonna erinevus. Protestantlik kirik on toetanud avalikku ringhäälingut, neil on olnud hea koostöö, muu hulgas ka Eestis. Avaliku teenuse nõrgenemine algas katoliikliku kultuuri südamest — Itaaliast ja Prantsusmaalt, vastupidi, protestantlikus Skandinaavias, on avaliku ringhäälingu positsioon kõige tugevam. Reklaam lubati takistusteta avalikku ringhäälingusse katoliiklikes maades (Austria, Šveits, Saksamaa), sama

protsess on protestantlikel aladel kulgenud suurte raskustega, samm-sammult ja reglementeeritult. Rootsi, Norra ja Taani andsid reklaamiloa alles sundseisus pärast seda, kui satelliit-, kaabeltelevisioon ja video-laenus haarasid suure osa auditooriumist. Soome ja Inglismaa on erandid, kus reklaamimüük on omamaiste ringhäälinguorganisatsioonide käes. YLE saab osa tuludest MTV-lt, kuna edastab viimase programmi oma saatjatevõrgu kaudu. Norras säilitatakse riiklikult ühe avaliku ja ühe kommertskanali tasakaalu. Taanis toimib teine kanal kommertsalusel, ent kuulub riigile. Riiklik meediapoliitika säilitab avalike ja kommertskanalite konkurentsivõimet.

7.8. Avaliku teenuse kaalukaim tugi on Euroopas lähtunud intelligentsi ja vasakpoolse poliitilise eliidi liidust. Intelligents toetab avalikkude teenust vahendina võitluses talle oluliste vaimsete väärtuste eest, pealiskaudsuse ja massimaitsele järeleandmise vastu. Kommertskanalite põhirõhk kergele meelelahutusele annab selleks põhjust. Vasakpoolsete toetus põhineb avaliku ringhäälingu riiklikkust rõhutavale ideoloogiale, nad hindavad sõna jõudu ja rõhutavad programmide ühiskondlikku ning sotsiaalset tähtsust. See ei ole loomulikult takistanud töölisklassi haaramast kommertskanalite meelelahutuspeibutist. Tsentriparteid toetavad avalik-õigusliku teenuse üldise kättesaadavuse põhimõtet. Vähemusele on avalik teenus võimalus oma hääle meedias kuuldavaks teha. Konservatiivid on ringhäälingu küsimustes liberaalsed, toetades meedia dereguleerimist ja erastamist. Nad rõhutavad valikuvabadust, heidavad avalikule ringhäälingule ette riigikesksust, vasakpoolsust, võimukuulekust. Selle seisukoha esindajatena on tuntud M. Thatcher ja Saksa kristlikud demokraadid. Tõsi, kommertskanalite programmi sisu teeb ka konservatiividele tõsist muret.

7.9. Eesti erakonnad ei ole oma ringhäälingupoliitilisi seisukohti kuigi ulatuslikult avanud. Valitseva koalitsiooni seisukohast ringhäälinguküsimustes annab ülevaate 1995. aastal peaministri ettekande "Olu-korrast riigis" lisas toodud materjal, milles on öeldud järgmist: "Tahaks toonitada, et valitsuskoalitsioon kavatseb oma meediapoliitikas juhendada eelkõige just vaataja-kuulaja ning ühiskonna integreerimise huvidest. Põhimõttest, et riigi osa massimeedia funktsioneerimisel jääb minimaalseks, ei loobuta, küll aga tuleb tagada avalik-õigusliku raadio ja televisiooni ning ETA tegevuse jätkumine. Suund võetakse ER-s ja ETV-s reklaami osakaalu järkjärgulisele vähendamisele, tagades samas Eesti Raadio ja ETV rahastamise avalik-õiguslike teenuste osutamiseks vajalikud vahendid, kaasates ka mitteriiklikke vahendeid. On selge, et riikliku finantseerimisega peab kaasas käima ka selge riiklik tellimus avalik-õiguslikele meediakanalitele eelkõige just meie rahvuskultuuri väärtuste propageerimise ja säilitamise osas." "Riigi osa minimeerimine", "avaliku ringhäälingu reklaamitulude järkjärguline vähendamine", "riikliku finantseerimise jätkamine", "mitte-

riiklike vahendite kasutamine" ja "riiklik tellimus" tähistavad raha eraldamist teatud tingimustel. Süsteemi nähtavasti veel töötatakse välja. Oluline on hästi läbi mõelda avaliku teenuse ja riikliku tellimuse seostamine, see ei tohi ohtu seada avaliku ringhäälingu programmist sõltumatust. Prognoosi selle kohta, millisenä nähakse eraringhäälingut, tekstis ei esitata.

Ringhäälingunõukogu

7.10. Ringhäälingunõukogu on ETV ja ER kõrgeim organ. Ringhäälingunõukogu funktsioonid on määratletud Ringhäälinguseadusega (par. 31). Ringhäälingunõukogu teostab järelevalvet ETV ja ER tegevuse üle. Nõukogu peab kindlustama seaduse nõuete täitmise ETV ja ER poolt ja esindab samas avalikkuse, publiku huvi. Ringhäälingunõukogu nimetab ETV ja ER tegevjuhtkonna ja käsitleb ETV ja ER strateegilisi küsimusi, sekkumata nende organisatsioonide igapäevasesse juhtimisse. Ringhäälingunõukogu rolli ja kaalu ETV ja ER tegevustingimuste määratlemisel ning kaitsmisel valitsuses ja Riigikogus peab suurendama ja seadusega paremini tagama. On esitatud arvamusi ringhäälingunõukogu funktsioonide laiendamise kohta. Ringhäälingunõukogu vastutust avaliku ringhäälingu arengu eest Eestis peaks laiendama ning andma sellele organile õigus ja kohustus jagada avalik-õigusliku programmi tegemiseks eraldatud ühiskondlikke vahendeid vabamalt nii avalik-õiguslike ringhäälinguorganisatsioonide kui eraringhäälingu-jaamade vahel.

Rahvuslik ringhäälingunõukogu

7.11. Ringhäälingunõukogu funktsioonid piirduvad praegu ETV ja ER-ga ega laiene muudele ringhäälinguvormidele. Kultuuriministeerium annab tegevusloa eraringhäälingu- ja erajamadele, ent puudub efektiivne järelevalvesteem loatingimuste täitmise jälgimiseks. On avaldatud arvamust rahvusliku ringhäälingunõukogu moodustamise vajalikkusest, kelle funktsioon oleks kogu ringhäälingu, avalik-õiguslike ja erajamade tegevuse jälgimine, ringhäälinguseadusest kinnipidamise kontroll ja riikliku ringhäälingupoliitika ellurakendamine.

Valitsuse kohustused

7.12. Vabariigi Valitsusel ei ole otsest kontrolli avalik-õigusliku ringhäälingu igapäevategevuse üle. Siiski lasub tal kohustus ja vastutus avalik-õigusliku ringhäälingu tegevuse ja arengutingimuste määramisel. Valitsuse kohustuste hulka kuulub avaliku ringhäälingu tegevust reguleerivate seaduste ja seaduseparanduste esitamine Riigikogule. Valitsus teeb eelarveprojekti kaudu Riigikogule ettepaneku avalikule ringhäälingule eelarvest eraldatava toetuse ja investeeringute kohta. Valitsus kujundab avaliku ringhäälingu tegevuse tingimusi ka selle kaudu, et määratleb eraringhäälingu- jaamade tegevustingimusi ning annab Kultuuriministeeriumi vahendusel neile tegevusloa. ETV ja ER on kohustatud edastama valitsuse ametlikke teateid. Tuleb läbi mõelda avaliku ringhäälingu kuulumine täitev- võimu haldusalasse (Kultuuriministeerium).

Vastutus Riigikogu ees

7.13. Riigikogu võtab vastu ringhäälingut reglementeeriva seaduse. Ringhäälingunõukogu võib taotleda avaliku ringhäälinguga seostuvate avalike probleemide arutamist Riigikogus. Ringhäälingunõukogu esimees peaks tegema Riigikogule ettekande avalikust ringhäälingust vähemalt kord aastas, mis sisaldaks ka aruande avaliku ringhäälingu käsutusse antud vahendite kasutamise kohta. Ringhäälinguküsimused peaksid kuuluma Riigikogu kultuurikomisjoni kompetentsi.

KÜSIMUSED ARUTELUKS

- Kas ja kuidas peaksid avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid andma avalikkusele aru oma tegevusest?
- Kas Eestis tuleks moodustada auditooriumi esindav nõuandev organ?
- Kas ringhäälingunõukogu ülesandeid avaliku ringhäälingu suhetes riigiga peaks avardama?
- Millised on vastuargumendid rahvusliku ringhäälingunõukogu moodustamiseks?
- Kas Valitsuse ja Riigikogu suhteid avaliku ringhäälinguga tuleks täiendavalt reguleerida?

8. KOKKUVÕTE KÜSIMUSTIKUST

Avalik ringhääling

1. Millised peaksid olema avalik-õigusliku ringhäälingu peamised eesmärgid Eestis?
2. Kas liberaalsel ja konservatiivsel ringhäälingu alternatiivil on alternatiivi?
3. Milline võiks olla sobivaim eestikeelne sõna (sõnaühend) ingliskeelse mõiste "public service broadcasting" tähistamiseks?

Riigi vastutus

4. Miks peaks riik vastutama ringhäälingu eest?
5. Milliste vahendidega, kuidas peaks riik oma vastutuse tagama?
6. Kas riikliku ringhäälingupoliitika ülesanne on tagada:
 - programmide kättesaadavus,
 - programmide mitmekesisus ja valikuvõimaluste paljus,us,
 - vähemuste huvide arvestamine,
 - Eesti originaalloomingu suur osakaal tele- ja raadioprogrammides,
 - programmide erapooletus, objektiivsus ja tasakaalustatus,
 - veel midagi muud, mis?
7. Millisel määral ja kuidas peaks riik ringhäälingut reguleerima?
8. Kas avaliku ringhäälingu kohustused saab täielikult üle anda eraettevõttele? Kas eraringhäälingule saab panna:
 - vastutuse püsiva infosideme hoidmise eest inimeste ja riigi vahel,
 - vastutuse demokraatia toetamise ja kindlustamise eest,
 - vastutuse Eesti rahvusvahelise infovahetuse eest?

Avalik-õiguslik programm

9. Kas Eesti peaks ühinema programminõudeid kehtestavate rahvusvaheliste lepingute ja konventsioonidega?

10. Kas ETV ja ER poolt edastatavate programmide arvu ja mahtu tuleks muuta?
11. Milliseid Eesti poliitilise, majandusliku ja kultuuri-situatsiooni iseärasusi peaks avalik ringhääling ennekõike arvesse võtma programmpoliitikas?
12. Millistele nõuetele peaksid vastama ETV ja ER programmid tulevikus?
13. Kas ETV ja ER peaksid tegutsema laial program-mialal, osutama täisteenust võimalikult erineva maitse ja huvidega auditooriumigruppidele või piirduma kitsama valiku informatsiooni-, haridus-, kultuuri- ja vähemuste mõeldud saadetega?
14. Millistele vähemusrühmadele mõeldud programme peaks avalik-õiguslik ringhääling pidama eriti oluliseks?
15. Kas ETV ja ER peaksid säilitama oma program-mides suure (kuni 60%) omatoodangu mahu, et haarata täielikumalt elu Eestis ning arendama see-juures ka regionaalteleviseiooni ja -raadiot?
16. Kas ETV ja ER peaksid jätkama uudiste- ja programmivahetust Eurovisiooniga?
17. Mis on termini "rahvuslik ringhääling" tähendus ja mõistemaht?

Avalik-õiguslik ringhäälinguorganisatsioon

18. Kas ja miks peaks riik loobuma avaliku teenuse organisatsioonidest ja avalik-õigusliku ringhäälingu privatiseerima?
19. Millistest funktsioonidest võiksid ETV ja ER tulevikus loobuda?
20. Milline organisatsiooniline mudel (struktuur) tagaks kvaliteetse avaliku ringhäälinguteenuse Eestis? Kas ETV ja ER tuleks ühendada?
21. Kas ETV tuleks reorganiseerida rahvuslikuks kahe üleriikliku kanaliga teleorganisatsiooniks, mis edastab avalik-õiguslikku ja kommertsprogrammi, kasutades osa kommertsprogrammi reklaamitulust avalik-õigusliku programmi tootmiseks?
22. Kas ringhäälinguseadusega tuleks ette näha, kui suurt osa eelarvest peaks avalik-õiguslik ringhääling kasutama programmi ja tehniliste teenuste hankimiseks sõltumatutelt produtsentidelt ja audio-visuaalsest erasektorist Eestis?

23. Milline peaks olema riigi osa meedia- ja ringhäälingukoolituse korraldamisel Eestis?
24. Milline peaks olema telekommunikatsioonisüsteemide arengumudel Eestis?
25. Kuidas lahendada avaliku ringhäälingu tehnilise rekonstrueerimise küsimused Eestis, kui ETV digitaaltehnoloogiale üleminek ja kinnistu kaasajastamine nõuab koguinvesteeringut ca 210 miljonit krooni?
26. Milline on avaliku ringhäälinguorganisatsiooni roll infoühiskonnas?

Avaliku ringhäälingu finantseerimine

27. Milline avaliku ringhäälingu finantseerimise süsteem oleks Eestis sobivaim?
28. Kas Eestis oleks võimalik kehtestada otsene toetusmaks avalikule ringhäälingule?
29. Kas otsesest toetusmaksust oleks võimalik finantseerida kõiki avaliku ringhäälingu kulusid (ETV + ER)?
30. Mis võiks kompenseerida riigi toetuse järkjärgulise vähendamise avaliku ringhäälingu finantseerimisel?
31. Kas avaliku ringhäälingu finantseerimise toeks saaks kasutada Kultuurkapitali ja luua erifonde?

32. Kas reklaam avalikus ringhäälingus tuleks keelata? Millistest allikatest kompenseerida tekkiv puudujääk?
33. Kas ja millistel põhjustel peaks riiklikku toetust jagama avaliku ja kommertsringhäälingu vahel?
34. Millised on vastuargumendid pikaajalisele riigitel-
limusele ja riigilepingu sõlmimisele avalik-õigus-
like organisatsioonide ja riigi vahel?

Avaliku ringhäälingu vastutus

35. Kas ja kuidas peaksid avalik-õiguslikud ringhäälinguorganisatsioonid andma avalikkusele aru oma tegevusest?
36. Kas Eestis tuleks moodustada auditooriumi esindav nõuandev organ?
37. Kas ringhäälingunõukogu ülesandeid avaliku ringhäälingu suhetes riigiga peaks avardama?
38. Millised on vastuargumendid rahvusliku ringhäälingunõukogu moodustamiseks?
39. Kas Valitsuse ja Riigikogu suhteid avaliku ringhäälinguga tuleks täiendavalt reguleerida?

9. LISAD

Lisa 1. Euroopa riikide ministrite ringhäälingukonverentsi resolutsioon "Avalik-õigusliku ringhäälingu tulevik"

(Praha, detsember 1994, osales Eesti Vabariigi kultuuriminister, dokumendi kokkuvõte)

Põhiprintsiibid suhtumises avalik-õiguslikku ringhäälingusse Euroopas

- Teha jõupingutusi tugeva avalik-õigusliku ringhäälingu loomiseks ja arendamiseks, arvestades konkreetseid olusid ja asjaolu, et avalik-õiguslikku ringhäälinguteenust võib osutada nii ühiskondlikus kui eraomandis olev organisatsioon.
- Tagada riigis vähemalt ühe avalik-õigusliku tele- ja ühe raadioorganisatsiooni tegevus, mis oleks kättesaadav kõigile ühiskonna liikmetele ning mis osutaks elanikkonnale mitmekesist info-, haridus- kultuuri- ja meelelahutusteenust.
- Kindlustada avalik-õigusliku ringhäälingu rolli, ülesandeid ja vastutust seadusandluses ja praktikas, tagada tema ajakirjanduslik sõltumatus ja kaitse poliitilise ja majandusliku mõjutamise eest.
- Tagada avalik-õiguslikule ringhäälingule tema eesmärkide täitmiseks vajalikud vahendid.

Suhtumine avalik-õigusliku ringhäälingu finantseerimisse

- Kaitsta avalik-õiguslikku teenust osutava organisatsiooni sõltumatust, kindlustades talle turvalise ja kohase finantseerimisviisi, mis tagab põhi-eesmärkide täitmise, s.o. kvaliteetse ja mitmekesise info-, haridus, kultuuri- ja meelelahutus- programmi tootmise.
- Kasutada avalik-õiguslikku teenust osutava organisatsiooni finantseerimisel paindlikult erinevaid ressursse ja tululaikaid — loamaksu, riigi toetust, ühiskondlikke fonde, reklaami- ja sponsortulu, organisatsiooni oma majandustegevuse tulusid — kirjas- tustegevust, programmi ja teenuste müüki jms.

- Finantseerimiskorraldus peab võimaldama avalik-õiguslikul ringhäälingul planeerida oma tegevust ja arengut pikema ajaperioodi vältel. Tänapäeva tele- visioon ja raadio on audiovisuaalse tootmise vald- kond, mille majandusliku teovõime ahendamine avaldab otsest mõju organisatsioonide võimele täita avaliku teenuse osutamise kohustust.

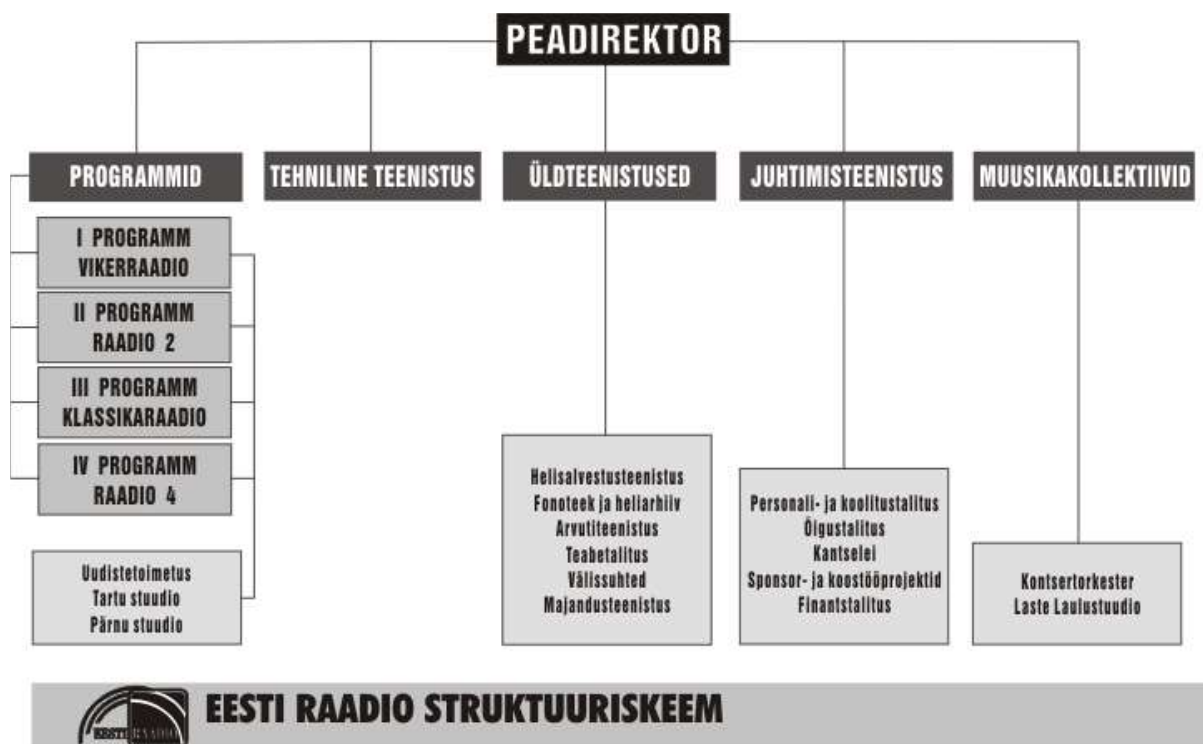
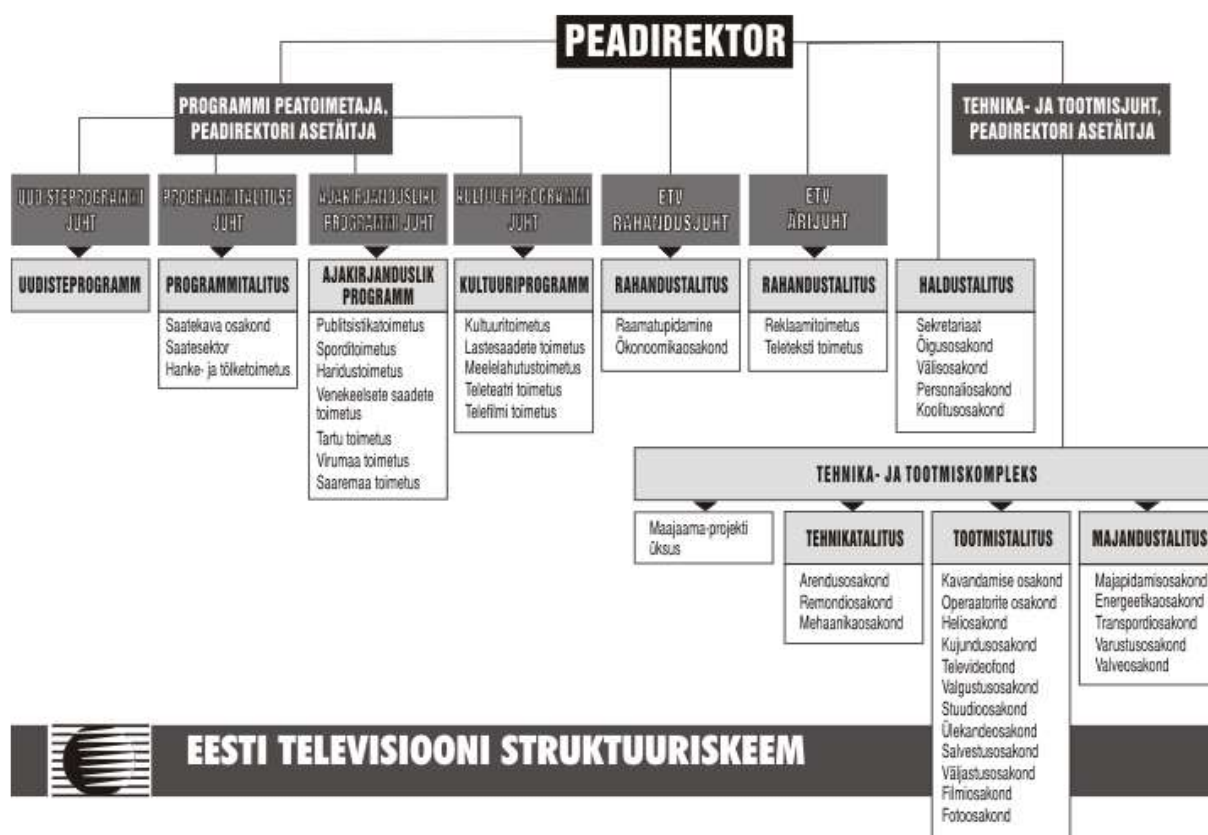
Suhtumine avalik-õigusliku ringhäälingu sõltumatuse ja vastutuse küsimusse

- Ringhäälingut reguleeriv seadus peab garanteerima avalik-õigusliku ringhäälinguorganisatsiooni sõltu- matuse poliitilistest ja majanduslikest mõjutustest. Vastutus programmide koostamise ja sisu eest peab olema ainuüksi ringhäälinguorganisatsiooni enese pädevuses.
- Sõltumatuseprintsiibi täitmise eest vastutavad avalik-õigusliku ringhäälinguorganisatsiooni nõu- kogud, mis tuleb moodustada avalikult ja demo- kraatlikul viisil ning mille koosseis peab peegel- dama ühiskonna poliitilist, sotsiaalset, ideelis- filosoofilist ja religioosset mitmekesisust.
- Avalik-õiguslik ringhäälinguorganisatsioon vastu- tab avalikkuse ees. See vastutus peab muu hulgas kajastuma kohustuses avaldada organisatsiooni aastaaruanne. Vaatajatel ja kuulajatel peab olema võimalus avaldada oma arvamust avalik-õigusliku ringhäälingu tegevuse kohta, et auditoorium ei dis- tantseeruks organisatsioonist, mille kulusid ta kannab.

Lisa 2. Teksti koostamisel kasutatud allikmaterjalid

1. Demokrati en tv-tid. 20 sporgsmål til den danske befolkning (1995). Kobenhavn: DR.
2. Dorrance, Sturges (1996). Report on Estonian media and broadcast industry. Information memo. USA: USIS.
3. EBU Questionnaire on Broadcasting Statistics. General Instructions and Definitions (1994). Geneva: EBU.
4. Eesti Raadio. Eesti Televisioon. Eine Ist-Analyse.ZDF, ARD and BMC Im Auftrag der Friedrich-Ebert-Stiftung (1993). Report. Bonn: Stand.
5. Eesti Vabariigi ringhäälinguseadus. Teataja nr. 42, 14.06.1994.
6. En radio och TV I allmänhetens tjänst (1994). Stockholm: SVT.
7. ETV põhikiri (1995): Tallinn: ETV.
8. ER põhikiri (1995). Tallinn: Eesti Raadio.
9. Gallagher, Ann (1994). Broadcast network and transmission facilities in Estonia. Information memo. USA: USIA.
10. Guidelines for Factual Programmes (1989). London: BBC.
11. Euro-Factsheets. Basic Hardware & Audience Data. GEAR (Group European Audience Researchers, 1994–1995). Vienna: GEAR.
12. Europe 2000. What kind of television? Report of the European Task Force (1988). Düsseldorf: The European Institute for the Media.
13. 4th PBI conference "Public Broadcasting — a cornerstone of democracy" (1995). Prague: PBI.
14. Future and tasks of public service broadcasting. Resolution of the 4th Conference of PBI (Public Broadcasting International, 1995). Prague: PBI.
15. International Comparison of European Broadcasting. Reference Year 1993 (1994). Geneva: EBU Statistics Group.
16. Julkinen palvelu 1990-luvun viestinnässä. (1993). Helsinki: Liikenneministeriö.
17. PBI'94. Third General Assembly of PBI (Public Broadcasting International, 1994). Stockholm: PBI.
18. PBI'92. Second Meeting of Public Broadcasting International (1992). Brussels: PBI.
19. Public Service Broadcasters Around the World. A McKinsey report for the BBC (1993). London: McKinsey&Company.
20. Public service broadcasting: Europe's opportunity. Declaration of EBU (1993). Geneva: EBU.
21. Producers Guidelines (1990). London: BBC.
22. Reports of the Commission on Radio and Television Policy 1992–1995 (1996). Atlanta: The Carter Center.
23. Statutes of the European Broadcasting Union (1995). Geneva: EBU.
24. Tele- ja raadioauditooriumi päevikuuringud 1995–1996. Tallinn: Baltic Media Facts Ltd.
25. The future of the BBC. A consultation document. Presented to Parliament by the Secretary of State for National Heritage by Command of Her Majesty (1992). London: BBC.
26. The future of the BBC. Serving the nation, competing world-wide. Department of National Heritage. Presented to Parliament by the Secretary of State for National Heritage by Command of Her Majesty (1994). London: BBC.
27. This is what public service is! Media Committee (1995). Kopenhagen: DR.
28. Turunduspäev 96 (1995). Tallinn: Emor.
29. Why public service broadcasting? EBU conference. Papers, Summary report, Declaration (1993). Brussels: EBU.
30. Wedell, George (1995). The Public Interest in Broadcasting. What price the public interest? Draft. London.

Lisa 3. ETV ja ER struktuuriskeemid

Lisa 4. "Avaliku ringhäälingu tulevik Eestis" on edastatud:**111 institutsioonile**

Ajakirjanike Liit, Ajakirjade Liit, Ajalehtede Liit, Äripäev, BMF Ltd., BNS, Eesti Audiovisuaalautorite Liit, Eesti Ekspress, Eesti Erastamisagentuur, Eesti Haldusjuhtimise Instituut, Eesti Heliloojate Liit, Eesti Informaatikafond, Eesti Kinoliit, Eesti Kontsert, Eesti Kunstimuuseum, Eesti Lavastajate Liit, Eesti Lavastuskunstnike Liit, Eesti Linnade Liit, Eesti Meediakoolitajate Liit, Eesti Muusikaakadeemia, Eesti Näitlejate Liit, Eesti Omavalitsusliitude Ühendus, Eesti Päevaleht, Eesti Põllumajandusülikool, Eesti Raadio, Eesti Rahva Muuseum, Eesti Rahvusraamatukogu, Eesti Sõnumid, Eesti Teaduste Akadeemia, Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum, Eesti Teatriliit, Eesti Telegraafiagentuur (ETA), Eesti Telekom Ringhäälingu Saatekeskus, Eesti Televisioon, EMOR, erakondade juhatused, ETA, Iisraeli saatkond, Inglismaa saatkond, Itaalia saatkond, Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Kanal 2, Keskkonnaministeerium, Kirikute Nõukogu, Kuku Raadio, Kultuuri- ja haridusministeerium, Kultuurileht, Läti saatkond, Leedu saatkond, Maaleht, Majandusministeerium, Narva Kõrgkool, Norra saatkond, õiguskantsler, Põllumajandusministeerium, Poola saatkond, Postimees, Prantsusmaa saatkond, Rahandusministeerium, Riigi Arhiiviamet, Riigi Elekterside Inspeksioon, Riigi Keeleamet, Riigi Kohaliku Omavalitsuse ja Regionaalse Arengu Amet, Riigi Konkurentsiamet, Riigi Kooliamet, Riigi Maksuamet, Riigi Muinsuskaitseamet, Riigiettevõtte "Eesti Telekom", Riigikogu "Isamaa" ja ERSP fraktsioon, Riigikogu "Möödukate" fraktsioon, Riigikogu juhatus, Riigikogu Keskfraktsioon, Riigikogu keskkonnakomisjon, Riigikogu Koonderakonna fraktsioon, Riigikogu kultuurikomisjon, Riigikogu maaelukomisjon, Riigikogu Maaliidu fraktsioon, Riigikogu Maarahva Erakonna ja Põllumeeste Kogu fraktsioon, Riigikogu majanduskomisjon, Riigikogu õiguskomisjon, Riigikogu Pensionäride ja Perede Liidu fraktsioon, Riigikogu põhiseaduskomisjon, Riigikogu rahanduskomisjon, Riigikogu Reformierakonna fraktsioon, Riigikogu riigikaitsekomisjon, Riigikogu sotsiaalkomisjon, Riigikogu väliskomisjon, Riigikogu vene fraktsioon, Riigikontroll, Ringhäälingunõukogu, Ringhäälingute Liit, Rootsi saatkond, TV 1, TV 3, Saksamaa saatkond, Siseministeerium, Soome saatkond, Sotsiaalministeerium, Taani saatkond, Tallinna Kõrgem Tehnikakool, Tallinna Kunstiülikool, Tallinna Pedagoogikaülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Tartu Ülikool, Teede- ja Sideministeerium, Tipp TV, Vabariigi Presidendi Kantselei, Vabariigi Valitsus, Välisministeerium.

160 üksikisikule

J. Aare, J. Adams, S. Alajõe, J. Allik, U. Agur, K. Aru, T. Bachman, I. Eenmaa, E. Eesma, S. Endre, J. Estam, I. Fjuk, I. Gräzin, H. Harro, M. Heidmets, A. Herkel, P. Himma, J. Hohensee, P. Hõbemägi, A. Iho, S. Issakov, A. Junti, A. Juske, A. Jõesaar, R. Järlik, T. Kaalep, Ü. Kaevats, M. Kadastik, T. Kalljumäe, R. Kallas, S. Kallas, V. Kalmre, T. Kangro, J. Kaplinski, R. Karemäe, A. Kasemets, A. Keskküla, K. Kiisk, R. Killandi, K. Kilvet, J. Kivirähk, E. Klas, A. Kollist, E. Kopli, G. Kordemets, J. Kross, M. Kubo, V. Kuik, K. Kuk, T. R. Kuk, M. Laar, R. Lang, A. Langemets, P. Lassmann, M. Laur, M. Lauristin, L. Leesi, T. Leito, T. Lepp, M. Lillemets, V. Lindström, H. Luik, T. Lukas, T. Made, J. Makarov, E. Mattisen, R. Maruste, L. Meri, M. Mets, M. Mikkiver, K. Muuli, R. Mälk, T. Märja, T. Naestema, R. Narits, H. Nestor, K. Niinas, I. Normet, A. Nuiamäe, R. Oja, P. Olesk, K. Ojuland, J.-M. Ots, U. Ott, K. Ottis, J. Paadam, G. Paal, V. Palm, R. Palmaru, T. Palts, V. Pinn, I. Preeks, L. Priimägi, P. Pullerits, Ü. Pärnits, M. Pärnoja, J. Peegel, K. Pollisinski, L. Pöldma, O. Raju, S. Rannu, M. Rask, K. Raudam, R. Rebane, R. Rimmel, P.-E. Rummo, R. Ruudi, I. Rõtov, A. Saar, A. Saarna, K. Saks, T. Saks, E. Salumäe, P. Saluri, T. Savi, E. Savisaar, A. Sild, V. Siilats, M. Siimann, R. Sokmann, P. Sookruus, E. Soosaar, M. Soosaar, L. Sumera, U. Sõgel, T. Sõmera, O. Taal, M. Talvik, T. Tammer, H. Tammjärv, S. Tammkivi, A. Tarand, I. Tarand, I. Taska, A. Tilk, R. Timak, P. Tulviste, P. Tooma, O. Toomet, V. Toomet, M. Tramberger, E.-J. Truuväli, M. Ummelas, P. Urbla, P. Vaher, L. Vahtre, M. Valk, S. Valner, A. Veidemann, R. Veidemann, M. Veskimägi, P. Vihailemm, M. Visnap, Ü. Vooglaid, L. Võhandu, T. Võigemast, T. Vähi, V. Väljas, M. Väljataga.

Materjal on avalikkusele kättesaadav:

ETV raamatukogus, ER raamatukogus, Eesti Rahvusraamatukogus, ülikoolide raamatukogudes, Tallinna Keskraamatukogus, Eesti TA Raamatukogus, Riigikogu raamatukogus, Eesti linnade ja suuremate keskuste raamatukogudes.